

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความคิดไปสู่กรอบความคิดในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์
 - 1.1.1 ความหมายของการประชาสัมพันธ์
 - 1.1.2 วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์
 - 1.1.3 กระบวนการประชาสัมพันธ์
 - 1.1.4 สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์
 - 1.1.5 ความสำคัญของสารสนเทศในการประชาสัมพันธ์
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์
 - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเผยแพร่
 - 1.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับวิเทศสัมพันธ์
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเขตลาคะบัง กรุงเทพมหานคร
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์

1. ความหมายของการประชาสัมพันธ์

คำว่า “การประชาสัมพันธ์” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Public Relations” ซึ่ง “ประชา” หรือ “Public” หมายถึง หมู่คน ส่วน “สัมพันธ์” หรือ “Relations” หมายถึง การเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ดังนั้นเมื่อเอาคำทั้ง 2 คำมารวมกันเป็น “ประชาสัมพันธ์” จึงหมายถึง การเกี่ยวข้องกับผู้อื่นกับประชาชนอย่างไรก็ดี ได้มีบุคคลและองค์กรต่างๆ ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ว่า เป็นการติดต่อสื่อสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องต่อกัน

อรุณ งามดี (2540 อ้างถึงใน อังคณา ทักษะวิริยะพันธ์, 2543) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ไว้ ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์เป็นการสำรวจดูว่า ประชาชนชอบอะไรเกี่ยวกับตัวเรา แล้วทำสิ่งนั้นให้มากขึ้น และสำรวจว่าประชาชนไม่ชอบอะไรเกี่ยวกับตัวเรา แล้วทำสิ่งนั้นให้น้อยลง
2. การประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การกระทำ คำพูดหรือสถานการณ์ใด ๆ ที่มีอิทธิพลในการชักจูงให้ประชาชนเห็นด้วย ช่วยเหลือ สนับสนุน
3. การประชาสัมพันธ์ เป็นการดำเนินงานอย่างมีแผนและกระทำต่อเนื่องกันไปเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับหน่วยงาน ด้วยวิธีการที่ประชาชนยอมรับและมีการติดต่อไปมาทั้งสองฝ่าย

Edward L. Bernays (อ้างถึงใน วิชัย จันทน์วิเศษ, 2541) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์ที่มีชื่อเสียงอีกผู้หนึ่งได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ว่า การประชาสัมพันธ์มีแนวคิดเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ 3 ประการด้วยกันคือ

1. การเผยแพร่ชี้แจงให้ประชาชนทราบและเข้าใจ
2. การชักชวนโน้มน้าวให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเห็นด้วยกับวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของสถาบัน
3. การประสานความคิดเห็นของกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจกับจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานของสถาบัน

วิรัช ลภีรัตนกุล (อ้างใน จินตนา มูลสาร, 2541) ได้ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ว่า การประชาสัมพันธ์ คือการส่งเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กร สถาบัน กลุ่มประชาชน ที่เกี่ยวข้องเพื่อหวังผลในความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชน ส่วน จินตนา มูลสาร (อ้างแล้ว) เองได้ให้ความหมาย การประชาสัมพันธ์ ไว้ว่า เป็นการสื่อสารความคิดเห็น ข่าวสาร ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนรวมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยในขณะเดียวกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีและความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานกับกลุ่มประชาชน เพื่อหวังในความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชน รวมทั้งชื่อเสียงที่ดีและภาพพจน์หรือภาพลักษณ์ที่ดี

ดำรงศักดิ์ ชัยสนธิ (2543) ให้ความหมายของการประชาสัมพันธ์ว่า เป็นการติดต่อเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานหรือผู้บริหารไปยังกลุ่มชนที่เกี่ยวข้อง โดยการประชาสัมพันธ์โดยตรง หรือการใช้สื่อต่าง ๆ เป็นการสำรวจทัศนคติ ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ไปพร้อมด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนในการปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มชนยอมรับต่อไป

อังคณา ทักษะวิริยะพันธ์ (2543) ได้ให้ความหมายการประชาสัมพันธ์ว่า วิธีการที่องค์กรใดองค์กรหนึ่ง หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง ดำเนินการอย่างมีแบบแผนและต่อเนื่อง เพื่อที่จะเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กรหรือหน่วยงานกับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของประชาชน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ และการสนับสนุนอีกทั้งให้เกิดเจตคติที่ดีต่อหน่วยงาน ทั้งนี้เพื่อให้งานในองค์กรหรือหน่วยงานดำเนินการไปได้ด้วยประชาติของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย สุดท้ายมีคำอธิบายของ

อาทร จันทรพิลา (2544) ไว้ว่าการประชาสัมพันธ์ หมายถึงการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ระหว่างหน่วยงานหรือองค์กร สถาบันกับสาธารณชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหวังผลในความร่วมมือและสนับสนุนจากสาธารณชน

2. วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นมิให้เกิด การเคลือบแคลงระแวง สงสัย ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอันดี รักษาชื่อเสียงของหน่วยงาน สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นตลอดไป ให้ประชาชนทราบความประสงค์ของหน่วยงาน ให้ข่าวหรือเรื่องราวแก่สื่อมวลชนอย่างตรงไปตรงมา และเพื่อให้ผู้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงานเข้าใจการประชาสัมพันธ์ทุกครั้ง (<http://www.prlabschools.com>)

อรุณ งามดี (2540) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ต้องมีการบอกกล่าวเผยแพร่ อธิบายให้เข้าใจ และมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจอันดี
2. เพื่อป้องกันและแก้ความเข้าใจผิด ต้องหมั่นตรวจดูไม่ให้มีข้อบกพร่องภายใน ทำอะไรคลุมเครือชวนให้สงสัย ตำรวจเหตุแห่งความเข้าใจผิด แล้วดำเนินการแก้ความเข้าใจผิดนั้น ทั้งทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้
3. เพื่อส่งเสริมและรักษาชื่อเสียง
4. เพื่อให้เกิดศรัทธาเชื่อถือตลอดไป ต้องยึดหลักความจริง
5. เพื่อให้เกิดความร่วมมือทั่วไป ต้องระวังเรื่องผลประโยชน์ของทุกฝ่าย
6. เพื่อประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ และทราบความต้องการหรือความเห็นของประชาชนด้วยต้องมีการติดต่อสื่อสารไปมาทั้งสองทาง

นอกจากนี้ ชีระพงษ์ โสดาศรี (2541) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ไว้ 3 ประการ คือ

1. เพื่อสร้างค่านิยม คือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น โดยการสร้างความนิยมชมชอบให้เห็นถึงคุณงามความดีของเราด้วยการเผยแพร่ให้รู้ ชี้แจงให้เข้าใจ ให้เกิดความเลื่อมใส และเกิดความผูกพันทางใจ การสร้างค่านิยมนี้มีวิธีการปฏิบัติได้หลายทางที่สำคัญ คือ การก่อให้เกิดและรักษาไว้ซึ่งค่านิยมและความสนใจตลอดไป กิจกรรมการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างค่านิยมนี้จึงมุ่งเน้นไปในเรื่องที่ทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจเป็นประการสำคัญ

2. เพื่อป้องกันชื่อเสียงไม่ให้เสื่อมเสีย การพัฒนาปรับปรุงตนเองแก้ไขพฤติกรรมระเบียบและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ให้เกิดความไม่พอใจ หรือไม่สะดวกใจเกี่ยวกับการบริหารปัญหาต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและมองเราในแง่ร้าย แล้วนำไปวิพากษ์วิจารณ์ทำให้เราเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้ประชาชนเข้าใจเรานั้นเอง

3. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและการเรียกร้องความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ไม่ใช่การโฆษณาสินค้าหรือโฆษณาชวนเชื่อแต่เป็นการสร้างความเข้าใจอันดีที่ถูกต้องบนพื้นฐานของความเป็นจริง ขอบธรรมยุติธรรม และเปิดเผย ความร่วมมือ สนับสนุนที่เกิดจากการดำเนินงานประชาสัมพันธ์จึงต้องเกิดจากความเข้าใจถูกต้อง มีเหตุผลบนความเป็นจริงที่ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะการงูใจหรือใช้กลฉวยโดยมิชอบ

3. กระบวนการประชาสัมพันธ์

การดำเนินงานประชาสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือเอกชน ต่างมีหลักในการดำเนินงานเหมือนกัน แตกต่างกันเฉพาะในข้อปลีกย่อยและระบบงาน ระบบราชการมีภาระรับผิดชอบต่อประชาชนส่วนรวมเป็นจำนวนมากในลักษณะต่อเนื่อง จะทำตามความพอใจไม่ได้ ระบบราชการเป็นระบบที่มีกฎหมายระเบียบข้อบังคับกำหนดไว้ มีกรอบให้เดินและต้องมีหลักฐานการทำงานประชาสัมพันธ์ของทางราชการจึงมีกว้างขวางและยุ่งยากกว่าเอกชน แต่หลักการก็คงเหมือนกัน เป็นการทำให้สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างองค์กรกับคน สร้างภาพพจน์ขององค์กรให้เขาเชื่อถือยอมรับแล้วไว้วางใจค้นหาและทำลาย ตลอดจนป้องกันแก้ไขความเข้าใจผิดที่มีต่อองค์กร และทำให้องค์กรเกิดความเชื่อมั่นมั่นคงในการบริหารจนสามารถพัฒนาตนเองให้ใหญ่โตและมีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ กระบวนการประชาสัมพันธ์เป็นความพยายามที่จะประสานความเข้าใจกันระหว่างองค์กรกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการประสานความเข้าใจนี้ต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลกันในระบบ 2 ทิศทาง คือให้ข่าวแก่ประชาชน และในขณะเดียว

กับที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย จึงเป็นการยากที่จะเข้าใจขึ้นเองโดยอัตโนมัติในสังคมปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมีการจัดหาและวางแผน

สุวิทย์ หวังภูษเคนทร์ (อ้างถึงในอังคณา ทักษะวิริยะพันธ์, 2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการประชาสัมพันธ์ว่ามี 4 ขั้นตอน คือ

1. การวิจัย-การรับฟัง (Research-Listening) เป็นขั้นตอนแรกของการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากการวิเคราะห์ วิจัย การรับฟังความคิดเห็น การตรวจสอบกระแสประชนมติ ทศนคติ และปฏิกิริยาของประชาชนที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติงานขององค์การ ซึ่งในขั้นตอนนี้ก็เหมือนกับเป็นการถามตัวเองว่า “อะไรเป็นปัญหาของเรา”

2. การวางแผน-การตัดสินใจ (Planning-Decision-Making) เป็นขั้นตอนที่ใช้ความรอบคอบพิจารณาในการกำหนดวางแผนและการตัดสินใจ เพราะว่าการวางแผนที่ดีนั้นต้องอาศัยข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด และเชื่อถือได้ ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับประชนมติ ทศนคติ และปฏิกิริยาควรจะทำต่อไป เพื่อที่จะได้นำไปประกอบการพิจารณาจัดตั้งหรือกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนนี้เป็นการถามว่า “อะไรเป็นสิ่งที่เราต้องทำ”

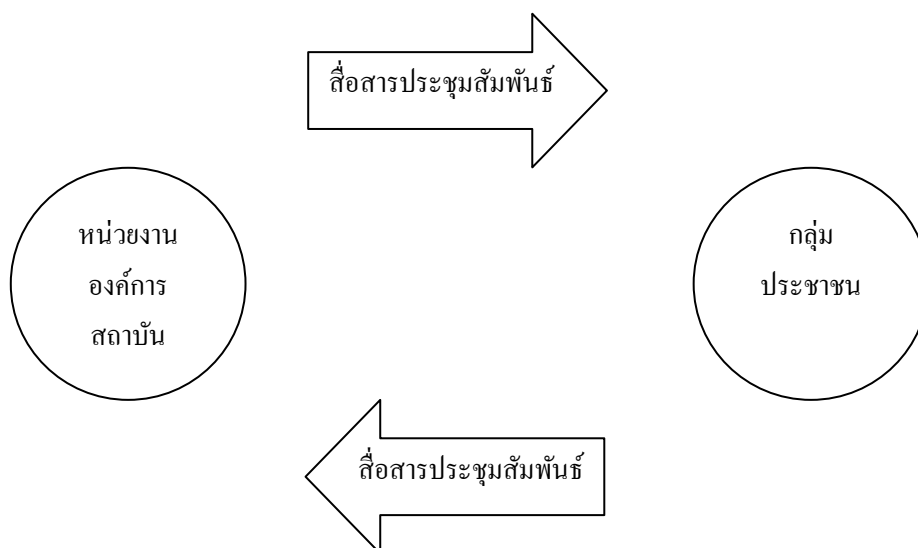
3. การติดต่อสื่อสาร-การปฏิบัติการ (Communication-Action) เป็นการติดต่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ของเราเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด รวดเร็ว แน่นนอน ประหยัดและสะดวก ในการปฏิบัติในช่วงจังหวะเวลาที่มีความสำคัญมาก เราจะต้องฉกฉวยจังหวะเวลาที่เหมาะสมที่สุดจึงจะได้ผลเป็นที่พึงพอใจของประชาชน สำหรับขั้นตอนนี้เป็นการถามตัวเองว่า “เราทำอะไรลงไปบ้างแล้ว และมีเหตุผลอย่างไร”

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการวัดผลการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ว่าที่ได้ทำลงไปแล้วนั้น ได้ผลมากน้อยเพียงใดหรือว่าล้มเหลว คำนวณกับค่าใช้จ่ายและเวลาที่เสียไปหรือไม่ มีอะไรจะต้องปรับปรุง ปรับแผนใหม่ และมีวิธีอื่นใดที่ดีกว่านี้ที่จะทำให้เราสามารถนำมาใช้ได้ เป็นการหาข้อบกพร่องเพื่อนำไปสู่การวางแผนเพื่อการดำเนินงานในครั้งต่อไป ขั้นตอนนี้เป็นการถามว่า “เราทำลงไปแล้วได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง”

ศาสตราจารย์ คัทลิป และเช็นเตอร์ (อ้างถึงใน วิชัย จันทรวิเศษ, 2541) ได้อธิบายถึงกระบวนการประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้

1. เป็นความพยายามอย่างมีระเบียบแบบแผน และมีการเตรียมไว้ก่อนอย่างรอบคอบ
2. เป็นการชักจูงประชนมติด้วยวิธีการที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม
3. เป็นการกระทำซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชน

4. เป็นการกระทำที่มีพื้นฐานอยู่ที่การสร้างความพอใจร่วมกัน
5. เป็นการกระทำที่ยึดถือระบบการติดต่อสื่อสารสองทาง ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2.1



แผนภาพที่ 2.1 แสดงกระบวนการประจุมสัมพันธ์

ที่มา : วิชัย จันทรวิเศษ (2541)

Scott M.Cutlip และ Others (อ้างถึงในอังคณา ทักษะวิริยะพันธ์, 2543) กล่าวถึงกระบวนการประชาสัมพันธ์ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนใหญ่ ๆ (The Four – step Process) ซึ่งจะหมุนเวียนต่อเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา ดังนี้ (<http://www.prlabschools.com>)

1. การสำรวจและกำหนดปัญหา (Defining the Problem /Fact Finding) เป็นการประมวลข้อมูลเกี่ยวกับสถาบัน หน่วยงาน ทั้งในแง่ความรู้ ความคิดเห็น ทักษะ และพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากนโยบายการดำเนินงานของสถาบัน ซึ่งอาจพบได้โดยการศึกษาข้อเท็จจริงจากการติดตามข่าวสารทางสื่อมวลชนและการวิจัยเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของกลุ่มประชาชนเป้าหมายเพื่อดูว่า “อะไรกำลังเกิดขึ้นในขณะนี้ ?”

2. การวางแผนและกำหนดแผนงานการปฏิบัติ (Planning & Programming) เมื่อทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในสถาบันแล้ว จึงนำมาตัดสินใจวางแผน โดยกำหนดกลุ่ม ประชาชนเป้าหมาย วัตถุประสงค์ การปฏิบัติการและกลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ โดยพิจารณาว่า “เราควรจะทำอะไร และทำเพื่ออะไร ?”

3. การปฏิบัติการและการสื่อสาร (Taking Acting & Communicating) ขั้นตอนนี้เป็นการลงมือปฏิบัติและทำการวางแผนตามที่วางแผนและกำหนดไว้แล้วในขั้น ตอนที่สอง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เช่น จัดกิจกรรมพิเศษ (Special Events) เผยแพร่ข่าวสาร (Publicity) ฯลฯ เป็นขั้นตอนที่จำเป็นต้องพิจารณาว่า “เราจะทำอะไร และจะพูดยังไง ?” เพื่อให้เหมาะสม

4. การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Evaluating the Program) เป็นการตัดสินผลการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ รวมทั้งประเมินประสิทธิผลของการ เตรียมแผนงานและการสนับสนุนแผนงาน โดยการสำรวจผลและความคิดเห็นจากกลุ่มประชาชนเป้าหมายโดยตรง ในขั้นตอนนี้ เราสามารถปรับบางสิ่งบางอย่างในแผนและดำเนินต่อเนื่องกันไป หรืออาจจะระงับแผนการดำเนินงานทั้งหมดก็ได้เมื่อทราบว่า “เราได้ทำอะไรลงไปบ้าง ?”

จาก 4 ขั้นตอนนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงลักษณะสำคัญของการประชาสัมพันธ์คือการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งจะพบได้จากการให้ความสำคัญแก่ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูลเพื่อระบุปัญหาและดำเนินการแก้ไข

4. สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

ความสำคัญของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์นั้นเป็นศูนย์กลางในการที่จะนำข่าวสารจากหน่วยงานไปสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย หากไม่มีสื่อแล้ว การส่งสารเพื่อการประชาสัมพันธ์จะไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสามารถทำให้ข่าวสารเพื่อการประชาสัมพันธ์เข้าถึงกลุ่มประชาชนเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทำให้หน่วยงานสามารถดำเนินการได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนี้ (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2542)

1. ถ่ายทอดข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบทั้งนี้เพราะว่าหน่วยงานต้องการให้ข่าวสารเกี่ยวกับหน่วยงานไปสู่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักได้ทราบความก้าวหน้าในการดำเนินธุรกิจ กิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงาน ด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อประชาชนได้รู้จักและคุ้นเคยกับหน่วยงานนั้น ๆ แล้ว เมื่อมีโอกาสติดต่อสื่อสารกับหน่วยงาน สามารถติดต่อสื่อสารได้ถูกต้อง ไม่เข้าใจผิด สื่อประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก สื่อเหล่านี้ได้แก่ สื่อมวลชน วารสารภายใน ไปสเตอร์ คู่มือ แผ่นพับ เป็นต้น

2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การจะทำให้การประชาสัมพันธ์ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยสื่อประชาสัมพันธ์ในการที่จะให้ข่าวสารความรู้ในรายละเอียด พัฒนาความรู้ความเข้าใจ ฯลฯ แก่ผู้รับสาร สื่อประชาสัมพันธ์ที่ใช้ในการให้

ความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ สื่อบุคคล ในรูปของบทความ บทวิเคราะห์ การเข้าเยี่ยมชมกิจการของหน่วยงาน การจัดประชุมแถลงข่าว การสัมมนา การแสดงนิทรรศการ และการสาธิต เป็นต้น

3. เสริมสร้างความนิยมและภาพลักษณ์ที่ดีแก่หน่วยงาน การดำเนินงานประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจนั้น สามารถเสริมสร้างความนิยมและภาพลักษณ์ที่ดีแก่หน่วยงานได้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอ ควรใช้สื่อประเภทกิจกรรมอื่น ๆ เสริมด้วย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะแฝงด้วยการสร้างความนิยมและภาพลักษณ์ที่ดี เช่น การจัดประกวดบทความที่เป็นการทำงานบำรู้ง ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การจัดมอบทุนการศึกษา การสร้างสาธารณประโยชน์ การนำสิ่งของไปมอบให้แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น

4. ให้ความบันเทิง การประชาสัมพันธ์เพียงเพื่อแจ้งให้ทราบ หรือให้ความรู้ความเข้าใจหรือการแสดงเจตนาที่ดีให้สมาชิกในสังคม ซึ่งมนุษย์ในสังคมยังต้องการความบันเทิงต่าง ๆ เช่น ฟังเพลง ชมภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้หากหน่วยงานให้การสนับสนุนแล้วก็จะช่วยให้สร้างความนิยมได้เช่นกัน จึงต้องอาศัยสื่อประชาสัมพันธ์ ในการสนับสนุนจุดมุ่งหมายนี้ เช่น การจัดแข่งขัน กีฬาหรือร่วมจัดสนับสนุนการให้โฆษณาทางรายการบันเทิงต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในการดำเนินงานสื่อสารประชาสัมพันธ์นั้น ได้แบ่งสื่อตามวิธีการใช้ ดังนี้ (วิรัช ฤทธิรัตนกุล, 2542)

1. สื่อกระตุ้นการรับรู้ (Motivation Media) คือ สื่อประเภทที่ใช้เพื่อกระตุ้นการรับรู้หรือตื่นตัวแก่ประชาชน เพื่อสร้างกระแสความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรืออาจกระตุ้นให้ กลุ่มเป้าหมายเกิดความต้องการเปลี่ยนแปลงและร่วมแก้ไขปัญหที่กำลังประสบอยู่ นอกจากนี้ยังอาจกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการรับรู้ข้อมูล สื่อประเภทนี้มุ่งเน้นการสร้างความคิดเห็นของแต่ละบุคคลหรือส่วนรวมเป็นหลัก สื่อประเภทนี้ได้แก่สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นปลิว แผ่นพับ จดหมายข่าว โปสเตอร์ และเอกสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ฟิล์ม ภาพยนตร์ วิดิทัศน์ สื่อพื้นบ้านชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

2. สื่อชี้แนะ (Instruction Media) คือ สื่อประเภทที่มุ่งใช้ให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้หรือชี้แนะให้เกิดความเข้าใจความคิดรวบยอด (Concept) โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเรื่องความรู้ทักษะ ความชำนาญเฉพาะด้าน สื่อประเภทนี้ เช่น หนังสือ คู่มือ สไลด์ ภาพยนตร์ ที่มีเนื้อหาเน้นหนักไปทางด้านวิชาการ เป็นต้น

3. สื่อติดตามผล (Follow-up Media) คือ สื่อประเภทนี้ช่วยนำมาเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้ถาวรยิ่งขึ้นและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพัฒนาก้าวหน้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่

ประชาสัมพันธ์แก่บุคคลที่ผ่านการรับรู้แล้ว เพื่อเป็นเอกสารอ้างอิง เตือนความจำให้กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมนั้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ประเภทของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์จะดำเนินไปโดยอาศัยสื่อประชาสัมพันธ์ หากขาดสื่อแล้ว จะไม่สามารถดำเนินงานประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือไม่สามารถดำเนินได้เลย ทั้งนี้เพราะสื่อประชาสัมพันธ์สามารถนำข่าวสารประชาสัมพันธ์ไปให้ประชาชนทราบ เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดความนิยม และมีภาพลักษณ์ที่ดีต่อหน่วยงาน ประเภทของสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ จำแนกได้ดังนี้ (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2542)

1. สื่อบุคคล เป็นการสื่อสารในรูปของคำพูด และการแสดงออกทางอากัปกิริยา ท่าทาง สามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ช่วยให้การสื่อข้อความมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้คำพูดเป็นหลัก เช่น การสนทนา การอภิปราย การบรรยาย การประชุม
2. สื่อมวลชน เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์ที่จะนำข่าวสารของหน่วยงานไปสู่มวลชนหรือประชาชน กลุ่มผู้รับสารจำนวนมาก ครอบคลุมกลุ่มประชาชนเป้าหมายของหน่วยงาน หลายกลุ่ม สื่อมวลชนที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์
3. สื่อกิจกรรมพิเศษ เป็นสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นสูงมากคือสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคนิค และกลยุทธ์พลิกเพลงไปตามวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ตามกลุ่มเป้าหมาย และตามสถานการณ์จริงได้กว้างไกล สื่อกิจกรรมพิเศษที่นิยมทำกันและมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดวันหรือสัปดาห์พิเศษ การให้ความอุปถัมภ์หรือช่วยเหลือ สนับสนุน การจัดประชุมหรือสัมมนา การเปิดให้เยี่ยมชมหน่วยงาน และการจัดงานฉลอง เป็นต้น
4. สื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งที่หน่วยงานเป็นผู้ผลิตและเผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบาย โครงสร้าง และการให้บริการ สวัสดิการ ธุรกิจการงาน กิจกรรมต่าง ๆ สื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น หนังสือ วารสาร จดหมาย แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น
5. สื่อโสตทัศน เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่สามารถให้ทั้งเสียง และภาพ เพื่อเป็นการนำข่าวสารจากหน่วยงานไปสู่ประชาชน สื่อโสตทัศนที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น ภาพถ่าย สไลด์ แผ่นโปร่งใส แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ เป็นต้น

นอกจากนั้น ในปัจจุบันนี้คอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในการติดต่อสื่อสาร และในงานประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์โดยใช้ สื่อผสม (Multi-media) ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นสื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจได้เป็นอย่างดีเนื่องจากให้ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียง ที่สมจริงเป็นธรรมชาติ และผู้รับยังสามารถมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อ

สื่อดังกล่าวได้ ส่วนข้อจำกัดคือมีความยุ่งยากในการจัดเตรียมอุปกรณ์ ผู้รับต้องมีความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์พอสมควร และต้องใช้ไฟฟ้าหรือแบตเตอรี่เป็นแหล่งพลังงาน

ในยุคที่โลกไร้พรมแดน การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) ยิ่งทวีความสำคัญขึ้นเรื่อย ๆ และกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของโลก โดยอินเทอร์เน็ตมีข้อดีคือสามารถเข้าถึงประชาชนทั่วทุกมุมโลกได้อย่างรวดเร็ว และเป็นการสื่อสารสองทางที่ผู้รับสามารถโต้ตอบเพื่อซักถามข้อมูลเพิ่มเติม หรือข้อมูลที่ไม่เข้าใจได้โดยตรงผ่านทาง Website <http://www.prlabschools.com>)

5. ความสำคัญของสารสนเทศในการประชาสัมพันธ์

สารสนเทศมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านการสื่อสาร การดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติงานและการประกอบอาชีพในทุกวงการ โดยเฉพาะด้านธุรกิจช่วยพัฒนาความสามารถของบุคคลในทุก ๆ ด้าน ขจัดความไม่รู้ ช่วยในการตัดสินใจ แก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งให้ความบันเทิง นอกจากนี้สารสนเทศยังช่วยในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในทุก ๆ ด้าน ทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม ศิลปวัฒนธรรม สวัสดิภาพสังคม โดยเฉพาะด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัย ช่วยในการดำเนินงาน ของรัฐบาล อีกทั้งสารสนเทศยังมีบทบาทต่อทุกสาขาอาชีพ โดยบุคคลสามารถนำความรู้ที่ได้จากสารสนเทศมาใช้ในการตัดสินใจในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการที่สารสนเทศมีความสำคัญและจำเป็นต่อบุคคลและสังคม ทำให้ความต้องการและการใช้สารสนเทศของบุคคลมีเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามบุคคลแต่ละกลุ่มจะมีพฤติกรรม มีสถานการณ์ และความต้องการ รวมทั้งมีทัศนะในการใช้สารสนเทศแตกต่างกัน (ปรียานุช คลอวุฒิวัฒน์, 2535) ปัจจุบันการประชาสัมพันธ์มีบทบาทที่สำคัญโดยการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารความหมายให้เกิดการรับรู้และเข้าใจส่งผลให้สังคมมีเอกภาพและดำเนินไปในทิศทางเดียวกันด้วยรูปแบบที่พัฒนาอย่างเหมาะสม ที่ทำให้ทุกวงการวิชาชีพต้องเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเพื่อสอดคล้องกับนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร สารความรู้แก่สาธารณชน จึงทำให้การดำเนินงานประชาสัมพันธ์มีคุณภาพ เนื้อหา ข่าวสารน่าเชื่อถือ รวดเร็ว (นานาทัศนะการนำ IT มาใช้ในวิชาชีพสื่อสารมวลชน อ้างถึงใน อาทร จันทร์พิลา, 2544)

ลักษณะของสารสนเทศที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย ประเภทสารสนเทศ ภาษา ความทันสมัยของสารสนเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เนื้อหาของสารสนเทศ เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ เพื่อให้หน่วยงานประชาสัมพันธ์ เพื่อให้หน่วยงานประชาสัมพันธ์มีข้อมูลเอกสารที่ดี เหมาะสม และสอดคล้องกับการใช้ในสถานการณ์ ลักษณะของข้อมูลเพื่อการ และข้อมูลเฉพาะเรื่องของหน่วยงานหรือสถาบัน ข้อมูลเฉพาะเรื่องแตกต่างกันตามเหตุการณ์และลักษณะการใช้ของหน่วยงาน เช่น ข้อมูลด้านการแพทย์และสาธารณสุข การศึกษา สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี เป็นต้น

2. ประเภทสารสนเทศ หมายถึง การนำเสนอสารสนเทศผ่านทางสื่อประเภทต่าง ๆ (Landau, 1982 อ้างถึงใน อาทร จันทรพิลา, 2544) ประเภทสารสนเทศแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (พวา พันธุ์เมฆา, 2535)

2.1 สื่อตีพิมพ์ หมายถึง วัสดุที่พิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ หนังสือ วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว เป็นต้น

2.2 สื่อไม่ตีพิมพ์ หมายถึง วัสดุที่ไม่ได้ตีพิมพ์เป็นรูปเล่มแต่จัดเก็บข้อมูลความรู้ไว้ได้เช่นเดียวกับสื่อตีพิมพ์ โดยทั่วไปหมายถึง โสตทัศน ที่ใช้เสียงและภาพในการถ่ายทอดข้อมูล ได้แก่ รูปภาพ สไลด์ วิดิทัศน์ เป็นต้น

2.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่ใช้ในระบบคอมพิวเตอร์ในการอ่านข้อมูล ได้แก่ จานแม่เหล็ก ซีดีรอม เป็นต้น

3. ภาษาสารสนเทศ

ภาษา หมายถึง คำพูดหรือถ้อยคำที่ใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542) ในด้านการใช้ภาษาที่นำเสนอมีบทบาทสำคัญที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ทั้งนี้สิริรัตน์ ตระลึ (2540) ได้ให้ข้อสังเกตว่า บทความต่าง ๆ มักมีการอ้างอิงที่เป็นภาษาของตนเอง เพราะผู้เขียนเข้าใจภาษาของตนเองได้ลึกซึ้งกว่าภาษาอื่น ดังนั้นภาษาที่นำเสนอสารสนเทศ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการใช้สารสนเทศของนักประชาสัมพันธ์

4. ความทันสมัยของสารสนเทศ

ความทันสมัยของสารสนเทศ หมายถึง ช่วงอายุของสารสนเทศ หรือเป็นความใหม่ของสารสนเทศที่ทันต่อการใช้ โดยมีการแบ่งระดับของความทันสมัยหรือช่วงอายุของสารสนเทศไว้คือ ใหม่มาก หมายถึง สารสนเทศที่มีช่วงอายุภายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ทันสมัย หมายถึง สารสนเทศที่มีช่วงอายุภายใน 12 เดือนที่ผ่าน และเก่าย้อนหลัง หมายถึง สารสนเทศที่มีช่วงอายุเกินกว่า 1 ปี (Landau, 1982 อ้างถึงใน อาทร จันทรพิลา, 2544)

5. แหล่งสารสนเทศ

หมายถึง ศูนย์รวบรวมสารสนเทศ แหล่งที่เกิดสารสนเทศ และแหล่งผลิตสารสนเทศเผยแพร่ (สุชุม เฉลยทรัพย์, 2531)

แหล่งสารสนเทศโดยทั่วไปนักวิชาการได้จำแนกไว้หลายรูปแบบดังนี้

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2532) จำแนกแหล่งสารสนเทศออกเป็น 2 ประเภท

1. แหล่งสารสนเทศภายในตัวบุคคล เป็นแหล่งสารสนเทศที่ผู้แสวงหาสารสนเทศแต่ละบุคคลสามารถสร้างสารสนเทศขึ้นเองได้ โดยประมวลความคิด ความรู้ ความจำ และใช้ประสบการณ์เอง

2. แหล่งสารสนเทศภายนอก เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีใช้ตัวผู้แสวงหาสารสนเทศ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งสารสนเทศบุคคล ได้แก่ เพื่อร่วมงาน เพื่อนบ้าน สมาชิกในครอบครัว บุคคลที่เป็นผู้รู้ ตัวกลางเผยแพร่สารสนเทศ ที่ปรึกษา ฯลฯ ทั้งนี้ แหล่งสารสนเทศบุคคลเป็นแหล่งที่นิยมใช้เพื่อแสวงหาสารสนเทศที่ต้องการมากเป็นอันดับแรก

Chen and Hernon (อ้างถึงใน อาทร จันทรพิลา, 2544) ได้แบ่งสารสนเทศออกเป็น 3 ประเภท

1. แหล่งสารสนเทศบุคคล ได้แก่ ประสบการณ์ เพื่อเพื่อนบ้าน ญาติ เพื่อนร่วมงาน
2. แหล่งสารสนเทศสถาบัน ได้แก่ บุคคลที่ทำงานในห้างร้าน บริษัท บุคคลที่ทำงานในวิชาชีพต่าง ๆ เช่น แพทย์ หนายความ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ห้องสมุด หน่วยงานสาธารณสุข เป็นต้น
3. แหล่งสารสนเทศประเภทสื่อต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์

1. ความหมายของการสื่อสาร (Communications)

คำว่า การสื่อสาร (Communications) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ว่า “Communius” หมายถึง “ความพร้อม” หรือ “ร่วมกัน” (Consomou) หมายความว่า เมื่อมีการสื่อสารระหว่างกันเกิดขึ้น มนุษย์พยายามที่จะสร้าง “ความพร้อมร่วมกัน” ทางด้านความคิด เหตุการณ์ และทัศนคติ (กิดานันท์ มลิทอง, 2540)

ดังนั้น การสื่อสารจึงหมายถึง การถ่ายทอดเรื่องราว ความคิดความรู้สึก เพื่อติดต่อสื่อสารข้อมูลซึ่งกันและกัน เป็นการที่บุคคลในสังคมมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกันโดยผ่านทางข้อมูล ข่าวสาร สัญลักษณ์ ตลอดจนเครื่องหมายต่าง ๆ การสื่อสารจึงเป็นพื้นฐานในการที่ทำให้การประชาสัมพันธ์ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2. วิธีการสื่อสาร

ในการที่มนุษย์จะสื่อสารหรือสื่อความหมายกันนั้นจำเป็นต้องอาศัย วิธีการ รูปแบบ และประเภทของการสื่อสาร เพื่อช่วยให้การติดต่อสื่อสารกันเป็นระบบยิ่งขึ้นในส่วนวิธีการสื่อสารแบ่งได้ 3 วิธี คือ

1) การสื่อสารด้วยวาจา หรือ “วจนภาษา” (Oral Communication) เช่น การพูดคุย การสนทนา การอภิปราย เป็นต้น

2) การสื่อสารที่ไม่ใช้วาจา หรือ “อวจนภาษา” (Nonverbal Communication) และการสื่อสารด้วยภาษาเขียน เช่น การสื่อสารด้วยท่าทาง ภาษามือ หนังสือ เป็นต้น

3) การสื่อสารด้วยการใช้สัญลักษณ์หรือการเขียน (Visual Communication) เช่น การสื่อสารด้วยภาพ โปสเตอร์ ป้ายประกาศ แผนปณิธาน เป็นต้น

3. รูปแบบของการสื่อสาร

รูปแบบของการสื่อสาร เป็น 2 รูปแบบคือ

1) การสื่อสารทางเดียว (One-way Communication) เป็นการส่งข่าวสารหรือการสื่อความหมายไปยังผู้รับแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยที่ผู้รับไม่สามารถมีการตอบสนองในทันทีให้ผู้ส่งได้ทราบได้ แต่อาจจะมีการป้อนกลับ (Feed back) ไปยังผู้ส่งภายหลังได้ การสื่อสารในรูปแบบนี้จึงเป็นการที่ผู้ส่งและผู้รับไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ทันที จึงมักเป็นการสื่อสารโดยอาศัยสื่อมวลชน เช่น การฟังวิทยุ ชมโทรทัศน์

2) การสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) เป็นการสื่อสารหรือการสื่อความหมายที่ผู้รับมีโอกาสตอบสนองมายังผู้ส่งได้ทันที โดยทั้งผู้ส่งและผู้รับอาจจะอยู่ต่อหน้ากัน หรืออาจจะอยู่คนละสถานที่ก็ได้ แต่ทั้งสองฝ่ายจะสามารถมีการเจรจาหรือการโต้ตอบกันไปมาโดยที่ต่างฝ่ายต่างผลัดกันทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับในเวลาเดียวกัน

4. ประเภทของการสื่อสาร แบ่งได้ 4 ประเภทดังนี้

1) การสื่อสารในตนเอง (Self-Communication) เป็นการสื่อสารภายในตนเอง หมายถึง บุคคลนั้นเป็นทั้งผู้ส่งและผู้รับในขณะเดียวกัน เช่น การเขียน การอ่าน เป็นต้น

2) การสื่อสารระหว่างบุคคล (Inter-Personal Communication) เป็นการสื่อสารระหว่าง 2 คน เช่น การสนทนา หรือการโต้ตอบจดหมายระหว่างกัน เป็นต้น

3) การสื่อสารแบบกลุ่มชน (Group Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลต่อกลุ่มชน ซึ่งประกอบด้วยคนจำนวนมาก เช่น กลุ่มชนมาฟังคำปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น

4) การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) เป็นการสื่อสารโดยอาศัยสื่อ มวลชน ประเภทวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ แผ่นโปสเตอร์ ฯลฯ เพื่อการติดต่อไปยังผู้รับสารจำนวนมาก ซึ่งมวลชนได้รับข้อมูลข่าวสารเดียวกันในเวลาพร้อมๆ กัน (กิดานันท์ มลิทอง, 2540)

สุกัญญา เออมิธรรม และบัญชา แก้วส่อง (2542) สรุปว่าในกระบวนการบริหารสื่อสารมี 2 แบบ คือ

1. การสื่อสารที่เป็นทางการ (Formal Communication)

เป็นการสื่อสารเพื่อชักจูงมากกว่าที่จะให้ข้อเท็จจริง เป็นเรื่องของการบอกมากกว่า บางครั้งก็เป็นการสนทนากันตัวต่อตัว การสื่อสารแบบนี้มีช่องทางการสื่อสาร 3 ช่อง คือ

1) จากบนมาล่าง

2) จากล่างขึ้นบน

3) แบบแนวนอน

1) การสื่อสารจากข้างบนลงมาข้างล่าง (Downward Communication) มีลักษณะ

1.1) จากผู้บริหารเบื้องบนลงมาถึงคนงานชั้นต่ำสุด

1.2) มีลักษณะเป็นคำสั่งส่วนมาก

1.3) มีลักษณะให้ข้อมูลต่างๆ มากกว่าอย่างอื่น

2) การสื่อสารจากข้างล่างขึ้นไปข้างบน (Upward Communication) ส่วนมากจะมาจากผู้บริหารระดับกลาง ระดับเขียนรายงาน และเก็บแฟ้มเอกสารส่วนใหญ่ ส่วนมากจะเป็นการรายงานปัญหาต่างๆ การร้องทุกข์ของคนงาน ฯลฯ

อุปสรรคของการสื่อสารแบบนี้คือ บรรดาผู้บริหารระดับต่ำไม่มีใครอยากนำข่าวสารไปบอกผู้บังคับบัญชา ยิ่งถ้าเป็นคำร้องทุกข์ยิ่งไม่อยากบอก ดังนั้นการสื่อสารแบบนี้เดินไปค่อนข้างช้าและได้รับการกลั่นกรองหลายครั้ง จนบางครั้งข้อเท็จจริงถูกบิดเบือนไป

3) การสื่อสารตามแนวนอน (Horizontal Communication) เป็นการสื่อสารระหว่างคนงานกับคนงาน หรือระหว่างที่ปรึกษากับที่ปรึกษา หรือระหว่างหัวหน้าแผนกหนึ่งกับหัวหน้าแผนกหนึ่งแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารแบบนี้เป็นแบบที่มีระดับเท่าเทียมกัน แบบที่นิยมใช้มีดังนี้

3.1) การประชุม (Staff Meeting) มีการประชุมระหว่างคนงาน หรือระดับชำนาญการ หรือระดับหัวหน้าแผนกต่างๆ ส่วนมากจะเป็นกลุ่ม เป็นระดับเดียวกัน

3.2) การปรึกษาหารือ (Conference) ระหว่างบุคคลต่อบุคคล อาจเป็นการปรึกษาหารือในปัญหาต่างๆที่ร่วมกัน

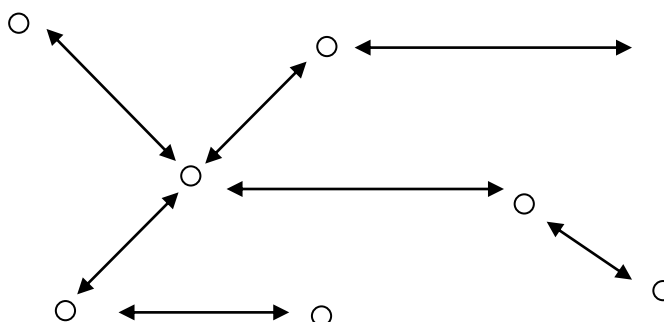
3.3) การเขียนรายงาน (Written Report) แจกจ่ายให้ทราบไปตามส่วนต่างๆในระดับเดียวกัน

อุปสรรคของการสื่อสารในแนวนอนนี้ คือการที่คนงานถูกแยกออกจากกัน เป็นแผนกต่างๆ ทำให้ขาดความเข้าใจอันดีต่อกัน และนำไปสู่การแข่งขันและอาจขัดแย้งกันได้

นอกจากนี้ยังมีทิศทางการสื่อสารอีกประเภทหนึ่งคือ การสื่อสารทแยงมุม (Diagonal Communication) ที่หมายถึงการสื่อสารระหว่างองค์กรหนึ่งกับอีกองค์กรหนึ่ง เป็นการสื่อสารข้ามระดับหน่วยงาน

2. การสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ (Informal Communication)

มีอยู่แบบเดียว คือ แบบเถาองุ่น (Grapevine) ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.2



แผนภาพที่ 2.2 แสดงการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ แบบเถาองุ่น

การสื่อสารแบบนี้จะใช้ในกลุ่มที่ไม่เป็นทางการเท่านั้น เป็นลักษณะของการสื่อสารในหมู่เพื่อนหรือในหมู่กลุ่มมิตรภาพ ลักษณะการสื่อสารแบบนี้ที่ปรากฏชัด คือ ข่าวลือ (Rumor) และการซุบซิบนินทา (Gossip) ข่าวสารที่ได้รับอาจจะเป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ใช่ก็ได้

5. องค์ประกอบของการสื่อสาร

การถ่ายทอดข่าวสารหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อมูลในการสื่อสาร จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีต้นทางของการถ่ายทอดหรือเรียกว่า “ผู้ส่ง” เป็นผู้ทำการส่งข่าวสารต่าง ๆ โดยผ่านสื่อไปยังจุดมุ่งหมายปลายทางหรือเรียกว่า “ผู้รับ” และจากหลักการนี้ ต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการสื่อสารขึ้น ซึ่ง กิดานันท์ มลิทอง (2540) ได้แบ่งองค์ประกอบของการสื่อสารไว้ดังนี้ คือ

1. ผู้ส่ง ผู้สื่อสาร แหล่งการส่ง (Sender Communication or Source) เป็นแหล่งหรือผู้นำข่าวสาร เรื่องราว แนวความคิด ความรู้ ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อส่งไปยังผู้รับ ซึ่งอาจเป็นบุคคล หรือกลุ่มชน โดยการใช้ภาษา หรือวิธีการอื่น ๆ ก็ได้ เพื่อให้ผู้รับเข้าใจ เรียกว่า “การเข้ารหัส (Encode) เป็นภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษามือ รูปภาพ สัญลักษณ์ เหล่านี้เป็นต้น

2. เนื้อหา เรื่องราว (Message) ได้แก่ เนื้อหาของสารหรือเรื่องราวที่ส่งออกมา เช่น ความรู้ ความคิด ข่าวสาร ข้อเขียนต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น

3. สื่อหรือช่องทางในการนำสาร (Media or Channel) หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอดแนวความคิด เหตุการณ์ เรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้ส่งต้องการให้ไปถึงผู้รับ สื่อที่เข้ามาที่สุดคือ “ภาษาพูด” ซึ่งใช้เสียงเป็นสื่อ เวลาเขียนหรือเวลาอ่านหนังสือ สื่อที่ใช้ คือ “ภาษาเขียน” นอกจากนี้อาจมีการใช้สื่อ อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ หรือประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ รูปภาพ การแสดงนิทรรศการ เป็นสื่อหรือช่องทางเพื่อการสื่อความหมายและเรื่องราวได้

4. ผู้รับหรือกลุ่มเป้าหมาย (Receiver or Target Audience) ได้แก่ผู้รับเนื้อหา เรื่องราวจากแหล่งหรือผู้ส่งส่งมา ผู้รับนี้อาจเป็นบุคคล กลุ่มชน หรือสถาบันก็ได้ เมื่อรับเรื่องราวแล้วผู้รับต้องมีการถอดรหัส (Decode) คือ การแปลข่าวสารนั้นให้เข้าใจ

5. ผล (Effect) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้ส่งเรื่องราวไปยังผู้รับ ผลที่เกิดขึ้น คือ การที่ผู้รับอาจรู้เรื่องและไม่รู้เรื่อง ขอมรับหรือปฏิเสธ พอใจ หรือโกรธ เป็นต้น ผลดังกล่าวแล้วนี้จะเป็นเครื่องยืนยันว่าการสื่อสารบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทั้งผู้ส่งและผู้รับที่จะทำให้การสื่อความหมายนั้นมีผลสำเร็จเพียงใด

Berlo (อ้างถึงใน พิระพล ยศขสาร และคณะ, 2549) ผู้คิดค้นกระบวนการติดต่อสื่อสารที่เรียกว่า SMCR Model ให้ความเห็นว่า ผลการสื่อสารจะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ มีปัจจัยสำคัญ คือ

1. ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) หมายถึงทักษะของผู้ส่งและผู้รับควรมีความชำนาญในการส่งและการรับสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง เช่นใช้ภาษาที่ชัดเจน ถ้อยคำถูกต้องสละสลวย ส่วนผู้รับเองก็ต้องมีทักษะการอ่าน การฟังที่ดีเช่นกัน

2. ทักษะ (Attitudes) เป็นทัศนคติของผู้ส่งและผู้รับ ซึ่งมีผลต่อการสื่อสาร ถ้าผู้ส่งและผู้รับมีทัศนคติที่ดีต่อกันก็จะให้การสื่อสารได้ผลดีด้วย

3. ระดับความรู้ (Knowledge Levels) ถ้าผู้ส่งและผู้รับมีระดับความรู้ที่เท่าเทียมกัน ก็จะทำให้การสื่อสารลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่หากผู้รับและผู้ส่งมีความรู้ในระดับแตกต่างกัน ย่อมจะต้องมีการปรับเปลี่ยนข้อมูลที่จะส่งด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เป็นต้น

4. ระดับสังคมและวัฒนธรรม (Social-Culture System) ระบบสังคมและวัฒนธรรมแต่ละแห่ง มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของประชาชน สังคมและวัฒนธรรมในแต่ละแห่งย่อมแตกต่างกัน การสื่อสารประชาสัมพันธ์ต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านนี้ด้วย

5. ปฏิกริยาย้อนกลับ (Feed back) เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องจากผลซึ่งผู้รับส่งกลับมายังผู้ส่ง โดยผู้รับอาจแสดงอาการให้เห็น เช่น สีหน้ายิ้มแย้ม ประมอญ ง่วงนอน การแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลให้ผู้ส่งทราบว่า มีความรู้ความเข้าใจในความหมายที่ส่งไปหรือไม่

6. สื่อในงานส่งเสริมการเผยแพร่

6.1 ความหมายของสื่อในงานส่งเสริมเผยแพร่

กิดานันท์ มลิทอง (2540) อธิบายถึง “สื่อ” มาจากภาษาละติน “Medium” แปลว่า “ระหว่าง” หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูลเพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับสามารถสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งตรงกับคำ “Media” ในภาษาอังกฤษ เมื่อนำคำว่าสื่อ (Media) ไปผสมผสานกับคำอื่นๆ ก็จะกลายเป็นคำใหม่ซึ่งมีความหมายที่กว้างขวางแตกต่างออกไป เช่น เมื่อมีการใช้สื่อในการเรียนการสอน จึงเรียกว่า “สื่อการสอน” (Instructional Media) หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วัสดุทัศน แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียนทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

สื่อมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอดข่าวสารข้อมูล จากผู้ส่งไปยังผู้รับสื่อ เมื่อนำมาใช้ในการศึกษาเรียกว่า “สื่อการศึกษา” ดังนั้น เมื่อมีการนำสื่อมาใช้ในการเผยแพร่ความรู้จึงจะเรียกว่า “สื่อเพื่อการเผยแพร่” ซึ่งหมายถึง ตัวกลางที่จะช่วยนำและถ่ายทอดเรื่องราวข้อมูลข่าวสาร ความรู้แนวคิดต่างๆ จากผู้ส่งไปยังผู้รับเพื่อให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นและบรรลุวัตถุประสงค์การเผยแพร่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สมพร พรจันทร์, 2537)

6.2 ประเภทของสื่อในงานส่งเสริมเผยแพร่

ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ได้แบ่งประเภทตามลักษณะของสื่อไว้ 2 ลักษณะดังนี้

6.2.1 แบ่งประเภทตามลักษณะของสื่อ แบ่งได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

6.2.1.1 เครื่องมือและอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สื่อที่ประกอบไปด้วย กลไกไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น เครื่องฉายทั้งหลาย เครื่องเสียง วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ สื่อชนิดนี้เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปสู่ผู้รับโดยที่ตัวสื่อไม่สามารถสื่อความหมายได้ต้องอาศัยสื่ออื่นมาช่วย เช่น เครื่องฉายสไลด์ต้องอาศัยฟิล์มสไลด์ เป็นต้น

6.2.1.2 วัสดุ (Software) ได้แก่ สื่อประเภทที่บรรจุเนื้อหาและรายการต่างๆ เอาไว้ สื่อบางชนิดสามารถใช้ได้ด้วยตัวเองโดยเอกเทศ เช่น ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ ป้ายนิเทศ บางชนิดต้องอาศัยเครื่องมืออุปกรณ์มาช่วย เช่น แผ่นสไลด์ เทปม้วนวิทยุทัศน์ เป็นต้น

6.2.1.3 เทคนิคหรือวิธีการ (Techniques or Methods) เป็นการสื่อสารและหรือการถ่ายทอดประสบการณ์ในรูปของกิจกรรมคือการรวมเอาทั้งเครื่องมือวัสดุและวิธีการเข้าด้วยกัน แต่เน้นเทคนิคหรือวิธีการเป็นสำคัญ เช่น การสาธิต การจัดทัศนศึกษา การฝึกอบรม การประกวดและการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น

6.2.2 แบ่งประเภทของสื่อตามวิธีการใช้ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

6.2.2.1 Motivation Media เป็นสื่อที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างความตื่นตัว ความสนใจหรือกระตุ้นให้มีความต้องการทราบข้อมูลและความคิดเพิ่มมากขึ้น ได้แก่

6.2.2.1.1 วัสดุสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ แผ่นปลิว การ์ตูน และเอกสารเผยแพร่อื่นๆ

6.2.2.1.2 โสตทัศนวัสดุต่างๆ เช่น ฟิล์มภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฯลฯ

6.2.2.1.3 สื่อเฉพาะอย่าง เช่น หุ่นกระบอก และสื่อพื้นบ้านอื่นๆ

6.2.2.2 Instruction Media คือ สื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อสื่อความหมายในเรื่องความคิดรวบยอดและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในเรื่องความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ฯลฯ ที่อยู่ในรูปของวัสดุประกอบการเรียนการสอน เช่น หนังสือ คู่มือ สไลด์ เทปโทรทัศน์ ชุดการเรียน ฯลฯ ซึ่งมีเนื้อหาแน่นหนักไปทางด้านการเรียนการสอน

6.2.2.3 Follow-up Media เป็นสื่อที่ช่วยเสริมการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมให้แข็งแกร่งขึ้นเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้และพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่นๆต่อไป เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการเผยแพร่แก่นักเรียนแล้วเพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงและย้ำเน้นหรือเตือนความทรงจำให้กลุ่มเป้าหมายกระทำพฤติกรรมนั้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น สื่อที่ใช้กันอยู่ทั่วไปจึงสามารถจำแนกออกได้เป็นหลายประเภท หลายลักษณะ หลายวิธีการใช้ตามแต่นักเทคโนโลยีการศึกษาในแต่ละสาขาจะกำหนดขึ้น การศึกษาครั้งนี้แบ่งสื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่ได้ 4 ประเภท ดังนี้คือ

1. สื่อบุคคล (People) หมายถึง ตัวบุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ผู้บุคคลอื่นๆ สื่อบุคคลจัดได้ว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการโน้มน้าวจิตใจเนื่องจากติดต่อกับผู้รับสารโดยตรงอีกทั้งยังมีการโต้ตอบซึ่งถือว่าเป็นการสื่อสารสองทางได้ในเวลาเดียวกัน แต่ทั้งนี้บุคคลที่ทำหน้าที่สื่อจะต้องมีความรู้ ความชำนาญและทักษะในการพูดที่ดี บางครั้งนักการศึกษาอาจจะเรียก สื่อบุคคล ว่าเป็นสื่อคำพูดเพราะเป็นการแสดงการสื่อสารระหว่างบุคคลด้วยการใช้ภาษาพูดและท่าทางซึ่งบางครั้งทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของสื่ออื่นได้ เช่น การสนทนา พบปะพูดคุย การประชุม การสอน การให้สัมภาษณ์ การไต่สวน การอภิปรายและการพูดในโอกาสพิเศษต่างๆ (ปรมะ สตะเวทิน, 2539)

2. สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Materials) ได้แก่ สื่อใช้ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ที่หน่วยงานเป็นผู้ผลิตและเผยแพร่ไปสู่กลุ่มเป้าหมายด้วยวัตถุประสงค์ในการผลิตและรูปแบบของสิ่งพิมพ์ที่แตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นสิ่งพิมพ์ที่ไม่ได้เย็บเล่ม เช่น แผ่นปลิว แผ่นพับ โปสเตอร์ ปัจจุบันการนิยมนำสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการเผยแพร่มีอยู่มากและมีรูปแบบหลากหลายออกไปซึ่งล้วนแต่เป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ แผ่นพับ และโปสเตอร์

3. สื่อโสตทัศน สื่อที่ให้ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวและวิชาการต่างๆ ผ่านทางประสาทสัมผัส โดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยการมองเห็นและการได้ยินหรืออีกนัยคือตัวกลางที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูลและความรู้ต่างๆ ด้วยเสียงและภาพ (เพ็ญศรี ทวีสุวรรณ และชูศักดิ์ เพรศค่อท, 2534) ซึ่งผู้ใช้สามารถเข้าใจเรื่องที่ไม่สามารถบรรยายด้วยตัวหนังสือเพียงอย่างเดียวได้ชัดเจน เช่น ระบบการสูดฉีดโลหิตของหัวใจ เป็นต้น การนำสื่อโสตทัศนมาใช้ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ โดยเฉพาะความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาและวิธีการสอน ความสอดคล้องของสื่อกับสภาพของผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมภายในห้องเรียน อาจเป็นวีดิทัศน์หรือวีดิโอเทปเป็นเทปโทรทัศน์ที่บันทึกภาพและเสียงไว้ในแถบเทปคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า ในการนำมาใช้จะต้องประกอบไปด้วยม้วนเทปวีดิทัศน์และเครื่องเล่นเทปวีดิทัศน์ ปัจจุบันสื่อวีดิทัศน์เป็นเทคโนโลยีล่าสุดที่สามารถนำมาปรับประยุกต์ในการให้ความรู้ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะคุณสมบัติของสื่อที่ให้ทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงเช่นเดียวกับภาพยนตร์ สามารถสื่อได้อย่างแจ่มชัดประกอบกับการใช้ วีดิทัศน์เป็นสื่อการศึกษาจะสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับข่าวสารของชาวบ้าน ที่เริ่มคุ้นเคยและนิยมดูโทรทัศน์กันแทบทุกครัวเรือน การใช้สื่อวัสดุขนาดใหญ่จะใช้ประกอบการบรรยายในชั้นเรียนหรือการประชุม

สัมมนาเพื่อการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ให้เห็นจริงและน่าสนใจแต่ก็สามารถนำไปใช้ในการเรียนแบบรายบุคคลได้เช่นกัน (ณรงค์ สมพงษ์, 2535)

4. สื่อกิจกรรม (Activities) หรือสื่อเทคนิควิธีการ ปัจจุบันสื่อนี้มีความหมายขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปถึงกิจกรรมที่สื่อถึงความรู้สึนึกคิด ความรู้ อารมณ์และเรื่องราวข่าวสารรวมทั้งมีการร่วมใช้สื่อหลากหลายชนิดเพื่อสนับสนุนหรือจัดการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้สิ่งต่างๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกในกิจกรรมนั้นๆ นับว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การแสดงนิทรรศการ การฝึกอบรม และการจัดทัศนศึกษา (ณรงค์ สมพงษ์, 2535)

การแสดงนิทรรศการ (Exhibitions) เป็นการจัดแสดงสื่อและกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้ชมได้รับความรู้ที่ผู้จัดตั้งเป้าหมายเอาไว้ สื่อและกิจกรรมส่วนใหญ่ที่ใช้ได้แก่ แผนภูมิ แผนสถิติ รูปภาพ รูปการ์ตูน ป้ายนิเทศ ของจริง สไลด์ เทปบันทึกเสียง เทปวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ การบรรยาย การตอบปัญหา การทดลอง ฯลฯ การจัดนิทรรศการเป็นวิธีการอันทรงประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ผู้คนสนใจในวัตถุและแนวความคิดเป็นวิธีการที่เข้าถึงประชาชนได้เมื่อวิธีการอื่นไม่สามารถทำได้เป็นสื่อที่ทรงพลังในการโน้มน้าวเจตนา ค่านิยมและพฤติกรรมมนุษย์ (เป็รื่อง กุมุท, 2535) เราสามารถจัดแสดงนิทรรศการเป็นครั้งคราว

การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการที่เป็นระบบที่จะช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในการปฏิบัติงานของบุคคลให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่องานที่รับผิดชอบในปัจจุบันและ/หรืองานที่กำลังจะรับมอบหมายในอนาคต (ชูชัย สมितिไกร, 2540)

การดำเนินการจัดฝึกอบรมให้แก่กลุ่มเป้าหมายในงานเผยแพร่ความรู้ด้านป่าชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเป้าหมายได้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของป่า (ป่าพื้นบ้าน อาหารชุมชน) ที่มีต่อราษฎรในชุมชนทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต รวมถึงสภาพปัญหา สาเหตุ ตลอดจนแนวทางแก้ไขที่ชุมชนจะต้องร่วมกันศึกษาวิเคราะห์และร่วมกันวางแผนในการจัดการได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตของชุมชน (ส่วนป่าชุมชน กรมป่าไม้, 2539)

การจัดทัศนศึกษา (Tours and field trips) เป็นเทคนิควิธีการที่ช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนเนื่องจากสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ สร้างความเข้าใจและตื่นตัวในการเรียนรู้ให้เกิดความคิดที่จะพัฒนาตนเอง การจัดทัศนศึกษาต้องมีการตั้งวัตถุประสงค์ที่แน่นอนว่าจะให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมกิจกรรมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรและการ

นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะจัดทัศนศึกษาอย่างไร ซึ่งต้องคำนึงถึงระยะทางและความปลอดภัยเป็นสำคัญ เช่น การทัศนศึกษาในระบบนิเวศวิทยาของป่า การทัศนศึกษาสถานีเพาะชำกล้าไม้ การทัศนศึกษาศูนย์ศิลปาชีพ เป็นต้น (ณรงค์ สมพงษ์, 2535)

6.3 การใช้สื่อในงานส่งเสริมเผยแพร่

6.3.1 การเลือกใช้สื่อ

การใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในงานส่งเสริมเผยแพร่นั้น เนื่องจากสื่อมีหลายประเภท ดังนั้น ผู้ใช้จำเป็นต้องเลือกใช้สื่อให้ถูกต้องตามความต้องการเพื่อสื่อต่างๆ ย่อมมีความเหมาะสมในการใช้สื่อที่ต่างกัน ซึ่งหลักเกณฑ์ในการเลือกใช้สื่อมีดังนี้ (สุโชติ คาวสุโข, 2538)

6.3.1.1 สื่อจะต้องมีเนื้อหาถูกต้องกับความเป็นจริงและเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

6.3.1.2 สื่อจะต้องมีเนื้อหา เนื้อเรื่องที่เหมาะสมกับกลุ่มชนแต่ละกลุ่มแตกต่างกันไป

6.3.1.3 สื่อจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของงานส่งเสริมแต่ละชนิด

6.3.1.4 ระยะเวลาของการใช้สื่อแต่ละชนิดต้องพอเหมาะ ต้องไม่ใช่สื่ออันใดอันหนึ่งอย่างเสียเวลาโดยไม่จำเป็น

6.3.1.5 สื่อจะต้องมีคุณภาพและเทคนิคที่ดี มิฉะนั้นจะทำให้การสื่อความหมายลดลง อาจสร้างความเบื่อหน่ายแทนที่จะเป็นการกระตุ้น

6.3.1.6 สื่อจะต้องทันสมัยและตรงกับเนื้อหาที่จะไปส่งเสริม

6.3.1.7 สื่อจะต้องเป็นส่วนที่เสริมให้เกิดจุดรวมของความสนใจ

6.3.1.8 สื่อนั้นจะสร้างกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อให้สัมพันธ์กับกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีอยู่เดิม

6.3.1.9 ต้องคำนึงว่าสื่อที่ใช้ จะได้ผลคุ้มค่ากับการใช้หรือไม่

การเลือกใช้สื่อยังเกี่ยวข้องกับสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมในกระบวนการสื่อสาร ดังนั้น การเลือกใช้สื่อในงานส่งเสริมเผยแพร่จึงมีตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้สื่อมากมาย ซึ่งพอมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกสื่อโดยทั่วไป ดังนี้ (ณรงค์ สมพงษ์, 2535)

1. จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของแหล่งข่าวสารนั้น

2. ลักษณะของผู้ได้รับสาร ได้แก่ เพศ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

พื้นฐานความรู้

3. จำนวนหรือขนาดของผู้รับสาร
4. สถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวก
5. ทักษะในการสื่อสาร
6. งบประมาณในการใช้สื่อ

ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ได้กล่าวถึงรูปแบบการใช้สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่ ซึ่งมีรูปแบบในการใช้แตกต่างกัน 3 แบบ ดังนี้คือ

1. แบบส่วนบุคคล ได้แก่ การเยี่ยมเยียน ติดต่อทางจดหมาย ติดต่อทางโทรศัพท์ การทำให้ผู้ดูหรือทำเป็นตัวอย่าง
2. แบบกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มประชากรย่อย การประชุมสัมมนา การสาธิต การบรรยาย การจัดทัศนศึกษา การใช้โสตทัศนศึกษา
3. แบบสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วัสดุสิ่งพิมพ์

นอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว สุพัตรา ผาสุย (2532) ได้เสนอเป็นการใช้สื่อแบบผสมผสาน คือ มีหลายวิธีร่วมกันเพื่อให้ผู้รับสื่อ ได้เลือกรับสื่อตามความเหมาะสม เช่น การจัดหน่วยเคลื่อนที่ออกสู่ชุมชน การจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดเวทีชาวบ้าน และการใช้สื่อในงานเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพนั้นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องมีการวางแผนการใช้สื่อตามความเหมาะสม เช่น การจัดหน่วยเคลื่อนที่ออกสู่ชุมชน การจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดเวทีชาวบ้าน โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีการประเมินผลว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

6.3.2 ขั้นตอนการใช้สื่อ

หลักในการใช้สื่อเพื่องานเผยแพร่เพื่อให้มีการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพนั้น ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ได้แบ่งหลักการใช้สื่อออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

6.3.2.1 การวางแผน (Planning) เป็นการเพิ่มโอกาสของความสำเร็จตั้งแต่เริ่มแรก ช่วยลดข้อผิดพลาดต่าง ๆ ควรศึกษาปัญหาที่อาจเป็นไปได้และพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านั้น โดยควรพิจารณาถึงอุปกรณ์วัสดุที่จะใช้ในการนำเสนอด้วย รวมทั้งการศึกษาของเนื้อหาเพื่อทำโครงการและวางแผนการใช้สื่อว่าหัวข้อใดจะบรรยายโดยใช้สื่อชนิดใดและขั้นตอนการใช้สื่ออย่างไร สิ่งเหล่านี้ควรมีการวางแผนไว้อย่างครบถ้วนและเขียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะอาจจะมีการหลงลืม ทั้งนี้ขั้นตอนในการวางแผนขั้นสุดท้ายควรมีการกำหนดแผนการใช้สื่อ

เป็นโครงการออกมาอย่างแน่นอนเพื่อความสะดวกในการจัดหา การผลิตสื่อและการดำเนินงานในขั้นต่อไปตามแผนที่วางไว้ด้วย

6.3.2.2 ขั้นเตรียมการ (Preparation) ในขั้นนี้จะเป็นขั้นเตรียมการใช้สื่อ หลังจากที่ได้วางแผนไว้แล้วคือ เตรียมตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริม จัดเตรียมสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เตรียมกลุ่มเป้าหมายให้พร้อมที่จะเปิดรับสื่อ

6.3.2.2.1 การเตรียมตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมให้มีความพร้อมที่จะใช้สื่อด้วยความมั่นใจและแน่ใจว่าไม่มีข้อผิดพลาดใด ๆ เกิดขึ้น ได้แก่ การเตรียมเนื้อหาและคำบรรยายที่จะใช้ประกอบสื่อนั้น ๆ และจะต้องทำการทดลองใช้สื่อก่อนจะใช้จริงทุกครั้ง

6.3.2.2.2 การเตรียมสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้มีความเหมาะสมในการมองเห็น การได้ยิน การจัดห้องประชุม เจ้าหน้าที่ควรมาถึงสถานที่ก่อนเวลาบรรยายและติดตั้งอุปกรณ์ในสถานที่จริงก่อนถึงเวลาใช้จริง

6.3.2.2.3 การเตรียมกลุ่มเป้าหมายให้พร้อมที่จะเปิดรับสื่อ ในขั้นนี้เป็นการประกาศหรือแจ้งให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงกำหนดการที่จะมีการพบปะ ประชุม หรือร่วมกิจกรรมกันและในการประชุมก่อนนำเสนอสื่อก็แจ้งให้ทราบว่าเขาจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นอย่างไร ผู้จะได้เตรียมตัวรับหรือมีปฏิกิริยาตอบสนองในทางที่ถูกต้อง

6.3.2.3 การนำเสนอ (Presentation) ในขั้นตอนการนำเสนอสื่อเป็นช่วงที่สำคัญมากอีกช่วงหนึ่งการเตรียมการมาดีทุกอย่างแล้วไม่ได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ก็อาจได้ผลไม่เต็มที่ หรือบางครั้งอาจต้องมีการปรับแผนการใช้สื่อให้เข้ากับสถานการณ์ที่อาจแตกต่างจากแผนที่วางไว้โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

6.3.2.3.1 ควรใช้สื่อเรียงตามลำดับก่อนหลังตามที่ได้วางแผนไว้แล้วยกเว้น แต่เมื่อมีความจำเป็นบังคับ เช่น ระยะเวลาเปลี่ยนไปหรือมีการเปลี่ยนหัวข้อการบรรยายก็สามารถปรับแผนการใช้สื่อให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

6.3.2.3.2 ใช้สื่อในเวลาที่เหมาะสมและที่กำหนดไว้

6.3.2.3.3 ควรให้ผู้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อนั้นด้วย

6.3.2.3.4 ในขณะที่กำลังใช้สื่อต้องต้องให้ความสนใจว่าได้มีการปรับภาพชัดเจนและควบคุมเสียงให้พอเหมาะ

6.3.2.3.5 ในขณะที่นำเสนอสื่อ ผู้พูดควรให้ความสำคัญกับสื่อเป็นอันดับแรก

6.3.2.3.6 เว้นจังหวะในการนำเสนอสื่อเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ดูสามารถเห็นและเข้าใจได้และควรสรุปประเด็นที่สำคัญซ้ำอีกครั้ง

6.3.2.4 การติดตามผล (Follow-up) หลังจากใช้สื่อแล้วควรให้มีการซักถามตอบคำถามหรืออภิปรายเกี่ยวกับสื่อนั้น บางครั้งอาจให้ทำแบบทดสอบเพื่อตรวจสอบว่าผู้ฟังได้เรียนรู้อะไรจากสื่อบ้างและยังช่วยทดสอบประสิทธิภาพของสื่อตลอดจนวิธีการใช้สื่อด้วยว่ามีจุดบกพร่องตรงไหนบ้างเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์และมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมเผยแพร่

ในกระบวนการจัดทำและใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ในงานพัฒนานั้นมีลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกันและเรียกรวมกันแทบจะแยกกันไม่ออก ได้แก่ งานส่งเสริม การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ (กองส่งเสริมเผยแพร่ กรมการพัฒนาชุมชน, 2540) ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. งานส่งเสริม (Promotion) เป็นการสอดแทรกโดยใช้การสื่อสารให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป โดยความสมัครใจของผู้รับและผ่านกระบวนการวางแผนจนเกิดผล เสริมสร้างสถาบันขึ้นได้ การส่งเสริมเป็นการใช้การสื่อสารข้อมูลข่าวสารช่วยให้สร้างทัศนคติที่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง
2. งานเผยแพร่ (Publicity) เป็นกิจกรรมที่ต้องการแพร่ข่าวสารด้านต่างๆ ที่ผู้เผยแพร่ต้องการให้ทราบทั่วไปได้กำลังทำอะไร มีผลงานอย่างไรเป็นลักษณะการสื่อสารทางเดียว (One Way Community) การเผยแพร่มีวัตถุประสงค์ให้สาธารณชนทราบความเคลื่อนไหวต่าง ๆ
3. งานประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เป็นงานที่มุ่งเน้นสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้านและเจาะจงแน่นอน จะเห็นว่า ลักษณะงานดังกล่าวมีความแตกต่างกันในวิธีการ ขอบเขตและวัตถุประสงค์ แต่มีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันได้และมีกระบวนการอันเดียวกัน คือ การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ประชาชน งานส่งเสริมมุ่งสู่กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ซื้อ งานเผยแพร่จะมีเป้าหมายกว้างขวางเพียงเพื่อการรับรู้เท่านั้น ส่วนงานด้านประชาสัมพันธ์หวังผลในการผูกมิตรให้เกิดทัศนคติที่ดีและอาจนำไปสู่ความร่วมมือที่ดี

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พิซานและแมนส์เฟลด์ (Pizan and Mansfeld.1999) ได้กล่าวว่าคนเราสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มาจากความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมชนชาติและการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากที่อาศัยอยู่เดิม เนื่องจากคนเรามีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็นในตัวเอง

พะยอม ธรรมบุตร (2548: 1) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อนุสาวรีย์ และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้าหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ทุกประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่าง ๆ

ราณี อธิชัยกุล (2546: 83) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี

รติกา อังกูร (2549: 80) ได้ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงามศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชาติอื่น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว

ประโยชน์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชนัญ วงษ์วิภาค (2545: 271) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังนี้

1. ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ผลการดำเนินการท่องเที่ยวที่ผ่านมาก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติเป็นอย่างมาก นำเงินตราเข้าประเทศมากที่สุดเมื่อเทียบกับรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ ปัจจุบันการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ เพื่อดึงดูดการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวไทย และจะมีการประชาสัมพันธ์ไปสู่ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. ประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจะช่วยเผยแพร่เอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกับผู้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสรู้จักกันนั้น ผลก็คือ เกิดความสามัคคีสมานฉันท์ของคนในชาติ และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศก็ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและเกิดสันติภาพขึ้นแก่โลก

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รศพร จันทรสว่าง (2546: 24) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเป็นชุมชน พื้นฐานสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของพื้นที่ การท่องเที่ยวชุมชนมีส่วนช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงานและกระจายรายได้ ขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

มิ่งสรรพ ขาวสอาด (2548: 90) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญทั้งในด้านการดำเนินการ การบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการจัดการผลประโยชน์ โดยอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 110) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึงการท่องเที่ยวที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และสถานที่ให้ดำรงอยู่ โดยผนวกการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศในชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ไม่รบกวนหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและสถานที่

อุทัยนแห่งชาติกับการท่องเที่ยวภาคอีสาน (2550) กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากประชาชนภายในชุมชนร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในการปรึกษาหารือ และตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น นับเป็นความเจริญที่สร้างความสำนึกและความสามารถให้แก่บุคคลในชุมชน

ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนา สวนศรี (2546: 24) กล่าวว่าสิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ ผลจากการดำเนินการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม นั่นคือ ทางตรง ก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้กับคนในชุมชน ในทางอ้อม ก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่นและก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน

สินธุ์ สโรบล (2547: 17) กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาใช้นั้น จะต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ และมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน และมุ่งมั่นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 110) กล่าวว่าลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชน มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ สิ่งปลูกสร้างต้องยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องทำให้สิ่งสามัญธรรมดาเป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว

คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

คุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะคำนึงถึงผลประโยชน์และสิ่งที่ชุมชนจะได้รับในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 111) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังสมาชิกของชุมชนในฐานะของการเป็นเจ้าบ้านที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่ต้องผ่านนายหน้าอันเป็นการจัดสรรรายได้ทางตรงให้แก่คนในชุมชน
2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับผลประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง การสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่สมาชิกในชุมชน

3. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนเนื่องจากความพยายามนำวิทยาการสมัยใหม่แบบตะวันตก เข้ามาสู่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมทั้งต้องมีการสร้างสำนึกร่วมกับชุมชนให้มีความรู้สึกร่วมกันกับชุมชนของตนเอง

4. ต้องเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสร้างจิตสำนึกในการเคารพและช่วยรักษาสถาปัตยกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกื้อกับนักท่องเที่ยว

5. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีความเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่มองว่าใครเจริญหรือด้อยกว่า และที่สำคัญ การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องก่อให้เกิดการเรียนรู้เกิดสติ เกิดปัญญา ทั้งผู้เที่ยวและผู้ต้อนรับ

ทรัพยากรเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมอญในประเทศไทย

มอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ที่สุดชนชาติหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณพม่าตอนล่าง เป็นชาติหนึ่งที่วางรากฐานทางด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี อักษร ศาสตร์ สถาปัตยกรรม กฎหมาย นาฏศิลป์ และดนตรี เป็นมรดกตกทอดมายังหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า ไทย ลาว และกัมพูชา

ปัจจุบัน ชนชาตินมอญไม่มีอาณาเขตประเทศปกครองตนเอง เนื่องจากในอดีตบ้านเมืองตกอยู่ในภาวะสงครามมาโดยตลอด ทั้งการแย่งชิงราชสมบัติกันเอง และจากการรุกรานของข้าศึกสำคัญอย่าง “พม่า” เมื่อบ้านเมืองตกเป็นของศัตรู ชาวมอญจึงเป็นอยู่อย่างแสนสาหัส ถูกกดขี่รีดไถ การเกณฑ์แรงงานก่อสร้าง ทำไร่นาหาเสบียงเพื่อการสงคราม และเกณฑ์เข้ากองทัพ โดยเฉพาะสงคราม

ในปี พ.ศ. 2300 เป็นสงครามครั้งสุดท้าย ที่คนมอญพ่ายแพ้แก่พม่าอย่างเด็ดขาด ไม่สามารถทวงคืนแผ่นดินกลับมาได้อีกเลยจนทุกวันนี้ ชาวมอญส่วนหนึ่งจึงอพยพโยกย้ายเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเมืองไทย โดยชาวมอญ ได้อพยพจากบ้านเมืองของตน เข้ามายังแผ่นดินไทยหลายต่อหลายครั้ง เท่าที่มีการจดบันทึกเอาไว้รวมทั้งสิ้น 9 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 การอพยพที่ปรากฏในหลักฐานของมอญก็คือ เมื่อ พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ตีหงสาวดีแตกใน พ.ศ. 2082 ชาวมอญจำนวนมากหนีเข้ามากรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบตัวเมืองกรุงศรีอยุธยาชั้นนอก พระยาเกียรติ พระยารามและครัวเรือนให้ตั้งบ้านเรือนอยู่แถบตัวเมืองชั้นใน ใกล้พระอารามวัดขุนแสน และขุนนางของมอญก็เริ่มเข้ารับราชการในกรุงศรีอยุธยานับตั้งแต่นั้นมา เมื่อถึง พ.ศ. 2084 ราชวงศ์ต้องอูตีเมืองมะตะมะแตกมีการฆ่าฟันชาวมอญลงขนาดใหญ่ ก็เข้าใจว่ามีมอญหนีเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยาอีก ถือเป็นครั้งแรกของมอญอพยพ

ครั้งที่ 2 ในพระราชพงสาวดารไทยพูดถึงการอพยพอีกครั้งหนึ่งเมื่อพระนเรศวรเสด็จไปพม่าเมื่อคราวพระเจ้าบุเรงนองสิ้นพระชนม์ แล้วประกาศเอกราช ทรงชักชวนมอญที่เข้าสวามิภักดิ์ให้อพยพเข้ามาพร้อมกัน ราว พ.ศ. 2137 ในการอพยพครั้งนี้ไม่ปรากฏว่าพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสให้ตั้งบ้านเรือนที่ใด แต่คาดว่าคงเป็นย่านเดียวกับการอพยพคราวแรก

ครั้งที่ 3 เกิดขึ้นเมื่อหงสาวดีถูกยะไข่ทำลายใน พ.ศ. 2138 (คือเมื่อครั้งพระนเรศวรยกทัพไปตีเมืองหงสาวดี) ก่อนหน้านั้นแม้ว่ามีมอญอพยพหนีราชวงศ์ตองอูมาแล้วแต่ใน พ.ศ. 2129 เมื่อนายราล์ฟ ฟิคด์ เดินทางผ่านหงสาวดียังรายงานว่ประชากรส่วนใหญ่พูดภาษามอญ แต่เมื่อถูกยะไข่ทำลายครั้งนี้ก็มีการอพยพใหญ่ของมอญ มาทางตะวันตกออกเข้าสู่ดินแดนของกรุงศรีอยุธยาอีก

ครั้งที่ 4 หลังจากทีราชวงศ์ตองอูย้ายราชธานีไปอยู่ที่อังวะหลังจากหงสาวดีถูกทำลายแล้วพวกมอญตั้งอำนาจขึ้นใหม่ในดินแดนของตน โดยมีนักผจญภัยชาวโปรตุเกส (เดอบริโต) ให้ความร่วมมือต่อมา ถึงรัชกาลพระเจ้านออกเปกหลุน พม่าจึงยกทัพมาปราบพวกมอญอีกใน พ.ศ. 2156 ทำให้เกิดการอพยพของมอญเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาอีก หลักฐานบางแห่งกล่าวว่า มอญกลุ่มนี้ได้รับอนุญาตให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามแนวชายแดนไทย ระหว่างนั้นขุนนางมอญได้ยกกำลังเข้าไปตีเมืองหน้าด่านในเขตพม่าหลายครั้ง (นี้อาจเป็นเหตุผลที่ไม่ปรากฏการอพยพครั้งนี้ในหลักฐานฝ่ายไทย)

ครั้งที่ 5 ใน พ.ศ. 2204 หรือ พ.ศ. 2205 พวกมอญในเมืองเมาะตะมะก่อการกบฏขึ้นอีกแต่ถูกพม่าปราบลงได้จึงต้องอพยพหนีเข้ากรุงศรีอยุธยาอีกระลอกหนึ่ง ผ่านทางด่านเจดีย์สามองค์ เข้าใจว่ากลุ่มนี้สัมพันธ์กับกลุ่มมอญที่ตั้งอยู่ชายแดน ฉะนั้นน่าจะได้รับอนุญาตให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ด้วยกัน

ครั้งที่ 6 หลังจากทีมอญสามารถตั้งอาณาจักรของตนขึ้นได้ใหม่ในปลายราชวงศ์ตองอูแล้วยกกำลังไปตีกรุงอังวะแตก อดองพญารวบรวมกำลังพม่าแล้วลุกขึ้นต่อสู้จนในที่สุดก็ตั้งราชวงศ์อดองพญาได้ และใน พ.ศ. 2300 ก็สามารถตีหงสาวดีได้อีกนโยบายของราชวงศ์นี้คือ กลืน มอญ ให้เป็นพม่าโดยวิธีรุนแรง มีการกดขี่ชาวมอญและวัฒนธรรมมอญหลายประการจึงมีชาวมอญอพยพหนีมาสู่เมืองไทยอีกรวมทั้งกลุ่มที่หนีขึ้นเหนือไปสู่ล้านนา และเรียกกันว่าพวก “เม็ง” ในปัจจุบันนี้ด้วย

ครั้งที่ 7 ใน พ.ศ. 2316 ตรงกับแผ่นดินกรุงธนบุรี มอญก่อกบฏในอ่างกุ้ง พม่าปราบปรามอย่างทารุณแล้วเผาย่างกุ้งจนราบเรียบทำให้มอญอพยพเข้าไทยอีก พระเจ้าตากสินทรงโปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปากเกร็ด ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มมอญเก่า (พระยารามัญวงศ์) และมอญใหม่ (พระยาเจ่ง) การอพยพของชาวมอญในระลอกนี้เป็นต้นมาที่สืบทอดเชื้อสายโดยตรงคนที่นับตัวเองเป็นมอญ ในปัจจุบันล้วนอพยพเข้ามาจากระลอกนี้ หรือหลังจากนี้ทั้งนั้น ส่วนมอญที่อพยพก่อนหน้านี้กลืนหายเป็นไทยไปหมด แม้แต่กลุ่มที่อยู่ตามชายแดนแถบเมืองกาญจนบุรี

ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2336 เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ 1 ยึดเมืองทวายได้ แต่รักษาไว้ไม่ได้ ต้องถอยกลับเข้าไทยก็นำเอาพวกมอญโดยเฉพาะที่เป็นพวกหัวหน้าเข้ามาอีก

ครั้งสุดท้าย ครั้งที่ 9 พ.ศ. 2357 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 เมื่อมอญไม่พอใจที่ถูกพม่าเกณฑ์แรงงานก่อสร้างพระเจดีย์ก่อภฏที่เมืองเมะตะมะ ถูกพม่าปราบ ต้องหนีเข้าไทยเป็นระลอกใหญ่มากราว 40,000 คนเศษ เข้าป่ามอญ (ต่อมาคือรัชกาลที่ 4) เสด็จเป็นแม่กองออกไปรับถึงชายแดน พวกนี้มาตั้งรกรากที่สามโคก ปากเกร็ด และพระประแดง ชาวมอญได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ทั่วไปตามที่ราบลุ่มริมแม่น้ำภาคกลาง ได้แก่ ลพบุรี สระบุรี อโยธยา นครปฐม กาญจนบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง นครนายก ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรสงคราม สมุทรปราการ สมุทรสาคร กรุงเทพฯ ฉะเชิงเทรา เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ (โดยมากเป็นแหล่งที่พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินทำกินให้แก่แรกอพยพเข้ามา) และบางส่วนตั้งภูมิลำเนาอยู่แถบภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี (เขตเมืองที่อยู่ติดชายแดนไทย) ทางอีสาน ได้แก่ นครราชสีมา มีบ้างเล็กน้อยที่อพยพลงใต้ อย่างชุมพร สุราษฎร์ธานี

(http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=34&main_menu_id=1)

ชุมชนมอญที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

ชุมชนมอญ บางจะเกร็ง จังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนมอญอีกแห่งหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ชุมชนมอญบางจะเกร็งเป็นชุมชนมอญเก่าแก่แห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรสงคราม ชุมชนมอญบางจะเกร็ง ที่ยังเป็นชุมชนมอญที่เข้มแข็ง แม้การใช้ภาษามอญของชาวบ้านจะเหลือน้อย มีเพียงผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้นที่ยังคงใช้ภาษามอญ แต่ชาวบ้านรวมทั้งผู้นำชุมชน ยังคงเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีมอญมีการอนุรักษ์ประเพณีสงกรานต์ ชุมชนมอญบางจะเกร็ง มีวัดศรีทธาธรรม (วัดมอญ) เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งเจ้าอาวาสที่ผ่านมาทุกรูปและเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระครูพิพิธพัฒนโกศล (พ.ศ.2549) ต่างเอาใจใส่ในเรื่องวัฒนธรรมประเพณีมอญ ภายในวัดยังปรากฏเสาหงส์และมีการแห่โพน (ธงตะขาบ) ในเทศกาลสงกรานต์ทุกปี มีการรวมกลุ่มแม่บ้านผลิตสินค้าพื้นบ้านเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ได้แก่ ขนมกะละแม ซึ่งเป็นขนมมอญโบราณ ทั้งยังได้ใช้ชื่อสินค้าว่า “กะละแมรามัญ” มีการกวนกะละแมสาธิตให้นักท่องเที่ยวชมทุกวัน รวมทั้งอุโบสถไม้สักทองฝังมุก หนึ่งเดียวในสยาม เป็นพระอุโบสถที่สวยงามแปลกตา และมีชื่อเสียงระดับประเทศ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้บรรจุรายชื่อวัดแห่งนี้ไว้ในตารางการท่องเที่ยว (UNSEEN THAILAND) อีกด้วย

มอญปากลัด มอญพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มอญปากลัดสืบเชื้อสายมาจากชาวมอญที่อพยพเข้ามายังพระราชอาณาจักรไทย นับเป็นการอพยพครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์เป็นจำนวนทั้งสิ้นราว 40,000 คน รัชกาลที่2 โปรดเกล้า พระราชทานที่ทำกินให้แก่ชาวมอญที่ปากเกร็ด สามโคก และพระประแดง ชาวไทยเชื้อสายมอญในพระประแดง ได้รับการยอมรับให้ทำราชการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนประกอบอาชีพได้อิสระ ชาวมอญมีสิทธิเช่นเดียวกับชาวไทยทุกประการวัฒนธรรมประเพณีที่เข้ากันได้แบบแนบสนิท อีกทั้งความเจริญของบ้านเมือง และเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ชาวมอญพระประแดงทุกวันนี้ ถูกกลืนเป็นไทยเสียโดยมาก แต่ทว่ายังเป็นความโชคดี ที่คนกลุ่มหนึ่งมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และภาษาของชาวมอญพระประแดงให้คงอยู่ รวมทั้งทางราชการก็ให้ความสนใจและส่งเสริม ในทุกวันนี้ เราจึงยังคงมีโอกาสได้ยืมเสียงลูกหลานชาวพระประแดงท่องอักขระมอญ เห็นประเพณีสงกรานต์มอญพระประแดงที่ลือชื่อ เป็นงานใหญ่ระดับชาติ ที่คนมอญทั่วประเทศภาคภูมิใจ

มอญปากเกร็ด ปากเกร็ดปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนนทบุรี ในทุกอำเภอของจังหวัดนนทบุรี อำเภอปากเกร็ดเป็นชุมชนมอญที่เก่าแก่และหนาแน่นแทบจะเต็มพื้นที่ทุกตำบล ความเก่าแก่ของชาวมอญปากเกร็ดมีมานาน แม้แต่ชื่อตำบลบางตะไนย์ก็เป็นภาษามอญซึ่งแปลว่า ดันข่อย(กะนย) ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายมอญที่ปากเกร็ดยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีมอญเอาไว้ได้เหนียวแน่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น เครื่องปั้นดินเผา อาหาร นาฏศิลป์ และดนตรี ประเพณีมอญบางส่วนกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของไทยอย่างแยกไม่ออก อาชีพของชาวมอญปากเกร็ดที่ขึ้นชื่ออย่างหนึ่ง คือการทำเครื่องปั้นดินเผา ชาวมอญปากเกร็ดที่ทำอาชีพเครื่องปั้นดินเผานั้นเป็นชาวมอญที่อพยพมาจาก “บ้านอาม่าน” เมืองมะละแหม่ง บ้านอาม่าน แปลว่า บ้านช่างปั้น ชาวบ้านยังคงยึดถืออาชีพเดิมของบรรพชนจากเมืองมอญ ดินปากเกร็ดคุณภาพดี ฝีมือช่างประณีตและสีสันสวยงาม มีด้วยกัน 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1. เครื่องปั้นที่เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน รูปแบบเรียบง่าย 2. เครื่องปั้นประเภทสวยงาม เรียกว่า หม้อน้ำลายวิจิตร โดยปกติช่างมักปั้นขึ้นในวาระพิเศษ แหล่งผลิตสำคัญแห่งหนึ่งในแถบภาคกลาง คือ ปากเกร็ด และ สามโคก วัดมอญ ในย่านปากเกร็ดเท่าที่มีการสำรวจไว้โดยนายมานพ แก้วหยก (พ.ศ. 2526) และจากการสัมภาษณ์นายพิศาล บุญผูก (พ.ศ.2549) ชาวมอญเกาะเกร็ดระบุว่ามอญมีทั้งสิ้น 46 วัด

นอกจากนี้ยังมีชุมชนมอญกลุ่มอื่นๆ เช่น มอญบางขันหมากจังหวัดลพบุรี ชุมชนมอญบ้านเก่าจังหวัดอุทัยธานี ชุมชนมอญบ้านเสากระโดง ชุมชนมอญบ้านบางกระดีเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ชุมชนมอญคลองสิบสี่ ชุมชนมอญในจังหวัดนครสวรรค์ และชุมชนมอญในจังหวัดสมุทรสาคร (http://www.monstudies.com/index.php?main_menu_id=2)

วัฒนธรรมประเพณีมอญ

ประเพณีในรอบปี ชุมชนมอญเป็นชุมชนสังคมเกษตรกรรม ทำนาเป็นอาชีพหลักสืบเนื่องมาแต่โบราณ การทำนาจึงเป็นกิจกรรมหลักในวิถีชีวิตและมีความสำคัญ ประเพณีต่างๆ ในรอบปีจึงเกิดขึ้นตามวัฏจักรต่างๆ ของการทำนาโดยอาศัยศรัทธาแห่งความเชื่อถือผี และพุทธศาสนาเป็นเครื่องทำนุบำรุงพิธีกรรมและประเพณีในรอบปีของชาวมอญจึงไม่มีความแตกต่างจากกลุ่มชนใกล้เคียง ทั้งคนไทย คนลาว ต่างก็ผสมผสานเป็นรูปแบบของประเพณีที่ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกัน ประเพณีเหล่านี้ ได้แก่

เดือน 6 ประเพณีของชนมอญนิยมนับเดือน 6 เป็นเดือนแรกในการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ เพราะถือเป็นเดือนที่เริ่มวงจรกิจกรรมหลักของชีวิต ซึ่งความเชื่อในการนับถือผีของชาวมอญก็นับ

เดือน 6 เป็นเดือนเริ่มปีใหม่เช่นกัน การจะประกอบประเพณีต่างๆ ที่ถูกข้อห้ามไว้สามารถเริ่มกระทำได้เพราะถือว่าล่วงพ้นจากปีเก่าแล้วนั่นเอง วันแรกของการทำนา เจ้าของนาที่จะเทียมวัวหันหน้าไปทางทิศตะวันตก แล้วสวด “อิติปิโส” 2 จบ เพื่อระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า ขณะเดียวกันก็เป็นการไหว้ผีนา

เดือน 9 ขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญไหว้วงศ์ญาติที่ล่วงลับไปแล้วจะได้พ้นทุกข์

เดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ เรียกประเพณีกลางเดือน 10 ถือเป็นวันที่ยมบาลปล่อยผีปล่อยเปรตที่อยู่ ในนรก รวมถึงพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ให้มารับอาหารอันเป็นผลบุญที่ลูกหลานนำมาทำที่วัด ก่อนวันนี้ผู้หญิงแต่ละบ้านจะตำข้าวเหนียวไม่เป็นแป้งเพื่อทำขนมต่างๆ เตรียมไปทำบุญที่วัดและแจกลูกหลานกัน ขนมที่ทำได้แก่ ขนมนมสาว ขนมทองม้วน ขนมบ้าบิ่น เป็นต้น ในเดือนนี้ถือเป็นเดือนลูกที่ลูกน้องของทุกเดือน เป็นการทำบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

เดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ทำบุญออกพรรษา ช่วงก่อนหน้านี้นักชาวบ้านจะเตรียมทำขนมกระยาสารทเพื่อนำไปทำบุญที่วัด โดยการนำข้าวเหนียวที่เก็บไว้ในยุ้งมาทำ วันออกพรรษาของชาวมอญไม่มีการทำขนมลูกโยนเหมือนคนไทย

เดือน 12 เป็นเดือนที่ข้าวฟ่าง คือ ข้าวกำลังออกรวง เรียกว่า “ข้าวท้องกำลังแตก” ชาวนาจึงนิยมนำเครื่องเช่นไหว้ไปสักการะแม่โพสพที่ทุ่งนา เพื่อความเป็นสิริมงคลและความอุดมสมบูรณ์ เดือน 1 เป็นเดือนก่อนเกี่ยวข้าว เดือนนี้ข้าวยังไม่แก่จัด เป็นประเพณีของทุกบ้านที่จะเกี่ยวข้าวมาทำข้าวเม่า เพื่อจุดธูปเช่นไหว้บอกกล่าวบรรพบุรุษที่เสาะผิเรือ่นเสียก่อน ส่วนบ้านที่มีศาลพระภูมิซึ่งไม่ได้ถือผีมอญก็จะนำมาเช่นไหว้ที่ศาล ถือเป็นระเบียบเหมือนกันของชุมชน จากนั้นจึงนำมอลูกมะพร้าวและน้ำตาล นำไปถวายพระที่วัด

เดือน 2 เกี่ยวข้าว นวดข้าว เอาข้าวขึ้นยุ้ง ซึ่งจะต้องทำในวันพฤหัสบดี

เดือน 3 ขึ้น 15 ค่ำ มีการเผาข้าวหลามทำบุญ ซึ่งเหมือนกับกลุ่มคนทั่วไป ระยะเวลาเป็นช่วงว่างงาน ผู้ชายจะจักสาน ผู้หญิงจะทอผ้า หรืออาจจะมีการจัดขบวนผ้าป่า หาไม้ หาฟืน

เดือน 5 สงกรานต์ ถือเป็นเดือนที่มีการจัดงานใหญ่ที่สุดในรอบปี เนื่องจากเป็นช่วงว่างจากการทำงาน ประเพณีเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ส่วนใหญ่จะดูกลมกลืนกันทั้งในกลุ่มคนไทย คนลาว ชาวบ้านม่วงถึงวันที่ 13 เมษายน เป็นวันสิ้นสุตปีเก่า วันที่ 14 เป็นวันเนา คือวันที่อยู่ระหว่างปีเก่ากับปีใหม่ โดยไม่จัดอยู่ในปีใดเลย และวันที่ 15 คือวันขึ้นปีใหม่ของปีตามจันทรคติ ลักษณะเด่นของประเพณีซึ่งยังคงเอกลักษณ์ของชาวมอญ คือ การส่งข้าวแช่ การเล่นสบ้า หลุมมอญ ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา คำโพธิ์ ไรยทราย และปิดท้ายประเพณีด้วยการสรงน้ำพระ

ศิลปะดนตรี ดนตรีที่มีชื่อเพลงว่า มอญ นั้น นับได้ 17 เพลง เช่น มอญดูดาว มอญชมจันทร์ มอญรำดาบ มอญอ้อยอิง มอญร้องไห้ มอญนกขมิ้น เป็นต้น และยังมี "แขกมอญ" คือ ทำนองทั้งแขกทั้งมอญ เช่น แขกมอญบางขุนพรหม แขกมอญบางช้าง เพลงทำนองของมอญมีความสง่า ภาควิทยุเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม และค่อนข้างจะเย็นเศร้า ซึ่งเป็นลักษณะของผู้มีวัฒนธรรมสูง แต่ที่สนุกสนานก็มีบ้างเช่น กราวรำมอญ มอญเปล่ง เครื่องดนตรีประเภทให้จังหวะ คือ กลอง ที่เรียกว่า เปิงมาง นั้นไทยเรานำมาผสมวง ทำคอกล้อม เป็นวงกลมหลายวง เรียกว่า เปิงมางคอก ดีแล้วฟังสนุกสนาน ถ้าเพลงดีและดีดี แต่กลองยาวและเถิดเทิงนั้นเป็นของพม่า เพราะมีลักษณะและวิธีแสดงดุคัน รุกรานทำท่าย

การแต่งกาย การแต่งกายของชายชาวมอญสวม “เกล็ด” หมายถึงผ้าถุง ส่วนผ้าผืนยาวที่นุ่งเวลาออกงานสำคัญ เรียกว่า “เกล็ดสะเหล็น” แปลว่า ผ้าถุงยาว (ลอยชาย) ส่วนเสื้อ เป็นเสื้อคอกลมผ่าอกตลอด แขนกระบอก มีกระดุมผ้า หรือเชือกผูกเข้ากัน สมัยก่อนนิยมโพกศีรษะ ต่อมาตัดสั้นแบบสมัยนิยม

การแต่งกายของหญิงมอญสวม “หนึ่น” คล้ายผ้าถุงของผู้ชาย แต่ลายของผู้หญิงละเอียดสวยงามกว่าและวิธีการนุ่งต่างกัน สวมเสื้อตัวในคอกลมแขนงุดตัวสั้นแกวเล็กน้อยติดตัว สีสดสวมทับด้วยเสื้อแขนยาวทรงกระบอกเป็นผ้าลูกไม้เนื้อบางสีอ่อนมองเห็นเสื้อตัวใน ถ้ายังสาวอยู่แขนเสื้อจะยาวถึงข้อมือ หากมีครอบครัวแล้วจะเป็นแขนสามส่วนหญิงมอญนิยมเกล้าผมมวยค่อนข้างต่ำลงมาทางด้านหลังมีเครื่องประดับ 2 ชิ้น บังคับไม่ให้ผมมวยหลุด คือ โลหะรูปตัวยูคว่า U แคบๆ และโลหะรูปปีกกา } ตามแนวนอน ภาษามอญเรียกว่า “อะน่ดไซ่ก” และ “สะเหลียงไซ่ก” จากนั้นประดับด้วย “แหมะเกวียปาวซ่ง” รอบมวยผม สิ่งสำคัญของคนมอญเมื่อเข้าวัด คือผ้าสไบ เรียกว่า “หยาดโด้ด” ใช้ได้ทั้งชายหญิง แต่โดยมากชายสูงอายุมักใช้ผ้าขาวม้า วิธีห่ม คือ พาดจากไหล่ซ้ายไปด้านหลังอ้อมใต้รักแร้ขวา แล้วขึ้นไปทับบนไหล่ซ้าย หากไปงานรื่นเริง เที่ยวเล่น ก็ใช้คล้องคอแทนหรือพาดลงมาตรงๆ บนไหล่ซ้าย

สไบมอญ (หมาดะเหรีมโตะ) สิ่งสำคัญของคนมอญทั้งชายหญิงเมื่อเข้าวัด คือ ต้องมีผ้าพาดติดไหล่สักผืน ผ้าผืนดังกล่าวสำหรับผู้ชายก็เรียกว่า ผ้าขาวม้า สำหรับผู้หญิงก็คือ ผ้าสไบ ในขณะที่คนมอญหลายถิ่นนิยมเรียกว่า หยาดไค้ด แต่มอญน้ำเค็มแถบสมุทรสาครนิยมเรียกว่า หมาดะเหรีมโตะหรือ สไบมอญ ขั้นตอนการทํานั้นเป็นการปักและตกแต่งริมผ้าด้วยมือทุกขั้นตอน โครงของลายนั้นคล้าย ๆ กัน วิธีทํามหาดะเหรีมโตะ เริ่มจาก นำผืนผ้ามาพับตามแนวยาวเป็น 4 ทบ กล่าวคือให้เหลือเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ของความกว้างผืนผ้า พาดจากไหล่ซ้ายไปด้านหลัง อ้อมใต้รักแร้ขวา แล้วขึ้นไปทับบนไหล่ซ้ายโดยเอาด้านที่มีลายดอกไม้้ออก

(http://www.monstudies.com/show_content.php?topic_id=61&main_menu_id=5)

อาหารการกินมอญ

ทอดมันหน่อกะลา เอกลักษณ์อาหารมอญเกาะเกร็ด เกาะเกร็ดนอกจากเป็นชุมชนชาวมอญที่ยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมมอญไว้อย่างเหนียวแน่นแล้ว ยังเป็นแหล่งกำเนิดของ หน่อกะลา จากทอดมันธรรมดาๆ เป็นทอดมันหน่อกะลาอาหารมอญสายเลือดใหม่ของชาวเกาะเกร็ด หน่อกะลา หรือ เร่ว สรรพคุณทางสมุนไพร ดอก รักษาอาการผื่นคันตามผิวหนัง ผลรักษาอาการท้องอืด แน่นเฟ้อ จุกเสียด ราก รักษาอาการเหนื่อยหอบ

ขนมอม (ขนมจีน) ขนมจีน เป็นอาหารคาวอย่างหนึ่งของไทย ประกอบด้วยเส้นเรียกว่าเส้นขนมจีน และน้ำยาเป็นที่นิยมทุกท้องถิ่นของไทยแต่มีการปรุงน้ำยาที่แตกต่างกัน แม้ว่า ขนมจีน จะมีคำว่า "ขนม" แต่ก็ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับขนมใด ๆ ทีเดียวกัน แม้จะมีคำว่า "จีน" แต่ก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาหารของจีน ภาษาเหนือเรียก ขนมเส้น ภาษาอีสาน เรียก ข้าวปุ้น มอญเรียก คะนอม

ข้าวแช่มอญ (เป็งด้าจก) อาหารมอญ ที่นิยมทำกันในช่วงสงกรานต์เท่านั้น ข้าวแช่หรือข้าวสงกรานต์ คนมอญเรียกว่า “เป็งด้าจก” ที่แปลว่า ข้าวน้ำ โดยเฉพาะข้าวแช่นั้นเป็นอาหารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม มีขั้นตอนในการทำค่อนข้างพิถีพิถัน เมื่อปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ต้องนำไปถวายบูชาต่อเทวดา จากนั้นจะนำไปถวายพระและแบ่งให้ผู้ใหญ่ ที่เหลือจากนั้นจึงจะนำมาแบ่งกินกันเองภายในครัวเรือน

กะละแมรามัญ กะละแมรามัญวัดศรัทธาธรรม บางจะเกร็ง สมุทรสงคราม กะละแมเป็นขนมหวานของชาวมอญ แต่เดิมจะทำขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น เพื่อนำไปทำบุญตักบาตร กะละแมมีที่มาที่ไม่แน่ชัดนัก ผู้รู้บางท่านตั้งข้อสังเกตว่า ไม่น่าจะเป็นขนมหวานสายเลือดมอญแท้ แต่เป็นขนมหวานที่คนมอญเรียนรู้สูตรมาจากชาวโปรตุเกส เมื่อหลายร้อยปีมาแล้ว ตั้งแต่ที่คนมอญยังรุ่งเรืองอยู่ในอาณาจักรหงสาวดี ว่ากันว่า กะละแม มาจาก คารามล นั่นเอง เช่นเดียวกับขนมทองหยอด ฝอยทองของไทย ที่มาจากโปรตุเกสเช่นกัน

ข้าวทิพย์ หรือ ข้าวมธุปายาส เป็นข้าวที่หุงด้วยน้ำนมโคสด โดยนางสุชาดา ได้นำมาถวาย พระสมณะโคดม (พระพุทธเจ้า) หลังทรงเลิกบำเพ็ญทุกขกิริยา ซึ่งได้รับไว้และทรงฉันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 และวันนั้น ก็ได้สำเร็จโพธิญาณเป็นพระอรหันต์ สำหรับข้าวทิพย์จะประกอบด้วยข้าว ถั่ว งา น้ำตาล นม เนย มะพร้าว และเมล็ดพืชต่างๆ รวมแล้ว 29 ชนิด ตลอดขั้นตอนพิธีการกวน จะต้องใช้สาวพรหมจรรย์ 3 คน ที่เป็นลูกคนหัวปี คนกลาง และคนสุดท้อง ภายในมณฑลพิธี ข้าวทิพย์จะต้องมีการบวงสรวง ลงเลขยันต์ทุกขั้นตอน จึงทำให้พิธีนี้เต็มไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมทางศาสนา เริ่มขึ้นโดยพระสงฆ์ จะเป็นผู้ทำพิธีบูชาพระรัตนตรัย รับศีล 5 สาวพรหมจรรย์ ที่จะต้องทำหน้าที่กวนข้าวทิพย์ต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ด้วย

(http://www.monstudies.com/index.php?main_menu_id=4)

ความเป็นมาของชาวมอญในเขตลาดกระบัง

ปัจจุบันกลุ่มคนมอญที่อยู่ร่วมกับคนในกลุ่มวัฒนธรรมอื่นๆ ที่เขตลาดกระบังนั้นมีอยู่จำนวนมากพอสมควร มอญที่เขตลาดกระบัง อยู่ร่วมกับคนไทย คนลาว (อีสาน) คนมุสลิม และคนจีน และมีแต่กลุ่มคนมอญล้วนที่อยู่กันเป็นหมู่บ้านเฉพาะก็มี กลุ่มชาวมอญในเขตลาดกระบังนั้น ตั้งหลักแหล่งอยู่ในแขวงลำปลาทิว และแขวงทับยาว อย่างหนาแน่นหลายหมู่บ้าน หมู่บ้านชาวมอญ แต่ละหมู่บ้านตั้งเรียงรายอยู่ตามริมสองฝั่งคลองลำปลาทิว อันเป็นคลองหลักที่แยกจากจากคลองประเวศบุรีรมย์ไปทางเหนือ สองฝั่งคลองมอญอันเป็นคลองแยกจากลำปลาทิวไปทางทิศตะวันออก และริมฝั่งคลองลำกอไผ่ฝั่งตะวันตก คลองลำกอไผ่เป็นคลองซอยที่แยกจากคลองลำปลาทิว ได้แก่ หมู่ 8 หมู่ 9 หมู่ 10 แขวงลำปลาทิว ส่วนชาวมอญที่อาศัยอยู่ชายฝั่งคลองมอญ ได้แก่ หมู่ 6 และหมู่ 7 แขวงทับยาว และชาวมอญที่อาศัยอยู่ริมฝั่งคลองลำกอไผ่ ได้แก่ หมู่ 5 หมู่ 6 หมู่ 7 แขวงลำปลาทิว ชาวมอญทั้งหมดในหมู่บ้านที่กล่าวมานี้ ได้สร้างวัดขึ้นประจำชุมชนของตนเพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งศาสนามาแต่แรกเริ่ม ที่อพยพเข้ามาตั้งรกราก คือ วัดทิพาวาส ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองลำกอไผ่ และวัดสุทธาโกชน ตั้งอยู่ชิดกับคลองลำปลาทิวปากตะวันออกและอยู่ตรงปากคลองมอญที่แยกจากคลองลำปลาทิว (Research Thai-Mon Ethnic Group at Klong Mon, 2553)

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

1. ประวัติความเป็นมาของเขตลาดกระบัง

เขตลาดกระบังเดิมนั้นจะมีขอบเขตการปกครองประมาณเท่าใดนั้นยังหาหลักฐานได้ไม่ชัดเจน แต่ว่าเดิมท้องที่ๆ เรียกว่า ลาดกระบังนั้นเป็นตำบลหนึ่งขึ้นอยู่ในท้องที่ของอำเภอแสนแสบ เมื่อครั้งได้ปรับปรุงระเบียบการบริหารประเทศ โดยยกหัวเมืองต่างๆ ให้เป็นจังหวัด อำเภอตำบล และหมู่บ้าน จนกระทั่งต่อมาเมื่อพลเอกสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จราชการจึงได้ทรงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอลาดกระบัง เดิมชื่ออำเภอแสนแสบ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 ตำบลลาดกระบัง อยู่ในความปกครองดูแลของจังหวัดมีนบุรี เมื่อประมาณราว พ.ศ. 2468 - 2469 พลเอกสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ดำรงตำแหน่งเสนาบดี ได้เสด็จไปราชการ ณ อำเภอแสนแสบ ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะคลองแสนแสบเป็นคลองผ่านไปทางอำเภอมีนบุรี จังหวัดมีนบุรี เวลานั้นจึงได้ทรงเปลี่ยนชื่ออำเภอแสนแสบเป็นอำเภอลาดกระบัง ให้ตรงกับตำบลที่ตั้งของที่ว่าอำเภอขึ้นในความปกครองของจังหวัดมีนบุรี ต่อมาได้ยุบจังหวัดมีนบุรีขึ้นกับจังหวัดพระนคร อำเภอลาดกระบังก็ขึ้นกับจังหวัดพระนครด้วย ต่อมาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2481 กระทรวงมหาดไทย ได้ลดฐานะจากอำเภอลาดกระบังเป็นกิ่งอำเภอลาดกระบัง ขึ้นอยู่ในความปกครองของอำเภอมีนบุรี จังหวัดพระนคร ซึ่งตั้งที่ทำการกิ่งอำเภอที่ปากคลอง 2 (ได้รื้อถอนที่ทำการกิ่งอำเภอ มาสร้างที่ หมู่ 1 ตำบลลาดกระบัง เพราะที่ทำการเดิมทรุดโทรมเมื่อปี พ.ศ.2487) ครั้นในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2500 ราษฎรในท้องที่กิ่งอำเภอลาดกระบังมีความต้องการให้ทางราชการได้ยกฐานะกิ่ง อำเภอลาดกระบังขึ้นเป็นอำเภอลาดกระบัง เพราะการไปติดต่อกับอำเภอมีนบุรีไม่สะดวก โดยได้ร้องเรียนต่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ได้มาทำบุญที่วัดพลมานิย์ หมู่ 2 ตำบลทับยาว ซึ่งกิ่งอำเภอลาดกระบังได้ยกฐานะเป็นอำเภอลาดกระบัง ขึ้นอยู่ในความปกครองของจังหวัดพระนคร จากการประกาศพระราชกฤษฎีกา ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 74 ตอนที่ 23 ลงวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2500 โดยมีเหตุผลว่ากิ่งอำเภอลาดกระบัง อำเภอมีนบุรี จังหวัดพระนครมีท้องที่กว้างขวาง อยู่ห่างจากอำเภอที่ขึ้นอยู่ ประชาชนได้แน่นหนากว่าเดิม สภาพท้องถิ่นเจริญขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในการปกครองและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน กิ่งอำเภอลาดกระบังมีฐานะเป็นอำเภอตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 334 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ให้ยุบนครหลวงกรุงเทพมหานครเป็นกรุงเทพมหานคร และให้เรียก “อำเภอ” เป็น “เขต” จึงเรียกว่าเขตลาดกระบังตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา และเปลี่ยน”ตำบล” เป็น “แขวง” (Research Thai-Mon Ethnic Group at Klong Mon, 2553)

2. ลักษณะทางกายภาพของเขตลาดกระบัง

ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2550) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับลาดกระบังว่าเป็นเขตชานเมืองตะวันออกของกรุงเทพมหานคร มีขนาดพื้นที่ประมาณ 123 ตารางกิโลเมตร ซึ่งใหญ่เป็นอันดับ 2 ของกรุงเทพมหานครรองจากเขตหนองจอกประกอบด้วยเขตปกครอง 6 แขวง ได้แก่ แขวงลาดกระบัง แขวงคลองสองต้นนุ่น แขวงคลองสาม ประเวศ แขวงลำปลาทิว แขวงทับยาว และแขวงชุมทอง ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแอ่งกระทะมีคลองถึง 51 คลองซึ่งใช้เป็นทางสัญจรหลักในอดีต มีประชากรประมาณ 139,363 คน ประชาชน 2 ใน 3 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นพื้นที่เกษตรกรรมรองลงมาเป็นพื้นที่อยู่อาศัย มีนิคมอุตสาหกรรม 1 แห่ง และยังคงมีพื้นที่ว่างประมาณ ร้อยละ 38 ของพื้นที่ทั้งหมด

อาณาเขตติดต่อ

1. ทิศเหนือ ติดต่อ เขตมีนบุรี, เขตหนองจอก, มีคลองนายโส, คลองสองต้นนุ่น, คลองบึงใหญ่, คลองลำกอไผ่, คลองลำมะขาม, คลองลำพะอง, คลองกระทุ่มล้มและคลองลำตาอิน เป็นเส้นแบ่งเขต
2. ทิศใต้ ติดต่อ อำเภอบางพลีและ อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งติดกับแนวเขตของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
3. ทิศตะวันออก ติดต่อ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีคลองหลวงแพ่ง และคลองประเวศบุรีรมย์ เป็นเส้นแบ่งเขต
4. ทิศตะวันตก ติดต่อ เขตประเวศ และเขตสะพานสูง มีคลองตาพุด, คลองแม่จัน, คลองบึงขวางและคลองลาดบัวขาว เป็นเส้นแบ่งเขต

บริเวณที่มีประชากรหนาแน่นเดิม เป็นชุมชนดั้งเดิมตั้งอยู่ริมน้ำ ได้แก่คลองต่าง ๆ คลองหลัก ๆ ได้แก่คลองประเวศบุรีรมย์เริ่มจากพระโขนงถึงท่าถั่ว ฉะเชิงเทรา ผ่านหัวป่า ประเวศลาดกระบัง หัวตะแช่ ทับยาว หลวงแพ่ง คลองเจ้า เปรี้ง คลองสวน ท่าถั่ว ส่วนในปัจจุบันเริ่มมีการกระจายตัวของชุมชนออกมาอยู่ในแนวถนนที่มีการขยายตัวมากขึ้น

จุดเด่น ของพื้นที่ จากลักษณะพื้นที่ทำให้มีภูมิทัศน์ที่งดงามของริมฝั่งคลอง ธรรมชาติ และวิถีชีวิต สภาพบ้านเรือน ที่ยังคงมีความเป็นอยู่แบบกึ่งชนบทและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีชุมชนของผู้นับถือศาสนา พุทธ อิสลาม และคริสต์ อยู่ร่วมกัน

จุดอ่อน จากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลุ่มต่ำ มีคูคลองหลายสาย จึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังง่ายและจากการขยายตัวของพื้นที่ที่มีการก่อสร้างระบบทางด่วน ทางรถไฟ ถนน และอาคารโครงการต่าง ๆ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการไหลของน้ำโดยเฉพาะการก่อสร้าง

สนามบิณสูวรรณภูมิอยู่ในแนวทางการไหลของน้ำ ซึ่งลาดกระบังเป็นเขตรับน้ำฝั่งตะวันออกของ กรุงเทพมหานคร

การคมนาคม

ในอดีตใช้การสัญจรทางน้ำใช้คลองต่าง ๆ เป็นเส้นทางหลักโดยมีเรือเป็นพาหนะ มีทางรถไฟเป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างพื้นที่ชานเมืองกับเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน แต่ในปัจจุบัน การคมนาคมทางถนนเริ่มมีบทบาทมากขึ้นเนื่องจากการสร้างระบบโครงข่ายทางด่วน การขยายถนน ประชาชนเริ่มใช้รถยนต์เป็นพาหนะหลัก โดยเฉพาะการเกิดของสนามบิณสูวรรณภูมิทำให้ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เริ่มมีมากขึ้น

สถานที่สำคัญในเขตลาดกระบัง

1. ศาสนสถาน

1) พุทธ

- (1) วัดลานบุญ (วัดหนึ่ง) ตั้งอยู่ถนนอ่อนนุช แขวงลาดกระบัง
- (2) วัดสังฆราชา (วัดสอง) ตั้งอยู่ถนนอ่อนนุช แขวงลาดกระบัง
- (3) วัดลาดกระบัง (วัดสาม) ตั้งอยู่ถนนอ่อนนุช แขวงลาดกระบัง
- (4) วัดปลูกศรัทธา (วัดสี่) ตั้งอยู่ถนนอ่อนนุช แขวงลาดกระบัง
- (5) วัดปากบึงตั้งอยู่ซอยวัดปากบึง ถนนร่มเกล้าแขวงคลองสองต้นนุ่น
- (6) วัดบำรุงرين ตั้งอยู่ซอยวัดบำรุงرين ถนนร่มเกล้า แขวงคลองสามประเวศ
- (7) วัดทิพพาวาสข ตั้งอยู่ซอยวัดทิพพาวาส ถนนคลองกรุง แขวงลำปลาทิว
- (8) วัดบึงบัว ตั้งอยู่ถนนคุ้มเกล้า แขวงลำปลาทิว
- (9) วัดสุทธาโกชน ตั้งอยู่ซอยวัดสุทธาโกชน ถนนคลองกรุง แขวงลำปลาทิว
- (10) วัดพลมานีย์ ตั้งอยู่ถนนประชาพัฒนา แขวงทับยาว
- (11) วัดอุทัยธรรมาราม ตั้งอยู่ริมคลองเจ็กฝั่งเหนือ แขวงลำปลาทิว
- (12) วัดราชโกษาตั้งอยู่ถนนชุมทอง แขวงชุมทอง
- (13) วัดชุมทองตั้งอยู่ถนนชุมทอง แขวงชุมทอง
- (14) สำนักสงฆ์คลองหลวงแพ่งตั้งอยู่ถนนชุมทอง แขวงชุมทอง

2) คริสต์

- (1) วัดแม่พระประจักษ์เมืองลัวร์ด หัวตะเข้ ตั้งอยู่ถนนประชาพัฒนา แขวงทับยาว

3) อิสลาม

- (1) มัสยิดนาพิยะฮ์
- (2) มัสยิดคารูมูฮิบปิน

(3) มัสยิดคดสรูมฮาอีรีน

(4) มัสยิดมานารุลฮูดา

(5) มัสยิดคารูมูกิม

3) ขงจื้อ

(1) เป๊ะไควเซียงจี้ ตั้งอยู่ซอยหมู่บ้านยุครัตน์ ถนนอ่อนนุช แขวงทับยาว

2. สถานศึกษา

2.1 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 20 แห่ง คือ

- 2.1.1 โรงเรียนวัดราชโกษา (เปิดสอนเพิ่มระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว)
- 2.1.2 โรงเรียนวัดลาดกระบัง (เปิดสอนเพิ่มระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว)
- 2.1.3 โรงเรียนวัดสังฆราชา (เปิดสอนเพิ่มระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว)
- 2.1.4 โรงเรียนวัดพลมานิย์
- 2.1.5 โรงเรียนวัดปากบึง
- 2.1.6 โรงเรียนลำพะอง
- 2.1.7 โรงเรียนประสานสามัคคี (บ้านทับยาว)
- 2.1.8 โรงเรียนแดงเป้า (สิงสุขบูรณะ)
- 2.1.9 โรงเรียนวัดสุทธาโกชน์
- 2.1.10 โรงเรียนวัดลานบุญ (เปิดสอนเพิ่มระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว)
- 2.1.11 โรงเรียนสุเหร่าลำนายโส
- 2.1.12 โรงเรียนวัดชุมทอง
- 2.1.13 โรงเรียนวัดบึงบัว
- 2.1.14 โรงเรียนวัดทิพพาวาส
- 2.1.15 โรงเรียนตำบลชุมทอง (ประชาอุทิศ)
- 2.1.16 โรงเรียนชุมทอง (เพชรทองคำอุปถัมภ์)
- 2.1.17 โรงเรียนแสงหิรัญวิทยา
- 2.1.18 โรงเรียนวัดปลูกศรัทธา
- 2.1.19 โรงเรียนเคหะชุมชนลาดกระบัง
- 2.1.20 โรงเรียนวัดบำรุงริน

2.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาระดับ

พื้นฐาน (สพฐ.) จำนวน 3 แห่ง คือ

- 2.2.1 โรงเรียนเทพศิรินทร์ร่วมเกล้า

2.2.2 โรงเรียนพรตพิทยพยัต

2.2.3 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง

2.3. โรงเรียนเอกชน จำนวน 8 แห่ง คือ

2.3.1 โรงเรียนมาเรียลัย เปิดสอนชั้นอนุบาล - ม.6

2.3.2 โรงเรียนเซนต์จิมซิลป์ เปิดสอนชั้นอนุบาล - ป.6

2.3.3 โรงเรียนศึกษาพัฒนา เปิดสอนชั้นอนุบาล - ป.6

2.3.4 โรงเรียนสารสาสน์วิเทศร่มเกล้า เปิดสอนชั้นอนุบาล - ม.6

2.3.5 โรงเรียนยอดดวงใจ เปิดสอนชั้นอนุบาล - ป.6

2.3.6 โรงเรียนอรรถศาสตร์ เปิดสอนชั้นอนุบาล - ป.6

2.3.7 โรงเรียนยุพพัฒน์วัฒนา เปิดสอนชั้นอนุบาล

2.3.8 โรงเรียนอนุบาลพร้อม เปิดสอนชั้นอนุบาล

2.4. วิทยาลัย จำนวน 4 แห่ง คือ

2.4.1 วิทยาลัยช่างศิลป์ (สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์)

2.4.2 วิทยาลัยพณิชยการเอเชีย (เอกชน)

2.4.3 วิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

2.4.4 โรงเรียนเอกวิทย์อ่อนนุชบริหารธุรกิจ

2.5. มหาวิทยาลัย จำนวน 1 แห่ง คือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

2.6. ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรุงเทพมหานคร จำนวน 16 แห่ง คือ

2.6.1 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนมิตรปลูกศรัทธา

2.6.2 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนวัดสุทธาโกชน์

2.6.3 ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา หมู่ที่ 7 ลำปลายทิว

(ทิพพาวาส)

3. โรงงานอุตสาหกรรม

1) นิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง ตั้งอยู่ถนนฉลองกรุง แขวงลำปลายทิว

2) กลุ่มโรงงานน้ำไกร ตั้งอยู่ถนนหลวงแพ่ง หัวตะเข้

4. สถานีรถไฟ

1) สถานีรถไฟลาดกระบัง ตั้งอยู่ถนนร่มเกล้า แขวงคลองสามประเวศ

2) สถานีรถไฟหัวตะเข้ ซอยหลวงพรตพิทยพยัต ถนนฉลองกรุง แขวงลำปลายทิว

3) สถานีรถไฟคลองหลวงแพ่ง ตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านเลคการ์เด็นท์ ถนนชุมทอง แขวงชุมทอง

5. แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวในเขตลาดกระบัง

กรุงเทพมหานครได้มีการวางแผนพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของเมือง เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่พื้นที่ ตามแนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยมีเป้าหมายให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชานเมืองตะวันออกของกรุงเทพมหานคร กำหนดแนวทางการพัฒนาในรูปแบบอุทยานนครชานเมืองตะวันออก (Garden & Eco City) ซึ่งมีศูนย์กลางการพัฒนาในพื้นที่ 5 ศูนย์ได้แก่

- 1) ศูนย์ชุมชนหนองจอก
- 2) ศูนย์ชุมชนลาดกระบังใหม่
- 3) ศูนย์ชุมชนประเวศ
- 4) ศูนย์ชุมชนมีนบุรี

ทั้งนี้ได้กำหนดแนวความคิดในการพัฒนา การใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีรูปแบบที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลของชุมชนเมืองและชุมชนเกษตรกรรม

ศูนย์ชุมชนลาดกระบังเดิม หรือ ชุมชนหัวตะเข้ ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นเมืองวัฒนธรรมและวิถีชีวิตริมน้ำ เพื่อรองรับการพัฒนาที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร การพัฒนาท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ และแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชานเมืองตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

6. การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน

แนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมีความต้องการฟื้นฟูตลาด เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดหัวตะเข้ จากการวิเคราะห์กิจกรรมและรูปแบบพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวที่จะเกิดในพื้นที่เขตลาดกระบัง สามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ตามองค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเน้นเรื่องชมธรรมชาติ ชมสัตว์น้ำและพันธุ์ไม้มรดกหลาย ๆ คลองในเขต เช่น คลองลำปลาทิว คลองมอญ คลองเจ้า ฯลฯ

2) การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ได้แก่การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ชมอาคารสถาปัตยกรรมเชิงประวัติศาสตร์ วัดต่าง ๆ ริมคลอง เช่น วัดลาดกระบัง วัดสังฆาต วัดปลูกศรัทธา วัดสุทธาโกชน ฯลฯ ชมโรงเจในชุมชน เช่น โรงเจเฮ้งตั่ว โรงเจเทียนป้อฮกต้ง

3) การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Education Tourism) ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเรียนรู้วิธีการทำเกษตรกรรม ชมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ตลอดจนเรียนรู้กระบวนการผลิต

4) การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพพลานามัย (Health and Sport Tourism) ได้แก่ การปั่นจักรยานชมบรรยากาศหรือเดินเพื่อสุขภาพ การพายเรือในคลอง (เพื่อชมทิวทัศน์) การนวดและการอบสมุนไพรโบราณ

5) การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่น (Ethnic Tourism) ได้แก่ การเข้ามาพักแรมในบ้านริมคลองหรือบ้านสวนเป็นการพักแบบโฮมสเตย์ (Home stay)

7. แนวโน้มการท่องเที่ยวในเขตลาดกระบัง

ปัจจุบันชุมชนในเขตลาดกระบัง ยังไม่เป็นที่รู้จักสำหรับนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปในขณะที่บริเวณใกล้เคียงมีตลาดคลองสวน 100 ปี ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะเมื่อตลาดคลองสวน 100 ปี ได้รับพระราชทานรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่นประเภทชุมชนพื้นถิ่นดีเด่น พ.ศ. 2547 จึงเกิดกระแสความนิยมในการท่องเที่ยว เยี่ยมชมตลาดเก่าที่ยังคงรักษาสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการประชาสัมพันธ์ให้มีชื่อเสียงระดับประเทศ

ชุมชนลาดกระบังก็เป็นชุมชนเก่าแก่ 100 ปี เช่นเดียวกันซึ่งอยู่ในย่านน้ำที่เชื่อมกับตลาดหลายแห่ง เช่น ตลาดหลวงแพ่ง ตลาดเปรี้ง ตลาดคลองสวน จึงมีรูปแบบของตลาดริมน้ำที่มีการก่อสร้างด้วยโครงสร้างไม้ การติดต่อค้าขายหรือคมนาคมจะให้เรือเป็นพาหนะเหมือนกัน แต่เมื่อเกิดภาวะซบเซาทางเศรษฐกิจ ทำให้อาการตลาดริมน้ำขาดผู้คน ร้านค้าต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่อย่างมากมายทั้งสองฝั่งคลอง ย้ายออกไปสู่ตลาดริมถนน สภาพแวดล้อมของตลาดขาดการดูแล แต่เค้าโครงของตลาดริมน้ำห้วยตะเข้ยังคงมีสภาพที่สามารถพัฒนา ปรับปรุงให้มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่พอเพียงและทันสมัย ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดเพื่อการท่องเที่ยวได้และตลาดเก่าริมน้ำหลายแห่งในประเทศก็ได้รับการฟื้นฟูเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนเช่นกัน การปรับปรุงชุมชนตลาดห้วยตะเข้จึงจะสามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกับตลาดคลองสวน 100 ปี เพื่อรองรับการท่องเที่ยว แต่จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม เพื่อคงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น รวมทั้งป้องกันการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชนริมน้ำในอดีตไป

8. ศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนลาดกระบัง

ในการศึกษาถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชนลาดกระบัง จากการวิเคราะห์พบว่าชุมชนมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากการมีปัจจัยที่สนับสนุน ดังนี้

- 1) พื้นที่ริมน้ำของตลาดหัวตะเข้ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสบรรยากาศแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ การมีพื้นที่สาธารณะและร้านค้าที่เป็นเรือนแถวไม้ริมคลอง ประเวศบุรีรมย์สามารถพัฒนาและปรับปรุงให้สามารถรับบริการการท่องเที่ยวได้
- 2) บริเวณริมคลองต่าง ๆ ในเขตลาดกระบัง ยังมีธรรมชาติที่สมบูรณ์เพียงพอที่นักท่องเที่ยวจะสัมผัสถึงระบบนิเวศริมน้ำได้
- 3) เป็นศูนย์กลางการคมนาคม สามารถไปเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียงได้สะดวก เช่น นั่งเรือไปชมตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี
- 4) บริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและวิถีชีวิต เช่น บริเวณโรงเจ และบริเวณวัดริมคลองต่าง ๆ มีกิจกรรมหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เช่น การให้อาหารปลาในเขตอภัยทานหน้าวัดต่าง ๆ การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตลาดกระบัง ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมและเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตลาดกระบัง
- 5) พื้นที่บริเวณด้านหลังโรงเรียนพรตพิทยพยัต จะจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์หลวงพรต-ท่านเลี่ยม อีกทั้งฝั่งตรงข้ามกับที่ว่าการเขตตลอดจนถนนตั้งแต่โรงพยาบาลไปจนถึงริมคลองประเวศบุรีรมย์ สามารถจัดกิจกรรมในช่วงเทศกาลต่าง ๆ ได้

นอกจากนั้นพื้นที่ดังกล่าวสามารถให้เป็นพื้นที่จอร์จอนต์แก่นักท่องเที่ยวได้ และมีสะพานข้ามคลอง เชื่อมโยงการคมนาคมและสามารถเดินติดต่อไปตลาดริมน้ำ หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบังได้อีกด้วย

9. ปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ปัญหาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนลาดกระบังในปัจจุบัน สรุปได้ดังนี้

1. การคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่สะดวก เนื่องจากทางเข้าโดยรถยนต์ต้องผ่านร้านค้าต่าง ๆ จากถนนอ่อนนุช – ลาดกระบัง ปัญหาที่พบ คือ ทางเข้าอยู่บริเวณคอสสะพานข้ามคลองหัวตะเข้ ถนนทางเข้าแคบ และบริเวณทางเข้าตลาดที่มีตลาดสดอยู่บริเวณทางแยกมีปัญหาการจราจร อีกทั้งในบริเวณนั้นมีโรงเจจำนวนอีกสองแห่ง แม้จะมีที่จอดรถของตลาดสดแต่รถส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าไปจอดได้อันเนื่องมาจากปัญหาของทางเข้า ถึงแม้จะมีที่จอดรถของเอกชนอยู่ก่อนเข้าตลาด แต่เมื่อจอร์จอนต์แล้วต้องเดินเท้าไปทางด้านข้างโรงเจเพื่อเข้าไปชมตลาดเก่าและปัญหาที่จะเกิดขึ้นในช่วงเทศกาลคือปัญหาที่จอดรถที่ไม่เพียงพอ

2. ขาดแคลนสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ป้ายบอกทาง เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. ปัญหาสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตลาดสด และในตลาดสดตลอดจนถนนเข้า – ออก ที่เกิดปัญหาด้านการรักษาความสะอาด แผงร้านค้าหนาแน่น พื้นที่ทางเข้าคับแคบ

4. สภาพทางเดินและสภาพร้านค้าริมน้ำยังไม่ได้รับการปรับปรุง ขาดระบบแสงสว่างทำให้มีส่วนมืด และพบว่าพื้นไม้ของทางเดินชำรุด

5. ปัญหาการกีดเซาะตลิ่งจากคลื่นในลำคลอง ปัญหาความไม่สะดวกในการเดินทางในลำคลองและส่วนที่ติดกับร้านค้าริมน้ำ หากมีการท่องเที่ยวทางเรือเพิ่มขึ้น

6. ขาดร้านค้าที่จะรองรับการท่องเที่ยว ร้านขายอาหารและเครื่องดื่มไม่เพียงพอ ขาดร้านค้าที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการท่องเที่ยว เช่น ร้านขายของที่ระลึก, ส่วนบริการการท่องเที่ยวทางเรือหรือร้านจักรยานเช่า

10. ผลกระทบจากแหล่งท่องเที่ยว

หากมีการพัฒนาชุมชนตลาดกระบี่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชน ได้แก่

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีทัศน์ของคนในชุมชนและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเนื่องจากเกิดธุรกิจการท่องเที่ยว

2. เกิดมลภาวะในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีคนเข้ามาในชุมชนมากขึ้น เช่น เสียง, ควัน, ขยะ

3. ความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ของชุมชน จากธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การทำลายภูมิทัศน์ต่าง ๆ ของชุมชนเนื่องจากไม่มีการวางแผนดำเนินการในการจัดระเบียบ และปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน

3. ด้านประเพณี

3.1 ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ

ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือถือว่าเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวบ้านเขตตลาดกระบี่ ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในอาทิตย์แรกหลังจากวันออกพรรษาในทุกชุมชน แต่ที่วัดสุทธาโภชนจะแตกต่างกับที่อื่น ๆ คือมีการตักบาตรทางเรือ (ชุมชนอื่นจะตักบาตรทางบก)

ในอดีตราวพุทธศักราช 2437 วัดสุทธาโภชนได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ลักษณะพื้นที่ในแถบบริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่ม เต็มไปด้วยลำคลองที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากการขุดลอก เพื่อระบายน้ำให้ไหลลงสู่ลำคลองใหญ่และไหลลงสู่ทะเลด้านจังหวัดสมุทรปราการ การ

สัญจรไปมาของประชาชนในท้องถิ่นนี้แทบทุกบ้านจะสัญจรทางน้ำเป็นหลัก จึงมีเรือเป็นพาหนะ นอกจากนี้ยังใช้สำหรับการค้าขายสินค้า การเดินทางติดต่อกับท้องถิ่นอื่นๆ รวมไปถึงการรับบิณฑบาตของพระสงฆ์ตามวัดต่างๆ ก็ใช้เรือเป็นพาหนะด้วย ดังนั้นเมื่อถึงฤดูกาลออกพรรษามีประเพณี ตักบาตรพระร้อยขึ้น ทั้งพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนที่มาสืบบาตร จึงต้องให้เรือเป็นพาหนะด้วยกันทั้งหมด

แต่ปัจจุบันเมื่อกาลเวลาผ่านไป ความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านได้เข้ามามีบทบาทกับผู้คนในท้องถิ่น จากสังคมชนบทที่มีแต่ท้องนา ลำคลองเล็ก ลำคลองน้อย กลายเป็นสังคมเมืองมีการประกอบกิจการอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงทำให้เกิดถนนหลายสายที่เป็นสายหลักคือถนนฉลองกรุง เชื่อมระหว่างถนนอ่อนนุชกับถนนสุขุมวิท นอกจากนี้ตามลำคลอง ยังมีถนนคู่ขนานไปกับลำคลอง เช่น ถนนเลียบคลองมอญ ทำให้การสัญจรไปมาสะดวกสบายขึ้น ประชาชนจึงเปลี่ยนจากการใช้เรือเป็นพาหนะกลับกลายเป็นรถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ การใช้เรือเป็นพาหนะจึงลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังพอมืออยู่บ้างไม่มากนัก เรือประเภทต่างๆ จึงกลายเป็นอดีต เป็นอนุสรณ์เก็บไว้ตามบ้านเพื่อให้ลูกหลานดูแลรักษาประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ ได้จัดขึ้น ณ วัดสุทธาโกชน์ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร และปัจจุบันสถานที่แห่งนี้เป็นเพียงแห่งเดียวที่ยังคงอนุรักษ์ประเพณีอันงดงามไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้สืบสานกันไว้ต่อไป

กำหนดงานประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ วันอาทิตย์แรกหลังวันออกพรรษาของทุกปี ตักบาตรพระร้อยทางเรือของวัดสุทธาโกชน์ได้จัดกิจกรรม แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนเช้า พระภิกษุสงฆ์ลงเรือรับบิณฑบาตด้วยขบวนเรือมาดจำนวน 60 ลำ ที่บริเวณริมสองฝั่งคลองลำปลาทิว ซึ่งเป็นคลองที่มีน้ำไหลผ่านบริเวณหน้าวัดสุทธาโกชน์อยู่ตลอดปี สิ่งของที่ใช้สำหรับตักบาตร ได้แก่ ดอกไม้ รูปเทียน ข้าวสาร ข้าวสุก อาหารแห้ง ขนมแห้ง ไข่ต้ม ไข่เค็ม และผลไม้

ตอนกลางวัน เป็นพิธีถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์จากเจ้าภาพที่ได้รับการจองไว้เป็นสำหรับคาวหวานที่สวยงาม หลากหลายรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวสุทธาโกชน์ มีเป็นจำนวนร้อยชุด แด่พระสงฆ์ที่มารับบิณฑบาตในตอนเช้า สิ่งของถวายพระสงฆ์ ได้แก่ ดอกไม้ รูปเทียน 1 ชุด หมาก พลู บั๊จย น้ำ อาหารคาว หวาน มากน้อยตามขนาดของสำหรับ

ตอนบ่าย เป็นกิจกรรมการแข่งขันเรือพาย เรือที่ใช้สำหรับแข่งขันส่วนใหญ่จะเป็นเรือที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีทั้งประเภทเรือสำหรับแข่งขันโดยเฉพาะที่เรียกว่า เรือเฟี้ยว และเรือที่ใช้งาน เช่น เรือมาด จุดมุ่งหมายของการจัดการแข่งขันเพื่อเสริมสร้างความรักความสามัคคี ความร่วมมือ

ร่วมใจและเพื่อความสนุกสนานของคนในท้องถิ่น ซึ่งนับวันจะลดน้อยลงไป ตามความผันแปรของสังคม

กำหนดการ ตักบาตรพระร้อยทางเรือ วัดสุทธาโกชน์ แขวงทับยาว เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

- 06.00 น. ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์
- 07.00 น. ขบวนเรือเคลื่อนออกจากคลองมอญรับบิณฑบาต
- 10.30 น. พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์
- 11.00 น. ถวายภัตตาหารเพลด้วยสำรับคาว-หวาน
- 12.00 น. การแข่งขันเรือพายในท้องถิ่น
- 15.00 น. พิธีมอบถ้วยรางวัลแก่ผู้ชนะการแข่งขัน

ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือ นับว่าเป็นประเพณีของท้องถิ่นที่พี่น้องชาวรามัญและชาววัดสุทธาโกชน์ได้แสดงออกถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาได้ร่วมกันรักษาประเพณีไว้ให้เยาวชนคนรุ่นหลัง มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดสุทธาโกชน์เป็นเพียงวัดเดียวในกรุงเทพมหานครที่ยังอนุรักษ์ประเพณีนี้ไว้ พร้อมกับได้อนุรักษ์เรือประเภทต่าง ๆ ของท้องถิ่นไว้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเรือมามีจำนวน 35 ลำ ซึ่งเรือทุกลำล้วนมีคุณค่าที่ไม่สามารถประเมินราคาได้ อันแสดงออกถึงวิถีชีวิต สังคม ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น และกิจกรรมที่บรรพบุรุษได้ร่วมกันรักษาไว้วันนี้ยังได้สอดแทรก คุณธรรม คำสอน ในเรื่องการทำบุญ ตักบาตร ความรักความสามัคคี ความร่วมมือร่วมใจ ความกตัญญูไว้ให้แก่ลูกหลานอีกด้วย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ เอกชน องค์กร ที่ได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับท้องถิ่น เป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้การอนุรักษ์ประเพณีตักบาตรพระร้อยทางเรือของชาวสุทธาโกชน์ได้จรรโลงอยู่คู่ชาติบ้านเมืองให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้ภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของความเป็นไทยตลอดไป

3.2 ประเพณีตักน้ำผึ้ง

เป็นประเพณีของชาวมอญที่กระทำสืบทอดกันมานาน โดยมีคติความเชื่อสืบเนื่องมาจากตำนาน หรือพุทธประวัติ ดังนี้ ในสมัยพระทีปังกรพุทธเจ้ามีพระปัจเจกโพธิ์รูปหนึ่ง อาพาธ ประสงค์ที่จะได้น้ำผึ้งมาผสมโอสถ เพื่อบำบัดอาการอาพาธนั้น วันหนึ่งได้ไปบิณฑบาตในชนบทที่ใกล้ชายป่า ชาวบ้านที่นั่นส่วนใหญ่เป็นผู้มีอาชีพหาของป่า ขณะที่พระปัจเจกโพธิ์กำลังโปรดสัตว์อยู่นั้นมีชายชาวบ้านป่าได้พบเห็นเข้า จึงเกิดกุศลจิตหวังที่จะถวายทานแด่พระปัจเจกโพธิ์สัตว์ แต่ด้วยตนเองยากจนไม่มีอาหารถวายมีเพียงน้ำผึ้งจำนวนหนึ่ง ชายผู้นั้นจึงนิมนต์พระปัจเจกโพธิ์สัตว์ และได้ถวายน้ำผึ้งแด่พระปัจเจกโพธิ์สัตว์ด้วยจิตศรัทธา ครั้นรินน้ำผึ้งลงในบาตรก็เกิดเหตุการณ์อัศจรรย์ขึ้นน้ำผึ้งเกิดเพิ่มพูนจนเต็ม และล้นบาตรในขณะนั้นเอง มีหญิงชาวบ้านผู้

หนึ่งกำลังทอดผ้าอยู่เห็นความอัศจรรย์ของน้ำผึ้งที่ล้นบาตร ด้วยจิตศรัทธาจึงเกรงว่าน้ำผึ้งจะเปื้อนมือพระปัจเจกโพธิสัตว์ นางจึงรีบนำผ้าที่ทอไว้ถวายแด่พระปัจเจกโพธิสัตว์ เพื่อใช้ซับน้ำผึ้งล้นนั้น ชายถวายน้ำผึ้งแด่พระปัจเจกโพธิสัตว์ ได้ตั้งจิตอธิษฐานด้วยอานิสงส์ครั้งนี้ ขอให้ได้เกิดเป็นผู้มีอำนาจเป็นผู้มั่งคั่ง และหญิงที่ถวายผ้าทอแด่พระปัจเจกโพธิสัตว์ ได้ตั้งจิตอธิษฐานด้วยอานิสงส์ครั้งนี้ ขอให้เกิดเป็นผู้มีความงามและมีโภคทรัพย์ ต่อมาเมื่อทั้งสองถึงกาลมรณะ ชายผู้นั้นได้เกิดใหม่เป็นพระราชา ผู้มีความเข้มแข็งและมั่งคั่ง ส่วนหญิงได้เกิดเป็นธิดาที่มีความงามและมั่งคั่งของพระราชาอีกเมืองหนึ่ง

เรื่องเกี่ยวกับอานิสงส์ของการถวายน้ำผึ้ง ยังมีเรื่องพระนิมพลีหรือพระสิวลีอีกด้วย ดังนี้ ในครั้งอดีตกาลสมัยที่มีพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า “พระวิปัสสี” พระสิวลีได้ถือกำเนิดเป็นชาวบ้านนอกในชนบท วันหนึ่งได้เดินทางไปในเมือง ระหว่างทางกลางป่านั้น ได้พบรวงผึ้งจึงได้ไล่ตัวผึ้งเพื่อตัดเอารวงผึ้ง แล้วจึงเข้าเมืองซึ่งในขณะนั้นในเมืองพระราชากับชาวบ้านกำลังแข่งขันกันทำบุญถวายทานแด่พระวิปัสสีสัมมา สัมพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ทั้งสองฝ่ายแข่งขันกันถึง 6 ครั้งก็ไม่มีใครแพ้ชนะ ชาวเมืองจึงช่วยกันตรวจดูว่าของสิ่งใดบ้างที่ยังไม่ถวาย และให้คนไปคอยดูที่ประตูเมืองว่าจะมีใครนำสิ่งของอื่นมาขายบ้าง เนื่องด้วยเกรงว่าพระราชาจะซื้อไปถวายพระวิปัสสีพุทธเจ้าก่อน ขณะนั้นเองชาวบ้านนอกได้เดินทางผ่านประตูเมือง คนเฝ้าประตูเห็นรวงผึ้งซึ่งยังไม่มีใครถวายพระวิปัสสีพุทธเจ้ามาก่อน จึงขอซื้อด้วยราคาสูงมาก ชาวบ้านนอกจึงถามว่าทำไมถึงซื้อในราคาสูง คนเฝ้าประตูจึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง ชาวบ้านนอกจึงขอร่วมถวายรวงผึ้งแด่พระวิปัสสีพุทธเจ้าด้วย คนเฝ้าประตูนำความบอกแก่ชาวเมืองต่างปลื้มปิติรับ “สาธุ” ยินดีกับเจ้าของรวงผึ้งนั้น ชาวเมืองจึงช่วยกันนำถาดทองคำใบใหญ่มาผสมน้ำผึ้งกับนมเนยคลุกเคล้ากันจนมีรสดีประณีต แล้วนำไปถวายแด่พระวิปัสสีพุทธเจ้าและพระสงฆ์ทั้งหลาย ด้วยอานิสงส์ครั้งนี้ เมื่อชาวบ้านนอกสิ้นอายุขัย จึงได้เกิดในเทวโลกท่องเที่ยวเสวยสุขอยู่ช้านาน หลังจากนั้นจึงลงมาเกิดเป็นพระราชาในกรุงพาราณสี และเมื่อสิ้นพระชนม์แล้ว ได้เกิดเป็นพระราชากุมารในพระมหाराชวงศ์ศากยราช พระมารดาทรงพระนามว่า “พระนางสุปปาวาสา” ขณะทรงพระครรภ์ล้วนแต่มีเครื่องราชบรรณาการจากสารทิศบันดาลโชคลาภให้แก่พระบิดาและพระมารดา เป็นอันมาก เมื่อประสูติแล้วจึงขนานพระนามว่า “พระสิวลีกุมาร” เมื่อเจริญวัยได้ออกผนวชในสำนักของท่านพระสารีบุตร ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และสมบูรณ์ด้วยปัจจุยลาภ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยกย่องว่า “ท่านเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในเรื่องของผู้มีลาภ” ชาวมอญเชื่อในอานิสงส์ของการให้ทานด้วยน้ำผึ้งดังกล่าว จึงได้มีประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง สืบเนื่องกันมาจนปัจจุบัน

ปัจจุบันกิจกรรมและพิธีในวันตักบาตรน้ำผึ้งในวันทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งนั้น มีการทำบุญตักบาตรถวายอาหารหวานแด่พระภิกษุ สามเณรในวัดเหมือนการทำบุญในวันพระ หรือเทศกาลสำคัญอื่นๆ แต่ที่พิเศษ คือ มีการตักบาตรน้ำผึ้ง โดยทางวัดจะจัดเรียงบาตรหรือภาชนะอื่นแยกไว้ต่างหากจากการตักบาตรข้าว เมื่อชาวบ้านจะตักบาตรน้ำผึ้ง จะนำน้ำผึ้งที่ใส่ไว้ในขวดรินลงในบาตร หรือภาชนะที่จัดไว้เหมือนการตักบาตรข้าว บางหมู่บ้านมีหญิงสาวนำผ้าเช็ดหน้าถวายพระ โดยนำผ้าเช็ดหน้ารองกันบาตร น้ำผึ้งนี้พระสงฆ์ท่านจะเก็บไว้ใช้เป็นยาในคราวจำเป็น เพราะน้ำผึ้งเป็นส่วนผสมของยาโบราณที่สำคัญ พระสงฆ์ไม่สามารถจัดหาเองได้ ชาวบ้านจึงประสงค์ถวายโดยเฉพาะเมื่อท่านอาพาธต้องใช้น้ำผึ้งผสมยา และชาวมอญเชื่อว่ามีอานิสงส์มาก จึงมีการทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งขึ้นมา และการทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งนี้ จะถูกจัดให้มีขึ้นในวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี

3.3 ประเพณีสงกรานต์ชาวมอญ

ประเพณีสงกรานต์มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จากหลักฐานที่ปรากฏมีเทศนาชื่อ “เทศนามหาสงกรานต์” ได้กล่าวถึงที่มาของสงกรานต์ และกำเนิดของเทพีสงกรานต์ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีในชนชาติที่นับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยรามัญ (มอญ) เองก็เช่นกัน แม้จะอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ตั้งแต่ครั้งโบราณก็ ยังคงวัฒนธรรมประเพณีสงกรานต์เรื่อยมา โดยกำหนดงานจะมีทุกช่วงเทศกาลสงกรานต์ ของทุกปี

สำหรับกิจกรรมและพิธีคือ ก่อนถึงวันเทศกาลสงกรานต์ 1 วัน คือวันที่ 12 เมษายน เรียกว่า “วันสุกดิบ” (สมัยโบราณ เรียกว่า วันเตรียมสงกรานต์) เป็นวันพิเศษสำหรับชาวบ้านทุกคนทุกบ้านไม่ว่าชาย-หญิง ต่างช่วยกันจับจ่ายจัดหาวัสดุสิ่งของต่างๆ ที่จะนำมาประกอบอาหารคาวหวานตามต้องการ มากน้อยตามฐานะของแต่ละครอบครัวฝ่ายหญิงมีหน้าที่จัดหาอาหารคาวหวาน ฝ่ายชายจัดหาไม้ ผ้า และปลูกศาลเพียงตาหน้าบ้านสูงแค่อกโดยประมาณ ใช้เสาไม้ 4 ต้น ปลูกทางทิศตะวันออกของบ้าน ขนาดกว้าง-ยาวพองามที่ใช้วางเครื่องสังเวยบูชาทางสงกรานต์ หรือเทพีสงกรานต์ได้ เสาต้นบนติดแฝงไม้ไผ่สานแบบราชวัตร 3 ด้าน มุมหนึ่งติดร่มกันแดดวางไว้เวลาบูชา ต้นใต้พื้นใช้ผ้าขาวพันรอบพองามตามขนาดศาล นอกจากงานตั้งศาลแล้วผู้ชายต้องช่วยฝ่ายหญิงกวาดลานเม เนื่องจากใช้แรงมาก ต้องใช้ผู้ชายช่วย ใช้เวลาเกือบครึ่งก่อนวัน ต่อ 1 กระทะ ระหว่างกวาดลานเมนั้น ชาย-หญิงจะกระเช้าเข้าเหย้ากันแก้เหนื่อย สนุกดีทีเดียว

วันที่ 13 เมษายน เป็นวันมหาสงกรานต์ เรียกว่า “วันสงกรานต์ข้าวแช่” เริ่มงานตั้งแต่รุ่งแจ้ง ต้องนำข้าวแช่ 1 ชุด พร้อมดอกไม้ ธูป เทียน (กับข้าวที่รับประทานกับข้าวแช่ ตามประเพณีต้องมี ยำมะม่วง ยำขุ่น และปลาเค็มหวาน กับข้าวนอกจาก 3 อย่างนี้ จะเอาอะไรที่อร่อยๆ ก็ได้) จตุบูชาถวายข้าวแช่แด่เทพีสงกรานต์ โดยตั้งไว้บนศาลเพียงตา เวลาบูชาถวายต้องกล่าวถวาย

ด้วยคำบอกล่าว “อุกาส (3 ครั้ง) โภโต เทวโต ตันนัง กุสลัง มยเคตัง เอहि ตาน อากัจฉันติ นิมนฺติ ปริ ญฺญโสฯ” เป็นอันเสร็จพิธีต้อนรับเทพีสงกรานต์ประจำปี

เมื่อเสร็จพิธีแล้ว แบ่งคนนำข้าวแช่ไปถวายพระสงฆ์ สามเณร ตามวัดต่าง ๆ ตาม ศรัทธาแต่ต้องพยายามนำข้าวแช่ไปถวายพระสงฆ์ สามเณร ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเป็น โอกาสทำบุญประเพณีปีละครั้งเท่านั้น หลังจากถวายข้าวแช่ตามวัดต่างๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว นำข้าว แช่ไปส่งการะเวญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ แล้วเชิญเพื่อนฝูงรับประทานข้าวแช่ สังสรรค์ตาม ประเพณีอย่างสนุกสนาน

จากนั้นคนหนุ่มสาวจะชักชวนกันไปชุมนุมในที่สาธารณะ ตรอกซอกซอยในหมู่บ้าน เรือนลานกลางบ้าน ซึ่งมีการเล่นพื้นบ้าน เช่น ลูกช่วง ลูกสะบ้า หรือเล่นเขาผี เช่น ผีกระดัง ผีลิง ฯลฯ แต่ก่อนลงมือเล่นต้องสัญญากันว่า ผู้แพ้ต้องรำให้ดู หรือร้องเพลงให้ฟัง บางครั้งพวกจี๊แพ่ บางคนแก๊งร้องเพลงไม่ได้รำไม่เป็น ตีหน้าตายเรื่อยๆ หัวร่อกันครื้นสนุกสนาน พอตกกลางคืนมี แต่การเล่นสะบ้า และมักเปิดโอกาสให้หนุ่มสาววิสาสะดูใจกัน พ่อแม่จะไม่ห้าม ถ้าไม่ถึงขั้นนำ รังเกียจ บางครั้งพ่อแม่จะนั่งดูการเล่นอยู่ด้วยบางครั้งมีการเล่นเพลงพวงมาลัย มีการร้องรำเกี่ยว พาราสิกัน คล้ายเพลงน้อยหรือเพลงเกี่ยวข้าว

วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า “วันเนา” เป็นวันคาบวันเก่าขึ้นวันใหม่ มีกิจกรรมเหมือน วันที่ 13 เมษายน แต่วันนี้ผู้สูงอายุจะพากันไปวัดถืออุโบสถศีลตั้งแต่เช้า มากที่สุดเป็นเวลา 1 วันกับ 1 คืน

วันที่ 15 เมษายน เรียกว่า “วันเถลิงศก” หรือ วันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีสงกรานต์ หรือ ปีโหราศาสตร์ มีการส่งข้าวแช่ไปถวายวัดต่างๆ อีกเป็นวันสุดท้าย หรือถ้าในวันนี้มีการสงฆ์ พระ (การสงฆ์พระอาจจัดขึ้นในวันที่ 15 เมษายนนี้ หรือถ้าต้องการจัดให้ยิ่งใหญ่ อาจจะเลื่อน ออกไปอีกก็ได้ แต่ไม่เกิน 1 สัปดาห์) ชาวบ้านทุกๆ บ้าน จะนิมนต์พระภิกษุชกบังสกุลอัฐิบรรพ บุรุษที่วัด หรือที่เจดีย์บรรพบุรุษของบรรพบุรุษของตน เพื่อกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ จน ใกล้เคียงเวลา 15.00 น. ทางวัดจะเคราะห์เป็นสัญญาณบอกชาวบ้านให้ออกไปร่วมกันสงฆ์พระ โดย สงฆ์พระพุทธรูปและเจดีย์ก่อน จึงมาสงฆ์พระภิกษุสามเณรทั้งวัด การสงฆ์น้ำนี้จะสงฆ์แบบอาบ ทั้งตัวเลย เมื่อสงฆ์พระเสร็จชาวบ้านทั้งหมดไปร่วมกันบนศาลาการเปรียญ ร่วมกันชกบังกุศล ครั้งใหญ่แก่บรรพบุรุษเป็นครั้งสุดท้ายของประเพณีสงกรานต์ จากนั้นชาวบ้านแยกย้ายกันกลับบ้าน เล่นสาดน้ำสนุกสนานตามประสาหนุ่มสาว เฒ่าแก่ ไม่ถือสาหาความกันจนกลับถึงบ้านจึงสงฆ์น้ำแก่ ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่

หากชาวมอญคนใดเกิดในวันขึ้นปีใหม่ ตามประเพณีจะต้องขนทรายเข้าวัด ขนทรายลาดถนนหนทาง เพื่อให้อายุยืนยาวและเป็นสวัสดิมงคลแก่ชีวิต พร้อมทั้งนำไปค้ำดันโพธิ์ ก่อนจะค้ำโพธิ์ต้องนั่งลงพนมมืออธิฐานในใจว่า “ขอให้เคราะห์หายมาร้ายต่างๆ กลายเป็นดี มีความสุขร่มเย็นจุรุมโพธิ์” แล้วจึงค้ำดันโพธิ์ (หรือนำไปฝังดันโพธิ์)

งานสงกรานต์ประจำปี หากในวันขึ้นปีใหม่ไม่มีการจัดงานสงกรานต์ จะมีการจัดสงกรานต์ที่ยิ่งใหญ่ขึ้นในภายหลัง โดย ตอนเช้า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะออกไปทำบุญตักบาตรที่วัด ตอนสาย มีขบวนแห่คน แห่ปลา โดยคนหนุ่มสาวจำนวนเป็นร้อย แต่งตัวแบบไทยรามัญอย่างสวยงามมาร่วมกระบวน เริ่มต้นกระบวนที่วัดแห่ไปรอบตำบลพร้อมกลองยาว หรือบางปีเป็นแถวระหว่างทางที่กระบวนแห่ผ่านจะมีผู้ศรัทธาบริจาคเงินซื้อ นก ปลา หย่อนใส่บาตรพระที่เตรียมไว้ เมื่อขบวนแห่กลับถึงวัดจึงจัดตั้งนก ปลา ไว้ให้ผู้ศรัทธาแลกเปลี่ยนไปปล่อย เพื่อสะเดาะเคราะห์ ตอนเย็น มีการสงกรานต์ตามแบบที่กล่าวข้างต้น

3.4 ประเพณีการสร้างเสาหงส์ – ชงตะขาบ

ประเพณีการสร้างเสาหงส์นั้น เป็นประเพณีที่พบเห็นได้ทั่วไปตามชุมชนชาวมอญในเมืองไทย ทุกวันนี้ยังพบว่ามีปรากฏในเมืองมอญ (ประเทศพม่า) บ้างและไม่มีในบางวัด เช่น วัดเกาะซัว วัดธอมเหมะชะ เมืองมะละแหม่ง แต่เดิมชาวมอญมีคติการสร้างเสาหงส์ เป็นการสร้างเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า ตามตำนานในพุทธประวัติแต่เดิมที่ว่า มีชาวบ้านป่าที่ยากจนเจ็บใจ ต้องการบูชาพระพุทธคุณ จึงได้กระทำไปตามอัธยาของตน ด้วยการนำผ้าห่มนอนเก่าๆของตน ผูกและชักขึ้นเหนือยอดเสา และเกิดอานิสงส์ผลบุญ ครั้นสิ้นชีวิตลงได้ไปเกิดเป็นพระราชามีทั้งรูปสมบัติและทรัพย์สมบัติในภพชาติต่อมา จากตำนานดังกล่าวจึงมีประเพณีการสร้างเสาหงส์สืบมาจนปัจจุบัน

“เสาหงส์” สำหรับวัดมอญในเมืองไทยทุกวันนี้ก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา มีกันแทบทุกวัด ถึงแม้บางคนจะกล่าวว่า “เสาหงส์” มีแต่ในเมืองไทยเท่านั้น เพราะคนมอญในเมืองไทยสร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงเมืองหงสาวดี เมื่อต้องจากบ้านทิ้งเมืองไปอยู่เมืองไทย และเพ็ญจะมีขึ้นเมื่อราวร้อยละปีมานี้เอง โดยยกเอาบทพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่ตอบถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ถึงความเป็นมาของการสร้างเสาหงส์

“หงส์” เป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์โดยเป็นพาหนะของพระพรหมตามคติของชาวฮินดู ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาแทนที่ ผู้คนที่นับถือศาสนาฮินดูอยู่เดิมเมื่อได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ จึงเอาคติเรื่องหงส์มาผนวกเข้ากับความเชื่อในพุทธศาสนา ในฐานะตัวแทนของพระพุทธเจ้า และ “หงส์” ก็เป็นสัตว์ชั้นสูงของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธทุกชนชาติ เช่น ไทย จีน พม่า เขมร ลาว ญวน ไม่เฉพาะมอญเท่านั้น

“เสาหงส์” นั้นสืบเนื่องมาจากสมัยก่อนที่มีการสร้างเสาแขวนธงยาวแบบธงจีน เป็นสิ่งประดับตกแต่งบ้านเมืองอย่างหนึ่ง ทว่าธงนั้นงามเฉพาะเวลากลางวันครั้นยามกลางคืนก็มองไม่เห็น ต่อมาจึงมีคนคิดผนวกโคมไฟขึ้นบนเสานั้นด้วย ออกแบบให้เป็นรูปหงส์คาบโคมไฟห้อยลงมา ไม่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวมอญ อันเป็นต้นกำเนิดของเสาหงส์ในหมู่ชาวมอญเมืองไทย และกลายเป็นประเพณีนิยมและรับรู้กันทั่วไปว่าวัดที่มี “เสาหงส์” แสดงว่าเป็นวัดมอญ

3.4 ประเพณีการนับถือผี

เรื่องการนับถือผีนั่น มอญเชื่อว่ามีสืบมาแต่สมัยพุทธกาล ครั้งนั้นมีเศรษฐีผู้หนึ่งมีภรรยา 2 คน ต่อมาเมียหลวงฆ่าลูกของเมียน้อยตายเพราะความริษยา ทั้งสองคนนี้เมื่อตายไปแล้วก็อาฆาตจองเวรกันและกัน และกินลูกของอีกฝ่ายหนึ่งสลับกันไปแต่ละชาติ ในที่สุดฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นผี อีกฝ่ายหนึ่งไปเกิดเป็นมนุษย์และมีลูกด้วยฝ่ายผีนั่นได้ตามมนุษย์เพื่อจะกินลูกของมนุษย์ ฝ่ายมนุษย์หนีไปพึ่งพระพุทธร่องค์ขณะประทับอยู่ที่เวฬุวันมหาวิหาร พระพุทธร่องค์ทรงทราบถึงความเป็นไป จึงโปรดเทศนานางผีนั่นให้ได้เห็นโทษของการจองเวร นางมนุษย์กับนางผีจึงได้ระงับเวรต่อกัน ต่อมานางผีได้ไปอยู่กับนางมนุษย์ได้ช่วยเหลือแนะนำนางมนุษย์ให้ทำนาได้ผลดีจนบังเกิดโภคทรัพย์มั่งคั่งและต่อชาวเมื่อนับถือผีเช่นกันอันนี้จึงเป็นมูลแห่งการนับถือผีมาจนทุกวันนี้

ผีที่เป็นที่นับถือทางด้านเมืองมอญมีอยู่หลายผีด้วยกันตามความนับถือของมอญแต่ละกลุ่มในเมืองมอญแบ่งมอญออกเป็น 3 พวก ได้แก่ มอญเตี้ย คือพวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองพะลิม (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32) เป็นพวกที่มักนับถือผีมะพร้าว โดยเอามะพร้าวแห้งทั้งผลรวมทั้งหมวดติดมาด้วยผูกด้วยผ้าแดงและผ้าขาวแล้วแขวนไว้ที่หัวเสาเอกของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้น้ำมะพร้าวนั้นแห้งหรือไม่ให้มะพร้าวนั้นงอก หรือหมวดมะพร้าวนั้นร่วง ถ้าเป็นไปอย่างหนึ่งอย่างใดต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแขวนแทน มอญเตี้ยะ คือพวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองหงสาวดี (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32) เป็นพวกที่นับถือผีผ้า คำว่าผ้าต้องประกอบด้วยผ้าถุงของผู้ชาย 1 ผืน ของผู้หญิง 1 ผืน เสื้อผู้ชายหนึ่งตัวเป็นผ้าสีขาวผ่าอกแขนยาว ผ้าสะไบสองผืน ผืนหนึ่งสีขาว อีกผืนหนึ่งสีแดง และแหวนหนึ่งวง แขนเหล่านี้รวมกันเป็นชุดของผ้า มอญญะ คือพวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองสะเทิม (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32 เช่นเดียวกัน) เป็นพวกที่นับถือผีกระบอกลีไม่ไผ่โดยหากระบอกลีไม่ไผ่ขนาดเล็กซึ่งมีข้อติดอยู่ที่ก้นกระบอกลีด้วยมา 7 อัน ใส่ลงในกระบอกลีให้เต็ม แล้วใส่ใบหว้ากระบอกลีหนึ่งใบ กระบอกลีเหล่านี้จะแขวนไว้ที่เสาผีของบ้าน คนในบ้านต้องคอยตรวจดูว่ากระบอกลีไม่ไผ่ผุ น้ำแห้งใบหว้าเน่าหรือไม่ ถ้าพบว่าเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดต้องเปลี่ยนใหม่ ถ้าละเลยไม่ตรวจดูบ่อย ๆ อาจเสียหายโดยไม่ทราบ อาจเกิดเภทภัยต่อครอบครัวด้วยประการต่าง ๆ ได้

นอกจากผีทั้งสามที่กล่าวแล้ว ยังมีผีอื่นที่มีเรื่องราวสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์คือ ผีพะโค (ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นได้อีก) ซึ่งในพิธีรำผีบางแห่งนิยมเชิญมารับเลี้ยงด้วย เรื่องราวคือ พระเจ้าอะสะ ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ต้น ๆ กรุงหงสาวดีได้ทำศึกกับพวกแขกที่ยกทัพมารุกราน พระองค์ออกศึกโดยขึ้นหลังความชื่อ “นางผู้กั้นขวางทาง” ซึ่งเป็นมารดาเลี้ยงของพระองค์เอง ฆ่าฟันไพร่พลของพวกแขกตายจนหมดสิ้น และกลายเป็นพวกผีเฝ้าอยู่บริเวณนั้น ต่อมาท้าวในป่าเมืองพะโคแห่งหาญไปทำให้บริวารของพระเจ้าอะสะ ซึ่งเป็นควายทั้งสิ้น ไม่มีหญ้ากิน ไม่มีเรี่ยวแรงที่จะว่ายน้ำข้ามแม่น้ำสะโงะ

เพื่อกลับไปสู่เมืองหงสาวดีได้ ต่อมาพวกผีแขกได้มาเข้าทรงและบอกให้ทราบว่าการจะข้ามแม่น้ำนี้ให้ได้ต้องบูชาขันต์ด้วยควายเขาทอง ดังนั้นควายที่เป็นมารดาเลี้ยงของพระองค์ ซึ่งมีเขาเป็นทองจึงยอมสละชีวิต เพื่อให้พวกผีปล่อยให้ควายบริวารว่ายน้ำข้ามกลับไปสู่เมืองหงสาวดีได้ ผีนี้จึงเรียกว่า ผีพะโค บางคนเรียกว่า ผีพระเจ้าอะสะ

มอญในประเทศไทยนั้น นอกจากจะนับถือผีต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา โดยการรับเอาผีมาจากบรรพบุรุษ แต่เมื่อครั้งอาศัยอยู่ในเมืองมอญแล้วก็ตาม ยังได้พบว่ามีตระกูลผีอื่น ๆ อีก เช่น ผีงู ผีไก่ ผีเต่า ผีข้าวเหนียว และอาจจะยังมีอื่น ๆ อีกที่ผู้เขียนไม่ทราบ ถ้านับถือในพิธีรำผีจะต้องเอามาทำอาหาร เพื่อเซ่นสรวงบรรพบุรุษด้วย ผีไก่ก็เช่นเดียวกันกับผีงู ถ้านับถือผีเต่า เดินออกจากบ้านไปพบเต่ากลางทาง หากไม่อยากจะทำปามาติดบาศก็จะต้องออกปากว่าเต่านั้นเน่าและตนเองต้องหลีกทางไปเสียทางอื่น แต่ถ้าไม่พูดเช่นนั้นต้องเอาเต่านั้นไปฆ่าเพื่อทำอาหาร แต่ก่อนจะกินต้องเซ่นผีบรรพบุรุษเสียก่อนจึงจะกินได้ ถ้าหากไม่ติดใจว่าเต่านั้นเน่าและทิ้งไม่เอาไปทำอาหารกินจะเกิดเภทภัยนานาต่อคนในตระกูลนั้นได้ ถ้านับถือผีข้าวเหนียว หากมีผู้อยากได้ข้าวเหนียวในบ้านของตน คนในบ้านจะให้หรือขายข้าวเหนียวนั้นไม่ได้ แต่ถ้าขโมยเอาไปโดยเจ้าของไม่ทราบก็จะไม่เป็นโทษแต่อย่างใด เมื่อพิจารณาคุณลักษณะของผีที่กล่าวข้างต้น น่าจะหมายความว่า เป็นของที่ผีของบรรพบุรุษชอบกินหรือเป็นข้อห้ามไม่ให้กระทำมากกว่าที่จะเป็นชื่อของผีเอง ชื่อของผีของพวกนี้อาจจะเป็นอย่างอื่น แต่กาลเวลาอาจจะทำให้การจำชื่อของตนแปรปรวนไปและจำไม่ได้ จำได้แต่ว่าต้องทำอะไรหรือห้ามอะไรเกี่ยวกับสัตว์หรือสิ่งของเหล่านี้ เมื่อจำชื่อผีเดิมไม่ได้ก็เลยต้องอนุโลมเรียกว่าเป็นผีงู ผีเต่าบ้าง ดังที่ได้กล่าวข้างต้น

การนับถือผีนั้น จะต้องรับกันเป็นทอด ๆ จากบรรพบุรุษ และผู้ที่มิหน้าทีรับคือ บุตรชายคนหัวปีของตระกูล บุตรหญิงรับไม่ได้และเมื่อถึงคราวทำพิธีรำผีบุตรชายนั้นจะเป็นผู้เข้าพิธีและเรียกว่า เป็นต้นผี (ตอมอะลูก) บุตรหญิงถ้ายังอยู่ในบ้านและยังไม่มีสามี ก็มีสิทธิที่จะเข้าร่วมในพิธีรำผีของตระกูลนั้นได้(และเรียกว่า ลุ่ม – ตา) แต่ถ้าแต่งงานไปแล้วถือว่าต้องเป็นสมาชิก

ของผีใหม่ คือ ของสามี และไม่มีสิทธิที่จะมาร่วมในพิธีรำผีตระกูลของตระกูลเดิมของตน นอกจากเพียงได้รับเชิญมาเป็นแขกของพิธีเท่านั้น

4. ด้านการละเล่น

4.1 การเล่นเกมบัวหัวช้าง

สถานที่

นิยมสถานที่โล่งแจ้ง มีบริเวณกว้างพอสมควรที่จะใช้ผู้เล่น ผู้ชม กองเชียร์แต่ละฝ่าย แต่ละกลุ่มที่มาจากสถานที่อื่น ซึ่งส่วนมากผู้เข้าแข่งขัน จะมาจากต่างถิ่น เช่น ชุมชนคลอง 14 เขตหนองจอก ชุมชนวัดแป้นทอง เขตมีนบุรี จากมอญปากลัด, อำเภอพระประแดง มอญบางกะดี เขตบางขุนเทียน ได้นั่งชมและพักผ่อนระหว่างการแข่งขัน

ขนาดของสนาม

ขนาดของสนาม ขึ้นอยู่กับสถานที่ว่ามีความกว้างขวางเพียงใด

สนาม แบบที่ 1 กว้าง 6 เมตร

ยาว 23 เมตร หรือ 11×3 วา

สนาม แบบที่ 2 กว้าง 6 เมตร

ยาว 24 เมตร หรือ 12×3 วา

อุปกรณ์ละเล่น

1. ลูกสะบ้าใหญ่ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 7 นิ้ว จำนวน 6 ลูก ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ลักษณะนูนกลาง ใช้สำหรับเป็นลูกทอย
2. ลูกสะบ้าเล็ก มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 นิ้ว ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง นูนกลาง ใช้สำหรับตั้งกับพื้นเป็นลูกที่ถูกทอยด้วยลูกสะบ้าใหญ่ มีจำนวน 10 ลูก ตั้งบริเวณหัวท้ายของสนามข้างละ 5 ลูก

การแต่งกายของผู้เล่น

ผู้ที่ลงแข่งขันจะต้องนุ่งผ้าม่วงด้วยแบบลอยชาย หรือผ้าลักษณะคล้ายผ้าโสร่ง และมีผ้าสไบเฉียงพาดไหล่ ผูกปมไว้ที่ปลายสไบ (เพื่อป้องกันไม่ให้สไบหลุดออกจากบ่า ขณะโยนลูกสะบ้าเพราะต้องใช้กำลังและจะต้องออกท่าทางมากในการโยนลูกสะบ้า) การใช้สไบเชื่อว่า เป็นการแสดงเอกลักษณ์ของมอญอย่างหนึ่ง ซึ่งการแต่งกายของคนเชื้อสายรามัญทั้งชายและหญิงจะต้องมีผ้าสไบเสมอ

ขั้นตอนการเล่น

1. การเปิดรับสมัครผู้เข้าแข่งขัน ซึ่งจะมีผู้เข้าแข่งขันจากท้องถิ่นต่าง ๆ มาสมัคร โดยไม่จำกัดจำนวน และจะทำการแข่งขันกันไปเรื่อย ๆ จนถึงรอบชิงชนะเลิศ บางครั้งอาจตลอดทั้งคืนถึงเช้า

2. การจับสลากเพื่อจัดคู่แข่งขัน นิยมจับคู่แข่งขันกันระหว่างชุมชน หมู่บ้าน คลอง และท้องถิ่นอื่น ๆ

3. การแข่งขัน แต่ละคู่เพื่อหาผู้ชนะในแต่ละรอบ จนถึงรอบชิงชนะเลิศ การคัดเลือกผู้ชนะจนเป็นรูปแบบ แพ้คัดออก

รอบที่ 1 เพื่อหาผู้ชนะ เข้ารอบที่ 2

รอบที่ 2 เพื่อหาผู้ชนะ เข้ารอบที่ 3

รอบที่ 3 เพื่อหาผู้ชนะ เข้ารอบรองชนะเลิศ

รอบชิงชนะเลิศ

4. กรณีที่ผู้เข้าแข่งขัน คู่ใดที่ได้คะแนนเท่ากัน คณะกรรมการจะต้องตัดสินด้วยการใช้ลูกโทษ โดยให้ทั้งสองฝ่ายทอยลูกสะบ้า คนละ 3 ลูก ฝ่ายใดทอยลูกสะบ้าได้ลูกมากที่สุด ถือว่าเป็นผู้ชนะ

สถานที่ที่ยังคงเอกลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น

ชุมชนเลียบคลองมอญ

ชุมชนลำปลาทิว

ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาทิพพาวาส

4.2 การเล่นเกมสะบ้าหนุ่มสาว

การเล่นสะบ้า เป็นการละเล่นที่สำคัญอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ ซึ่งจะมีการละเล่นนี้ในวันสงกรานต์ที่ชุมชนคลองมอญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งคนไทยและคนรามัญในเขตลาคะบัง นอกจากนี้ยังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวด้วย การละเล่นนี้จัดได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนาน และเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างหนุ่มสาว ในสมัยก่อนหนุ่มสาวไม่มีโอกาสได้รู้จักพูดคุยกันอย่างอิสระเสรีนอกจากในงานวันนักขัตฤกษ์ เช่นในงานสงกรานต์ เป็นต้น ในวันสงกรานต์นี้หนุ่มสาวจะมีโอกาสดีที่สุดในถ้าหากได้เล่นสะบ้าบอนเดียวกัน

วิธีการเล่นหญิงสาวแต่งกายเรียบร้อยอยู่ประจำบ่อน ชายหนุ่มนั่งผ้าลอยชาย ด้วยผ้าม่วงบาง มาถึงบ่อนซึ่งฝ่ายหญิงรออยู่ เมื่อได้พูดจาตกลงกันเรียบร้อยแล้วทางฝ่ายหญิงซึ่งเป็นหัวหน้า หรือเรียกว่านายบ่อนก็จะเป็นผู้เรียกให้หญิงสาวที่แต่งตัวเรียบร้อยแล้วเข้านั่งประจำที่

ตามลำดับ เมื่อแรกเล่นฝ่ายหญิงสาวเป็นฝ่ายนั่งตั้งลูกสะบ้าก่อนแล้วหญิงหัวหน้าบ่อน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้เล่นคู่ที่หนึ่งจะร้องเชิญให้ฝ่ายชายเข้าประจำที่โดยนั่งคนละฝั่งกับฝ่ายหญิง ตรงกันเป็นคู่ๆ ตามลำดับ การเล่นสะบ้าจะเล่นกี่คู่ก็ได้ตามจำนวนฝ่ายหญิงและสถานที่ เช่น ถ้าหากฝ่ายหญิงมี 8 คน ฝ่ายชายก็ต้องมี 8 คน เป็น 8 คู่ เมื่อครบคู่เรียบร้อยก็เริ่มลงมือเล่นตามกติกา การเล่นสะบ้าฝ่ายชายเป็นผู้ลงมือก่อน กล่าวคือฝ่ายหญิงเป็นผู้ตั้งลูกสะบ้าแล้วฝ่ายชายเป็นฝ่ายยิง หรือตีลูกสะบ้าของตนให้ถูกลูกสะบ้าของหญิงสาวคู่ของตน

กติกาและกฎเกณฑ์มีหลักใหญ่ทั่วไป คือ ฝ่ายลูกสะบ้าต้องทำตามกติกา เช่นยิงสะบ้าให้ถูกคู่ของตน เมื่อยิงผิดก็ร้องขอต่อรองได้ โดยใช้วาจาที่อ่อนหวานเป็นภาษามอญ ในตอนที่อ่อนหวานเป็นโอกาสที่ฝ่ายชายอาจจะพูดคุยนอกเรื่องได้แต่ต้องสุภาพ เมื่อเล่นกันสมควรแก่เวลาซึ่งอาจจะดึกถึงตีห้าหรือสว่างคาตา ก็เป็นอันสิ้นสุดสำหรับการเล่นสะบ้าในคืนนั้น ส่วนวิธีการเล่นสะบ้าและกำหนดกฎเกณฑ์การเล่นสะบ้าของชาวมอญแต่ละตำบล แต่ละหมู่บ้านมีวิธีการเล่นที่แตกต่างกันออกไป

นอกจากประเพณีและการละเล่นที่กล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว ยังมีประเพณีต่างๆ ที่จัดขึ้นในทางพุทธศาสนาสำคัญต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา การทอดกฐิน เทศกาลลอยกระทง เทศกาลตรุษสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งมักจะถือโอกาสไล่เคราะห์ออกไป และเฉลิมฉลองกับปีใหม่ที่กำลังจะมาถึง พุทธศาสนิกชนก็มักจะใส่บาตรกันแต่เช้าตรู่ มีการไปฟังเทศน์ฟังธรรม ทำบุญเลี้ยงพระอุทิศบุญกุศลให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และอาจมีกิจกรรมที่สนุกสนานอื่นๆ เช่น มหรสพ มีการสาดน้ำสงกรานต์ และยังมีการเล่นสะบ้า ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

4.3 การเล่นผีอีจู้

ชาวบ้านจะเล่นผีอีจู้ในช่วงเทศกาล สงกรานต์ ของทุกปี “ชาวบ้านจะเล่นผีอีจู้โดยผู้ที่เล่นเป็นผีอีจู้จะต้องเป็นผู้หญิง ผู้หญิงคนที่เล่นจะทำอีจู้ใส่ปลา มาดกแต่ง เอาผ้ามาทำหัว เอาไม้มาใส่ข้างๆ ทำเป็นแขน เอาเส้นมาใส่ให้ มีการแต่งหน้า แต่งตัว เขียนคิ้ว เขียนตาให้กับผู้ที่เล่นเป็นผีอีจู้ จากนั้นผู้เล่นจะไปนั่งที่สากไม้ดำข้าว เป็นกระเดื่องที่ยาวๆ คนเล่นจะนั่งคนละข้างกัน ทั้งสองคนจะจับที่แขนจะมีผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ จะจุดธูป 1 ดอก นอกบ้านเป็นการเชิญดวงวิญญาณมาเข้าที่ตัวผู้เล่นที่เล่นเป็นผีอีจู้ โดยชาวบ้านที่มาร่วมงานก็จะมีการร้องเพลงว่า “นะเซ็นเจ้าเซ็น ปูย่าตาเซ็น เชิญมากินเหล้ามาเข้า อีจู้” ชาวบ้านจะร้องเพลงจนกว่าจะมีวิญญาณมาเข้าที่ตัวผู้เล่นผีอีจู้ ซึ่งตัวผู้เล่นจะมีการเดินด้วยท่าทางต่างๆ และชาวบ้านก็จะมีการถามถึงเรื่องต่างๆ เช่น ชื่อของผีอีจู้ถามว่าใครเป็นแฟนใคร ซึ่งก็จะเหมือนกับการเล่นผีถ้วยแก้ว ในปัจจุบันนี้ก็ยังมีการละเล่นผีอีจู้นี้อยู่” (ปราณีต อนงค์, 3 ธันวาคม 2547)

4.4 การเล่นฝึกระด้าง

ฝึกระด้าง หรือฝึนางด้วงจะเล่นกันลานบ้านระหว่างสงกรานต์ โดยเล่นเพื่อความสนุกสนานและหาของที่หายไป จะเล่นในเวลากลางวัน โดยต้องจัดเตรียมร่างกาย (เหล้า น้ำมัน ไล่ผม แป้งผัดหน้า น้ำอบไทย น้ำหอมต่าง ๆ หวี กระจก) เพื่อสังเวจเจ้าที่ แล้วให้ผู้จะเข้าทรงซึ่งเป็นผู้ชายจับขอบกระด้างมาขึ้นกลางวง มีพี่เลี้ยง 1 คน คนอื่นยืนล้อมเป็นวง พี่เลี้ยงจัดรูปเทียบเชิญผีและร้องเพลงฝึกระด้างพร้อม ๆ กัน ผีจะเหวี่ยงกระด้างไปที่สาว ๆ ให้มาราวงด้วย เมื่อจะเลิกเล่นก็ดึงกระด้างออกจากมือคนทรงผีก็จะออก ถ้าเล่นเพื่อหาของหาย ฝึกระด้างจะพาคนทรงเดินหรือวิ่งไปยังที่ที่ของหายไปและสามารถช่วยหาของได้

5. ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของลาดกระบัง

1. วัดสุทธาโกชน

เดิมชื่อว่า วัดสุทธาวาส ตั้งอยู่ริมคลองทับยาว (คลองมอญ) ฝั่งทิศเหนือ ซึ่งเป็นทางแยกจากคลองลำปลาทิวด้านตะวันออก มีเนื้อที่ที่ตามใบพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยยาว 19 วา กว้าง 12 วา ใบพระราชทานลงวันที่ 21 พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก 113 พ.ศ. 2437 ซึ่งเป็นที่ราษฎรร่วมกับเจ้าจอมมารดากลิ่นในรัชกาลที่ 4 รัชดาพระยาดำรงราชพลขันธ์ (จุ้ย ขษเสนี) ร่วมกันยกให้เป็นวัด ตามประวัติ ซึ่งสมิงธนูไชยะ (ออง เพ็ชรน้อย) นายกองนาเจ้าจอมมารดากลิ่น เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่เล่าไว้ว่า ครั้งแรกวัดนี้มีพระอาจารย์อุ่ม มาอยู่รักษาดูแลต่อมาพระอาจารย์บุญมีกับพระภิกษุพร้อมมาอยู่ชั่วคราว และต่อมาประชากรราษฎรได้ร้องเรียนเจ้าจอมมารดากลิ่นเพื่อให้หาพระมาปกครอง เจ้าจอมมารดากลิ่นจึงพร้อมด้วยสมิงธนูไชยะ ไปขอพระมหาอ่อน มหากลยาโณเปรียญ 3 ประโยครามัญ จากท่านเจ้าคุณพระคุณวงษ์ (จู)

วัดปรมัยยิกาวาส อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสสมัยนั้นเนื้อที่ตั้งวัดนี้มีตำบล ชื่อว่าคลองประทีพทุ่งแสนแสน ประชาชนในละแวกนั้น มีความเป็นอยู่แร้นแค้นทำมาหากินฝืดเคือง เห็นว่าที่ตั้งวัดนี้ไม่เหมาะสมจึงพร้อมกับพระมหาอ่อน และเจ้าจอมมารดากลิ่น กราบทูลโยกย้ายเพื่อตั้งวัดในสถานที่ใหม่ และก็ได้ทำการรื้อถอนกุฏิโรงอุโบสถออกมาตั้งอยู่

สามแยกปากคลองมอญฝั่งเหนือติดต่อริมคลองลำประทีพฝั่งตะวันออก เมื่อปีชวด พ.ศ. 2455 ซึ่งมรรคทายก อ้อด ชัยนุช เป็นหัวหน้าผู้ดำเนินงาน และได้พระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดินสยามมีใบสำคัญเป็นหลักฐาน คือ ได้มีพระบรมราชโองการประกาศไว้แก่ปวงชนว่า ที่ของวัดสุทธาโกชน ตำบลลำปลาทิว ท้องที่อำเภอแสนแสน จังหวัดมณฑลบุรี โดยยาว 4 เส้น 12 วา 3 ศอก กว้าง 3 เส้น 17 วา 3 ศอก พระครู สาย เจ้าคณะจังหวัดมณฑลบุรี ได้ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาของ

เป็นวิสุคามสิมา พระเจ้าแผ่นดินสยามได้ทรงยินดีอนุโมทนาโปรดให้กระทรวงนครบาล ปักกำหนดเขตให้ตามประสงค์ ทรงพระราชอุทิศที่นั้นให้เป็นวิสุคามสิมา ยกเป็นแผนกหนึ่งต่างหากจากพระราชอาณาเขต เป็นที่พิเศษสำหรับพระสงฆ์ได้พระราชทานเมื่อวันที่ 18 เมษายน รัตนโกสินทรศก 135 พ.ศ. 2459 และในปีเดิวนั้นก็ได้ทำการผูกพัทธสีมาขึ้น โดยท่านเจ้าคุณพระคุณวงษ์เป็นประธาน ในขณะนั้นเจ้าอธิการมหากัลยาณ (อ่อน) เป็นเจ้าอธิการบุญเลื่อนปกครอง และเป็นเจ้าคณะตำบลได้ทำการสร้างศาลาการเปรียญ 1 หลัง วัสดุเป็นไม้มุงกระเบื้องมีช่อฟ้าหน้าบันชั้นเดียว โดยยาว 9 วา กว้าง 7 วา เมื่อ พ.ศ. 2472 เจ้าอธิการเลื่อนปกครองได้ 9 ปี ก็ลาออกจากตำแหน่งกลับไปอยู่วัดบ้านหม้อ ตำบลคลองตาครุ อำเภोधุมพากร จังหวัดราชบุรี ถิ่นเดิม ใน พ.ศ. 2477 ได้มีพระอธิการสังข์ ธรรมสโร เป็นเจ้าอาวาสปกครอง ในระหว่างทำการปกครอง ได้ทำการขุดลอกดินถมพื้นที่อารามวัด ซึ่งเป็นที่น้ำท่วมถึงให้พ้นจากน้ำท่วมทั้งอาราม ได้รับมอบที่ดินจากผู้ศรัทธาจำนวน 38 ไร่ 1 งาน 12 ตารางวา ให้เป็นที่ธรณีสงฆ์ ใบโฉนดเลขที่ 842 ตำบลทับยาว อำเภอลาดกระบัง จังหวัดกรุงเทพฯ ได้ทำการสร้างหอสวดมนต์ 1 หลัง 2 ชั้น ทรงปั้นหยา วัสดุไม้สักล้วน โดยยาว 14 เมตร กว้าง 4.50 เมตร ได้ทำการบูรณะพระอุโบสถของเก่าขนาดเล็ก ซึ่งเป็นวัสดุไม้ แกะไขให้ใหญ่ขึ้น โดยยาว 23 เมตร กว้าง 12 เมตร เป็นวัสดุคอนกรีต สร้างถนนคอนกรีตขึ้นในวัดจำนวน 6 สาย สร้างศาลาท่าน้ำจำนวน 3 หลัง คือ เป็นคอนกรีต 1 หลัง เป็นคอนกรีตแบบจตุรมุข 1 หลัง เป็นไม้ 1 หลัง ทำการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะสงฆ์เพิ่มเติม หอฉัน หอนั่งของประชาชนผู้มาบำเพ็ญกุศล กุฏิครึ่งไม้ จำนวน 9 หลัง ชั้นเดียวยกพื้น และได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญหลังเก่า ซึ่งเป็นวัสดุไม้แบบหลังคาเดี่ยว แกะไขสร้างขึ้นใหม่ด้วยวัสดุคอนกรีตล้วนแบบหลังคา 3 หลัง 2 ชั้น กว้าง 20 เมตร ยาว 30 เมตร สิ้นงบประมาณ 2,518,779.70 บาท ปัจจุบันนี้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สมณศักดิ์ เป็นพระครูสังฆสุทธาทิ เป็นเจ้าคณะแขวงทับยาวเป็นพระอุปัชฌาย์ ในปัจจุบันพระครูปลัด วรวิทย์ ถาวรธมโม เป็นเจ้าอาวาส

ได้ทราบแล้วว่า เดิมวัดนี้ชื่อวัดสุทธาวาส ครั้นเมื่อย้ายมาตั้งอยู่ในที่ปัจจุบันเมื่อปี พ.ศ.2455 จึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “วัดสุทธาโกชน” ซึ่งหมายถึงว่าเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในสถานที่ที่มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ดี

2. คลองประเวศบุรีรมย์

คลองประเวศบุรีรมย์ ได้มีการขุดขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ใน พ.ศ. 2421 เป็นคลองที่ 3 ในรัชกาลหลังจากคลองเปรมประชากร ซึ่งเป็นคลองเชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าด้วยกัน (2412) และคลองนครเขื่อนขันธ์(2419) ซึ่งขุดตั้งแต่ศาลากลางแสนแสบตรงไปต่อปากคลองท่าไข่ แขวงเมืองฉะเชิงเทรา ในรัชกาลที่ 5 ไม่โปรดให้ขุดคลองคูเมือง เมื่อบ้านเมืองขยายตัวออกไปอีก แต่ทรงตระหนักถึงความสำคัญของข้าว

ที่มีบทบาทเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศมากที่สุดในช่วงเวลานั้น ปริมาณการส่งออกนอกประเทศในช่วงระยะเวลาเพียง 50 ปี เพิ่มขึ้นจาก 5 เปอร์เซน ในปี พ.ศ. 2393 เป็น 50 เปอร์เซน ในปี พ.ศ. 2443 ซึ่งเพิ่มขึ้นสูงถึง 25 เท่าตัว ด้วยเหตุนี้จึงทรงพยายามที่จะหาหนทางเพิ่มผลผลิตข้าวให้มากขึ้น ทั้งด้านการขยายพื้นที่เพาะปลูกและการจัดหาพันธุ์ให้ราษฎรใช้ ซึ่งทั้งสองประการนี้กระทำได้โดยการขุดคลอง

คลองประเวศบุรีรมย์เป็นคลองหนึ่งที่เกิดขึ้น ด้วยพระราชดำริกล่าวข้างต้นเป็นคลองขุดตั้งแต่ปลายคลองพระโขนง แขวงเมืองนคร เชื้อนขันธุ์ไปออกแม่น้ำบางปะกง แขวงเมืองฉะเชิงเทรา เป็นระยะทางยาว 1,150 เส้น ปากคลองกว้าง 4 วา พื้นคลองกว้าง 10 ศอก ลึก 4 ศอก คลองนี้รัฐบาลขุดขึ้นเพื่อการคมนาคมและเปิดพื้นที่เพาะปลูก

ในการขุดคลองประเวศบุรีรมย์ รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาดำรงราชพลขันธ์เป็นแม่กองจ้างจีนขุด โดยใช้เงินจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ 80,000 บาทเศษ และเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการขุดคลองนี้ได้จ่ายเนื้อฝืนให้พวกจีนเป็นค่าจ้างบ้าง นอกจากนี้แล้วยังได้จัดให้ราษฎรลงชื่อช่วยเสียค่าขุดคลองด้วย โดยมีอัตราต่างกันดังนี้ คือตอนต้นคลองตั้งแต่ปลายคลองพระโขนงตอนหนึ่งค่าคลองไร่ละ 5 สลึง ปรากฏว่ามีราษฎรออกเงินช่วยขุดเป็นจำนวนมาก และความต้องการที่ดิน ยังมีมากจนที่นาในคลองประเวศบุรีรมย์มีไม่เพียงพอ ราษฎรจึงช่วยกันออกในการขุดคลองแยกจากคลองประเวศบุรีรมย์อีกไร่ละ 1 บาท เป็นค่าจ้างเงินขุดรวม 4 คลองด้วยกัน คือ คลอง 1, 2, 3 และ 4 จึงนับได้ว่ารัฐบาลในสมัยนั้นประสบความสำเร็จในการขยายพื้นที่การเพาะปลูกให้กว้างขวางออกไปได้ตามที่ต้องการ มีหลักฐานปรากฏว่าในกลางปี พ.ศ.2423 ราษฎรหลายพันครอบครัวได้เข้าไปทำการเพาะปลูกตลอดแนว 2 ฝั่งคลอง ทั้งคลองประเวศบุรีรมย์และคลองแยก นับเป็นการเปิดพื้นที่เกษตรกรรมที่สำคัญของกรุงเทพฯ และเป็นรากฐานการตั้งถิ่นฐานเพื่อการทำนามาจนทุกวันนี้ (สุวัฒนา สุกใส, พ.ศ. 2524)

3. เจ้าจอมมารดากลิ่น

ท่านเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บำเพ็ญจริยวัตรปฏิบัติหาความสุขตามสมควรแก่ฐานะผู้มีบรรดาศักดิ์ คือทำบุญ ให้ทาน ชอบแปรสถานไปเที่ยวตามหัวเมืองต่างๆ โดยเฉพาะตามชานเมืองรอบนอกกรุงเทพมหานคร และด้วยอำนาจความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาดังกล่าว เจ้าจอมมารดาจึงสร้างวัดสุทธาโกชน์ ณ ตำบลทับยาว อำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนคร ถวายเป็นวัดในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลในคราวแปรสถานมาพักอยู่ ณ ที่แห่งนี้ และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ บรรดาพี่น้องชาวมอญที่ท่านถือเหมือนญาติ ท่านได้สะดวกในการทำบุญตามประเพณีด้วย นอกจากสร้างวัดสุทธาโกชน์แล้ว ท่านยังได้ปลูกตำหนักสร้างเรือนในบริเวณใกล้เคียงวัด เป็นตำหนักถึง 7 หลัง ครั้นภายหลังเจ้าจอมมารดากลิ่น

ถึงแก่อสัญกรรมแล้ว ขาดผู้ใช้ประโยชน์ขาดการบำรุงรักษาบ้านหรือตำหนักนั้นๆ ก็ทรุดโทรมผุพังในที่สุด เหลือแต่ที่ดินว่างเปล่า ซึ่งทายาทของท่านก็ได้ถวายที่ดินนั้นแก่วัดในโอกาสต่อมา ในสมัยที่ท่านเจ้าจอมมารดาคลั่นแปรสถานที่มาพักอยู่ที่บริเวณใกล้วัดสุทธาโกชนนี้ การคมนาคมยังไม่สะดวกสบายเหมือนสมัยนี้ ท่านและบริวารต้องมาทางรถไฟหัวตะเข้ ไปที่ตำหนักต้องใช้เรือมาดประทุนเก้งแจวเป็นพาหนะเดินทาง ชาวบ้านแห่งบ้านทับยาว ลาดกระบัง เล่าให้ฟังว่า “เจ้าจอมมารดาคลั่น จะแปรสถานมาพักยังตำหนักที่ท่านสร้างไว้ใกล้วัดสุทธาโกชน โดยต้องมารถไฟมาลงเรือที่สถานีรถไฟหัวตะเข้ แล้วลงเรืออีกต่อหนึ่ง แล้วล่องมาตามลำคลองประเวศแยกเข้าคลองลำปลาทิว ท่านสร้างเรือมาดลำใหญ่ขนาด 6 แจว ปรุแผ่นทองเหลืองตลอดทั้งลำไว้สำหรับเป็นพาหนะในคราวแปรสถานที่มาพำนักที่ตำหนัก มีพวกบริวารตามมามากมาย ตอนนั้นลุงยังหนุ่มอยู่ยังเคยไปรับท่านที่สถานีรถไฟเป็นที่สนุกสนาน ท่านเมตตาจัดอาหารเลี้ยงดู ให้ผ้าขาวม้าคนละผืน สองผืนเป็นรางวัลน้ำใจทั่วทุกคน เจ้าจอมมารดาคลั่นเป็นที่รักของชาวรามัญในละแวกนั้นมาก ภายหลังเมื่อท่านเจ้าจอมมารดาคลั่นถึงอสัญกรรมแล้วตำหนัก และเรือมาดพาหนะที่ปลูกและขึ้นคานไว้ก็ผุพังและเสียหายไปมาก เหลือแต่ที่ดินว่างเปล่า ต่อมาทายาทของท่านก็ถวายที่ดินดังกล่าวแก่วัดสุทธาโกชน อุทิศส่วนกุศลให้ท่าน” (เขียว ลาวเกษม, 3 ธันวาคม 2547)

นอกจากเจ้าจอมมารดาคลั่น จะเป็นผู้สร้างวัดสุทธาโกชนแล้ว ยังมีศรัทธาพร้อมด้วยญาติและราษฎรทอดกฐินที่วัดนี้เป็นประจำทุกปีตลอดชีวิตของท่านด้วย ภายหลังเมื่อท่านเจ้าจอมมารดาถึงอสัญกรรม เมื่อ พ.ศ. 2468 แล้วหม่อมเจ้าพรรณเพ็ญแข ผู้เป็นหลานหม่อมแช่มได้ทรงทอดกฐินต่อมา และทรงทอดกฐินเป็นปีสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2484 จากนั้น ประชาชนทั่วไปก็ร่วมกันทอดตลอดมา นอกจากนี้คุณลุงยังเคยได้ยินชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อนเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว เคยเห็นเขานำเสลี่ยงมีคนหาม 4 คน อัญเชิญรูปจำลองเจ้าจอมมารดาคลั่น ไปตั้งประดิษฐานบนที่บูชา ในเวลาทอดกฐินในอุโบสถ แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ทำอย่างนั้นแล้ว

เรื่องเสลี่ยงอัญเชิญรูปจำลองเจ้าจอมมารดาคลั่นนี้เข้าใจว่าจะเป็นทำนองเดียวกับพระอัฐิกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า และอธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน แม้พระองค์จะสิ้นพระชนม์ และพระราชทานเพลิงพระศพแล้ว โปรดให้อัญเชิญพระอัฐิไปประดิษฐานที่พระตำหนักวัดพระเชตุพน โปรดให้อัญเชิญพระอัฐิด้วยพระเสลี่ยงไปประดิษฐานในพระอุโบสถ ทรงสักการะบูชา แล้วทรงทอดผ้าไตรให้พระฐานานุกรมในพระอัฐิสดับปกรณ์ เป็นประเพณีตลอดทุกรัชกาล จนตราប់ทุกวันนี้

การอัญเชิญรูปจำลองเจ้าจอมมารดาคลั่น ในตอนหลังไม่ได้กระทำนั้น เห็นจะเป็นเพราะทายาทของท่านมิได้มาทอดกฐินที่วัดสุทธาโกชน การอัญเชิญรูปจำลองจึงยุติลงโดยปริยายเจ้าจอมมารดาคลั่นเป็นอีกหนึ่งบุคคล ที่คณะสงฆ์ไทยจะต้องบันทึกลงในประวัติ

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยว่า ท่านเป็นผู้สร้างวัดเป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุและสามเณร เรียนพระปริยัติธรรมเป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาท่านหนึ่ง และเป็นผู้มีส่วนสร้างชาวมอญกับชาวไทยในท้องถิ่นนั้นให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขตลอดอายุของท่าน

4. ท่านเจ้าคุณทหาร

บุคคลที่นับว่าเป็นคนที่สำคัญคนหนึ่งของลาดกระบังก็คือ ท่านเจ้าพระยาสุรวงษ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) หรือท่านเจ้าคุณทหาร ท่านเจ้าคุณฯทหาร เมื่อครั้งมาควบคุมการชุดคลองประเวศบุรีรมณ์ผ่านท้องที่ลาดกระบังไปยังฉะเชิงเทรา ท่านเห็นว่าคนงานที่รับจ้างชุดคลองยังขาดการศึกษา มักดื่มสุรามึนเมา เล่นการพนัน และทะเลาะวิวาท ท่านคิดว่าทางที่จะช่วยคนพวกนี้ได้ทางเดียวคือให้การศึกษาแก่ลูกหลานของคนเหล่านี้ ท่านเจ้าคุณทหารจึงจับจองที่ดินบริเวณริมคลองที่ขุดขึ้นนี้ประมาณ 1500 ไร่ โดยตั้งใจจะให้ที่ดินผืนนี้เป็นสถานศึกษาให้ความรู้แก่นุชนรุ่นหลัง เพื่อให้มีสติปัญญาและอาชีพดีขึ้นกว่านี้ ต่อมาเมื่อท่านเจ้าคุณถึงแก่อสัญกรรม ที่ดินผืนนี้จึงตกเป็นของท่านเลี่ยม ซึ่งเป็นธิดาของท่าน ท่านเลี่ยมจึงได้สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านเจ้าคุณทหารด้วยการยกที่ดินผืนนี้ให้กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดตั้งสถานศึกษา และทางรัฐบาลได้ใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่สร้างสถานศึกษาและหน่วยงานราชการที่เสริมสร้างภูมิปัญญาให้กับเยาวชนของชาติต่อมา เช่น โรงเรียนพรตพิทยพยัต, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, หอสมุดแห่งชาติลาดกระบังเฉลิมพระเกียรติ, วิทยาลัยช่างศิลป์ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรนภัส นนทภา (2547) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านป่าชุมชนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดการป่าชุมชน สำนักงานป่าไม้จังหวัดในเขตอีสานเหนือ พบว่า สภาพการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านป่าไม้ชุมชนนั้นเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ใช้สื่อในระดับปานกลาง โดยใช้สื่อมากที่สุด คือ สื่อบุคคล รองลงมา คือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อที่นำมาใช้น้อย คือ สื่อโสตทัศนฯ แหล่งที่มาของสื่อส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ สภาพขั้นตอนการใช้สื่อในขั้นเตรียมการที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติในระดับมาก คือ การแจ้งให้กลุ่มเป้าหมายทราบล่วงหน้าเพื่อเตรียมความพร้อม ขั้นการนำไปใช้ที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติในระดับมากคือ การใช้สื่ออย่างเป็นลำดับขั้นตอน ในขั้นประเมินผลที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติมาก คือ การให้ตอบแบบสอบถาม วิธีการใช้สื่อของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติในระดับมาก คือ การพบปะเยี่ยมเยียน และการพูดคุยโดยตรงสำหรับปัญหาการใช้สื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ด้านป่าชุมชน เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบในระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ขาดทักษะในการสื่อสาร รองลงมา คือ สื่อสิ่งพิมพ์มีปริมาณน้อยไม่เพียงพอ

ต่อการนำไปใช้ด้านความต้องการเกี่ยวกับการใช้สื่อของเจ้าหน้าที่ มีความต้องการในระดับมากทุกรายการ โดยมีความต้องการได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และต้องการงบประมาณเพื่อใช้ในการผลิตและจัดหาสื่อเผยแพร่ด้านป่าชุมชน

พระพล ยศธสาร และคณะ (2549) ที่ทำการศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การเลือกตั้งระบบใหม่ของคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการรณรงค์เผยแพร่ในการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งอยู่ในระดับมากไปจนถึงระดับปานกลางในเรื่องของระยะเวลาที่ใช้ประชาสัมพันธ์ และด้านขวัญกำลังใจ ด้านความร่วมมือของบุคลากรทั้งหน่วยงานของรัฐ เอกชนและประชาชน ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2540 พบว่า มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางถึงระดับมาก เช่น มีความรู้ในเรื่องสิทธิเสมอภาคทางกฎหมาย บุคคลจะรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรู้จักใช้สิทธิของตนเองตามขอบเขตของกฎหมาย

ศรีสุดา พรหมทอง (2549) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านกับการสืบสานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ของหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย (บ้านควาย-สุพรรณบุรี) วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และผู้ก่อตั้งหมู่บ้านมีเป้าหมายหรืออุดมการณ์ในการสืบสานวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การใช้สื่อพื้นบ้านในฐานะทุนวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยภาคกลางและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้ก่อตั้งหมู่บ้านหรือไม่ และเพื่อศึกษานักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยถึงความประทับใจ และเข้าใจในอุดมการณ์ ในอันที่จะสอดคล้องกับผู้ก่อตั้งหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย โดยใช้วิธีการสำรวจเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 32 คน อันประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มชาวบ้านภายใน-ภายนอกหมู่บ้าน และกลุ่มนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อพื้นบ้านของหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทยในฐานะทุนวัฒนธรรม สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยภาคกลาง ประกอบไปด้วย 5 ประเภท ที่สำคัญ คือ (1) ศิลปะการแสดงพื้นบ้านไทยภาคกลาง เช่น การแสดงเพลงอีแซว (2) สถาปัตยกรรมไทยภาคกลาง เช่น บ้านทรงไทยภาคกลาง เครื่องมือและอุปกรณ์การดำเนินวิถีชีวิตชาวนาไทย (3) ประเพณีและวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เช่น การจำลองประเพณีการแต่งงาน (4) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยพื้นบ้านภาคกลาง (5) อาหารไทยภาคกลาง ประกอบไปด้วยขนมไทย เช่น ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอด 3. นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย มีความเข้าใจในอุดมการณ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของผู้ก่อตั้ง

หมู่บ้าน ดังนี้ (1) ความเข้าใจต่อโครงการหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ที่เป็นโครงการจัดขึ้นเพื่อธำรงค์อนุรักษ์ควายไทยไว้มิให้สูญพันธุ์ และธำรงค์มิให้บริโภคเนื้อควาย (2) ความเข้าใจต่อการแสดงการจำลองวิถีชีวิตและประเพณีวัฒนธรรมไทยพื้นบ้านภาคกลาง เช่น การจำลองพิธีการแต่งงาน และวิถีชีวิตชาวนาไทยดั้งเดิม เพื่อสืบสานไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ศึกษา (3) ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ศิลปการแสดงของท้องถิ่น เช่น การแสดงเพลงอีแซว ที่นับวันจะหาชมได้ยาก (4) ความเข้าใจในหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ที่มุ่งหวังให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ทศพล เดชะ. (2553) ศึกษาเรื่องผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การรับรู้ต่อการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในเขตอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว และการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในเขตอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวอิสระชาวยุโรป เดินทางมาเพื่อท่องเที่ยวในเขตอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยใช้กรุงเทพมหานครเป็นจุดเชื่อมต่อการเดินทางเข้าสู่ประเทศอื่นๆ ส่วนใหญ่เดินทางโดยเครื่องบิน พักในโรงแรม กิจกรรมที่ทำคือเที่ยวชมอุทยานประวัติศาสตร์ วัด พระราชวัง พิพิธภัณฑสถาน ได้รับข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ตเดินทางเป็นคู่ และต้องการเดินทางกลับมาอีกครั้งในอนาคต นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจโดยรวมสูงสุดต่อผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวในด้านความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม และการต้อนรับอย่างเป็นมิตรจากคนท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีทัศนคติต่อความสำคัญของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว 5 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม สถานที่พักแรม การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นักท่องเที่ยวมีระดับการรับรู้ต่อการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

วิลเลียม (Williams. 1985 : Abstract) ได้วิจัยเรื่อง การระบุกลวิธีงานประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมในโรงเรียนสำหรับ นอร์ท เซ็นทรัล แอสโซซิเอชัน คอมมิสชั่น (North Central Association Commission) (NCA) มีวัตถุประสงค์เพื่อ ระบุถึงกลวิธีในการประชาสัมพันธ์ที่มีผลทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะส่งผลให้โรงเรียนได้มีการปรับปรุงแก้ไขที่ดียิ่งขึ้น เครื่องมือที่ใช้วัดความเข้าใจต่อความเร่งด่วนของการประชาสัมพันธ์ รวมถึงกลวิธีที่เหมาะสมที่นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีที่เหมาะสมที่ระบุไว้ในการปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารระหว่างคณะกรรมการการบริหารโรงเรียน ผู้ตรวจการศึกษ และอาจารย์ใหญ่ คือ จุลสารรายเดือนหรือราย 4 เดือน (New letter) และเอกสารของข้อมูลต่าง ๆ

(Information Brochures) สำหรับครูและนักเรียนควรรวบรวมเอกสารข้อมูล สไลด์ เทป และวิดีโอเทป สำหรับผู้ปกครองควรรวบรวมข่าวสาร ส่วนชุมชนในท้องถิ่นควรรวบรวมข่าวสารต่าง ๆ (News releases) สมาคมการวิจัยการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Education Association Research Division, 1968 : 29 - 31) ได้ทำการวิจัยเรื่องผู้บริหารกับการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ได้สรุปหน้าที่หลักและความรับผิดชอบของผู้บริหารที่ควรจะดำเนินงานในด้านการประชาสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่ติดต่อกับสื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อแถลงข่าวสารของโรงเรียน
2. เขียนข่าวของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้แก่หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ของสื่อมวลชน
3. จัดตั้งคณะบุคคลทำงานในด้านเอกสารสิ่งพิมพ์
4. ส่งสิ่งพิมพ์หรือจดหมายข่าวของโรงเรียนไปยังชุมชน
5. รมรงค์ให้มีการเลือกตั้งคณะบุคคลที่จะทำงานให้มีหลักฐานถูกต้อง
6. จัดทำรายงานต่าง ๆ ของโรงเรียนแจ้งให้ผู้ตรวจการศึกษาทราบ
7. ทำงานร่วมกับชุมชนและพนักงานของรัฐในสาขาอื่น ๆ ตลอดจนกลุ่มบุคคลในสาขา

วิชาชีพด้านการบริการต่าง ๆ

8. จัดทำโครงการพิเศษสำหรับโรงเรียนขึ้น
9. เผยแพร่โครงการของนักเรียนที่จัดทำขึ้น
10. จัดให้มีบรรณาธิการสิ่งพิมพ์ในหน่วยงานของโรงเรียน
11. จัดร่างสุนทรพจน์ ทำรายงาน และเอกสารของหน่วยงาน
12. จัดให้มีสถานที่อันเหมาะสมเพื่อเชิญนักพูดหรือเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีโอกาสพูด

เพื่อให้ความรู้แก่บุคลากร

13. จัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องราวการประชาสัมพันธ์แก่บุคลากรของโรงเรียน

เมย์ส (Mays, 1987: 65) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของกระบวนการประชาสัมพันธ์ในโรงเรียนเทศบาล เพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการจัดประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในเกณฑ์ดีเนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมทางด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียนระดับสูงมาแล้ว

ไคเซอร์ (Keiser, 1994 : Abstract) ได้ทำการวิจัยการประชาสัมพันธ์กับชุมชนในเขตเมืองวิสคอนซิน โดยสำรวจบทบาทของผู้บริหารในด้านการพัฒนาและวิธีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพรวมถึงการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนโรงเรียนที่อยู่ในความดูแลและในเขตเมืองและศึกษาวิสัยทัศน์ผู้บริหารโรงเรียนด้านการประชาสัมพันธ์กับชุมชน ความต่อเนื่องของการดำเนินงานและประสิทธิผลการดำเนินงานประชาสัมพันธ์พบว่า บทบาทผู้บริหารในการ

ประชาสัมพันธ์มีการพัฒนาขึ้นและสาระของการประชาสัมพันธ์ยังได้พิสูจน์ถึงลักษณะของการวางแผนที่มีประสิทธิภาพ

ควอฟอร์ด (Crowford 1998 : Abstract) ได้วิจัยเกี่ยวกับงานประชาสัมพันธ์โรงเรียนที่มีจุดวิกฤตของศึกษานิเทศก์โรงเรียนประถมศึกษาที่เกษียณในช่วงระยะเวลา 5 ปี กับช่วงระยะเวลา 10 - 12 ปี ผลการศึกษาพบว่าม้งานที่จำเป็นต้องทำซึ่งจัดกลุ่มได้ 12 ประเภท คือ 1) ชุมชน 2) โรงเรียน 3) การเงิน 4) กรรมการโรงเรียน 5) การปกครอง 6) หลักสูตรการสอบ 7) เทคโนโลยี 8) สิ่งอำนวยความสะดวก 9) ความหลากหลายวัฒนธรรม 10) วินัย 11) สื่อ 12) การตลาด นอกจากนี้พบว่าทักษะในการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานสำหรับศึกษานิเทศก์ในการมีการประชาสัมพันธ์กับโรงเรียนและชุมชน โดยการศึกษานิเทศน์ต้องเป็นตัวแทนของชุมชนและรัฐเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของและเอกลักษณ์ให้เกิดขึ้นกับชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนต้องทำตัวเองให้เป็นสาธารณะทั้งภายนอกและภายในหน่วยงาน

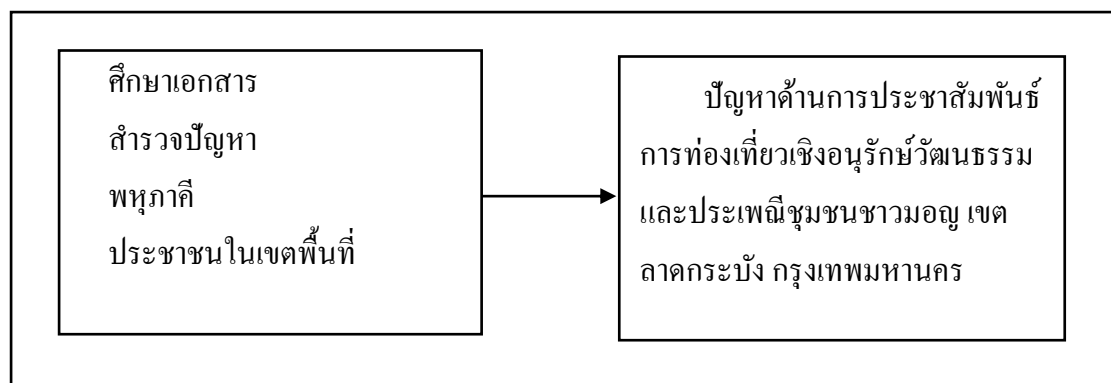
จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอ นั้น อาจกล่าวได้ว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ มีความสำคัญ และเป็นงานที่ติดตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องเป็นจริง ความดีงาม และผลประโยชน์ของประชาชน ซึ่งเป็นงานที่สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างหน่วยงานกับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อกัน ตลอดจนเกิดการยอมรับ และสนับสนุนร่วมมือซึ่งกันและกัน งานประชาสัมพันธ์เป็นงานที่ต้องอาศัยหลักทฤษฎี และศิลปะในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการปฏิบัติงาน ซึ่งนักประชาสัมพันธ์จะต้องมีความรู้ และทักษะความชำนาญในการทำงานประชาสัมพันธ์ที่ต้องอาศัยทั้งประสบการณ์ และคุณสมบัติส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นทักษะในการพูดการเขียน การใช้เครื่องมือสื่อสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้นำแนวคิดกระบวนการดำเนินงานประชาสัมพันธ์แนวคิดการสื่อสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาว่าการพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์นั้น มีองค์ประกอบ และขั้นตอน กระบวนการประชาสัมพันธ์อย่างไร ที่จะทำให้การพัฒนาประชาสัมพันธ์ประสบผลสำเร็จ โดยได้นำทฤษฎีแนวคิด ของนักวิชาการหลายๆ ท่าน เพื่อศึกษาหาการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม และประเพณีชุมชนชาวมอญ เขตลาคะบัง กรุงเทพมหานคร ซึ่งในงานทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่า การประชาสัมพันธ์นั้นจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับบริหารตลอดจนประชาชนในองค์กรหรือชุมชน จะต้องมีความรู้ และทักษะในการประชาสัมพันธ์นอกจากนี้ประชาชนต้องมีความสนใจในการรับรู้ข่าวสาร และเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ต้องมีการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และต้องมีการติดตามประเมินผลปรับปรุงงานประชาสัมพันธ์อยู่เสมอ และผู้ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ต้องมีความพร้อมในการให้บริการข้อมูล

ข่าวสาร ตลอดจนใช้เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และมีการบริการอย่างทั่วถึง

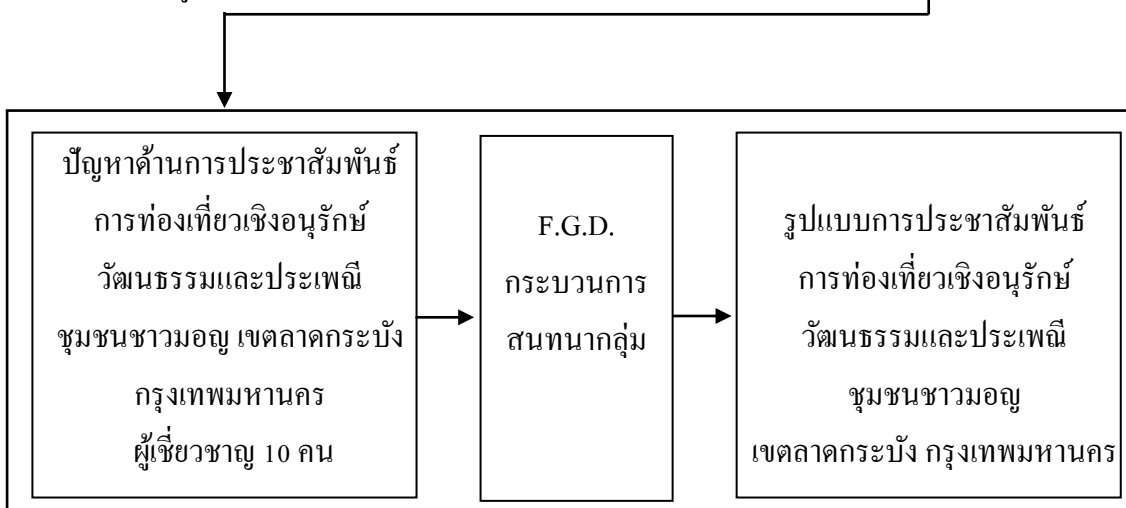
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การประชาสัมพันธ์เป็นความพยายามที่จะประสานความเข้าใจกันระหว่างองค์การกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการประสานความเข้าใจนี้ต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลกันในระบบ 2 ทิศทาง คือให้ข่าวแก่ประชาชน และในขณะเดียวกันก็รับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย จึงเป็นการยากที่จะเข้าใจขึ้นเองโดยอัตโนมัติในสังคมปัจจุบัน จำเป็นที่จะต้องมีการจัดหาและวางแผนว่าจะมีวิธีการสื่อสารหรือรูปแบบของการสื่อสารแบบใด และจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การเผยแพร่งานการวิจัยสู่ประชาชนของชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร มีวิธีการเผยแพร่โดยการส่งจดหมายข่าว เพียงอย่างเดียว ในขณะที่ประชาชนส่วนหนึ่งอาจไม่ได้รับทราบข่าวสาร ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์ การอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี ชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบี่ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารในกิจกรรมของชุมชนชาวมอญต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนชาวมอญ เขตตลาดกระบี่อย่างทั่วถึง โดยให้มีการศึกษาว่าวิธีใดที่เหมาะสมกับประชาชนในท้องถิ่นว่าจะมีวิธีการประชาสัมพันธ์ทั้งแบบที่เป็นการประชาสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสื่อประเภทใดที่จะสามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด เหมาะสมที่สุด เช่น สื่อบุคคล หมายถึง การประชุม การบรรยาย สื่อมวลชน หมายถึง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์สื่อกิจกรรมพิเศษ หมายถึง การจัดงานวันพิเศษ การจัดเยี่ยมชมกิจกรรม สื่อเอกสารและสิ่งพิมพ์ หมายถึง จดหมายข่าว วารสาร และแผ่นพับ และสื่อโสตทัศน์ หมายถึง ภาพถ่าย แถบบันทึกเสียงและแถบบันทึกภาพ เพื่อการเผยแพร่ผลงานวิจัยถึงประชาชนและทำให้ประชาชนเข้าใจตระหนักถึงการป้องกันและรักษาสุขภาพอนามัยมากที่สุด เพื่อสุขภาวะของตนเองซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารการพัฒนา ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาดังแผนภาพที่ 4

ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหา



ช่วงที่ 2 สร้างรูปแบบ



ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย